

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Osaa ja työllisty

Selvitys korkeasti koulutettujen
tulevaisuuden aloista ja työllistymisestä

Merja Lehtinen, Juuso Heinisuo ja Mikko Kesä

1/2011

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
Pirkanmaan ennakointipalvelu

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Osaaja ja työllisty

Selvitys korkeasti koulutettujen tulevaisuuden aloista ja työllistymisestä

Merja Lehtinen, Juuso Heinisuo ja Mikko Kesä

KUVAILULEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisu 1/2011				
Vastuualue Elinkeinot, työvoima ja osaaminen				
Tekijät Merja Lehtinen, Juuso Heinisuo ja Mikko Kesä		Julkaisuaika Huhtikuu 2011		
		Julkaisija Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
Julkaisun nimi Osa ja työllisty. Selvitys korkeasti koulutettujen tulevaisuuden aloista ja työllistymisestä.				
Tiivistelmä Innolink Research Oy on laatinut Pirkanmaan ELY-keskuksen toimeksiannosta selvityksen korkeasti koulutettujen tulevaisuuden aloista sekä työttömyydestä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Korkeasti koulutettujen ryhmä muodostuu raportissa alemman ja ylemmän korkeakouluasteen suorittaneista sekä tutkijakoulutusasteen ryhmästä. Raportti jakautuu neljään osaan: tilasto-osioon, kirjallisuuskatsaukseen, sosiaalisen median sisällönanalyyysiin ja asiantuntijoiden haastatteluihin. Koulutusalojen perusteella Suomen kolme suurinta korkeasti koulutettujen työtöntä ryhmää valmistuu ammattikorkeakouluita. Ylivoimaisesti suurin työttömien ryhmä on tradenomit. Ammattikorkeakouluista valmistuneista insinööreistä ennakoidaan olevan tulevaisuudessa ylitarjontaa, niin Suomessa kuin Ruotsissakin. Uusien työpaikkojen arvioidaan tulevaisuudessa syntyvän välillisesti aloille, joilla tietämyksen jalostamisella on suuri merkitys. Tällaisesta alasta hyvä esimerkki on sosiaali- ja terveysala. Sosiaali- ja terveysalalle on Ruotsissa jo syntynyt DNA-kartoituspalveluita. DNA-kartoitus liittyy kiinteästi tulevaisuuden räätälöityihin lääkkeisiin. Tulevaisuuden uudet työpaikat ovat sidoksissa nopeasti kasvavaan tiedon määrään ja sen käsittelyyn. Työllistymisessä korkeasti koulutetun työllistymisen kannalta merkittävimmiksi tekijöiksi muodostuvat yksilön osaaminen ja suhdeverkot. Korkeasti koulutettujen työttömyyden kasvu kuvastaa myös työmarkkinoiden muutosta. Työelämästä ennakoidaan tulevan entistä sirpaleisempaa, ja yksilön halu vaikuttaa omaan elämänlaatuunsa korostuu. Työuraa ei välttämättä nähdä ylöspäin vaan vaakatasoon suuntautuneena. Verkostojen merkityksen ymmärtäminen auttaa suunnittelemaan palveluita, joita korkeakoulutetut tarvitsevat valmistuessaan ja työttömyyden kohdatessaan. Korkeakoulututkinto voidaan nähdä ikään kuin perustutkintona, joka antaa nuorelle avaimet työelämän alkuun. Tulevaisuudessa tarvitaan monenlaisia osaajia. Työllistymiseen liittyvien eri osapuolten, kuten koulujen, yhteiskunnan, työnantajien ja työnhakijoiden tulisi hyväksyä jatkuva muutos ja mukauttaa toimensa joustaviksi vastaamaan muutosta.				
Asiasanat Ennakointi, korkeasti koulutetut, työmarkkinat, sosiaalisen median analyysi				
ISBN (painettu)	ISBN (PDF)	ISSN-L	ISSN (painettu)	ISSN (verkkojulkaisu)
ISSN (painettu) 1798-7970	ISBN (pdf) 978-952-257-272-1	ISSN-L 1798-7970	ISSN (painettu) 1798-7970	ISSN (verkkojulkaisu) 1798-8861
Kokonaissivumäärä 66		Kieli Suomi	Hinta (sis. alv 8%) 0 €	
Julkaisun jakaja Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) Pirkanmaan ennakointipalvelu, PL 297, Pellavatehtaankatu 25, 33101 Tampere Julkaisu on saatavana myös verkossa: www.pirkanmaanennakointipalvelu.fi				
Julkaisun kustantaja Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus				
Painopaikka ja -aika I-print Oy Seinäjoki 2011				

ISSN-L 1798-7970
 ISSN (painettu) 1798-7970
 ISSN (verkkojulkaisu) 1798-8861
 ISBN (painettu) 978-952-257-271-4
 ISBN (pdf) 978-952-257-272-1

Taitto: I-print | Plus
 Painopaikka: I-print Oy

Seinäjoki 2011

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	5
1. Johdanto	7
2. Tilastoja työttömyydestä ja koulutuksesta	9
2.1. Katsaus työttömyyteen	9
2.2. Työttömyyden kehitys koulutusaloittain ja asteittain 2003-2010	14
3. Eurooppalaisia esimerkkejä korkeasti koulutettujen työttömyydestä	17
3.1. Tilannekatsaus Ruotsin tulevaisuuden aloihin	18
3.2. Uusien ammatien ja alojen syntyminen Ruotsissa	20
4. Kuinka korkeasti koulutettujen työmarkkinoita käsitellään sosiaalisessa mediassa?	21
4.1. Työttömyys	21
4.2. Koulutusjärjestelmä	29
4.3. Työllistyminen	32
5. Asiantuntijoiden näkemyksiä korkeasti koulutettujen työmarkkinoista	41
5.1. Koulutusjärjestelmä	42
5.2. Tukikeinot	44
5.3. Henkilösidonnaiset tekijät	45
5.4. Tulevaisuuden alat	46
6. Tulokset ja yhteenveto	49
6.1. Verkostoilla avaimet tulevaisuuden työllistymiseen	49
6.2. Täydennys- ja työvoimakoulutus korkeakoulutetuille	49
6.3. Osaa ja työllisty	51
Lähteet	55
Sisällön analyysin lähteet	57
Liite 1	62
Haastattelut: henkilöluettelo	62

1

JOHDANTO

Tämän raportin tarkoituksena on tuottaa tietoa korkeasti koulutettujen työllistymisen tueksi ja kartoittaa tulevaisuuden aloja. Tulevaisuuden alojen hahmottamisessa tuloksia analysoidaan ja verrataan tilastojen lisäksi myös kansainväliseen tutkimustietoon. Tämän tutkimuksen tiedot koostuvat neljästä osasta: tilasto-osioista, kirjallisuusanalyysistä, haastatteluista ja sosiaalisen median sisältöanalyysiosioista. Tiedot kerättiin marras-joulukuussa 2010 ja tammi-helmikuussa 2011.

Korkeasti koulutettujen työttömyys on noussut puheenaiheeksi erityisesti taloudellisen taantuman myötä. Aiemmin korkea koulutustaso on taannut työpaikan ja työn. Nykypäivänä korkeasti koulutettujen työttömyyttä ei voida erottaa muusta työttömyydestä. Yleisen koulutustason kasvaessa myös korkeasti koulutettujen työllistyminen on epävarmempaa. Korkeasti koulutettujen työllistyminen tulisikin nähdä aikaisempaa vahvemmin myös kohtaantokysymyksenä työnhakijan ja työpaikkojen välillä.

Aikaisemmissa korkeasti koulutettujen työllistymistä ja työttömyyttä käsittelevissä tutkimuksissa on usein noussut esille käsitteet generalisti- ja täsmäosaaja sekä kitkatyöttömyys. Tulisiko tulevaisuuden työntekijän olla generalisti- vai täsmäosaaja? Jos generalistiosajilla on paremmat mahdollisuudet työllistyä, mitkä osaamistekijät ja taidot edesauttavat työllistymisessä? Kitkatyöttömyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa työnhakija työtä etsiessään tai työpaikkaa vaihtaessaan kokee lyhytaikaista työttömyyttä. Kitkatyöttömyyttä esiintyy usein muuttoliikkeissä, jos-

sa uuden työn etsiminen vie aikaa tai sovittua työtä ei voi ottaa heti vastaan. [1A]

Mille aloille siis tulevaisuudessa kannattaisi koulutautua ja onko olemassa aloja, joilla on jatkuva työvoiman tarve? Vastakohtana voidaan taas ajatella, tuottavatko tietyt alat jatkuvasti korkeasti koulutettua työttömyyttä. Seuraavassa osiossa käsitellään korkeasti koulutettujen työttömyyttä ja valmistumista Suomen ja Pirkanmaan tilastojen avulla.

TILASTOJA TYÖTTÖMYYDESTÄ JA KOULUTUKSESTA

2.1. Katsaus työttömyyteen

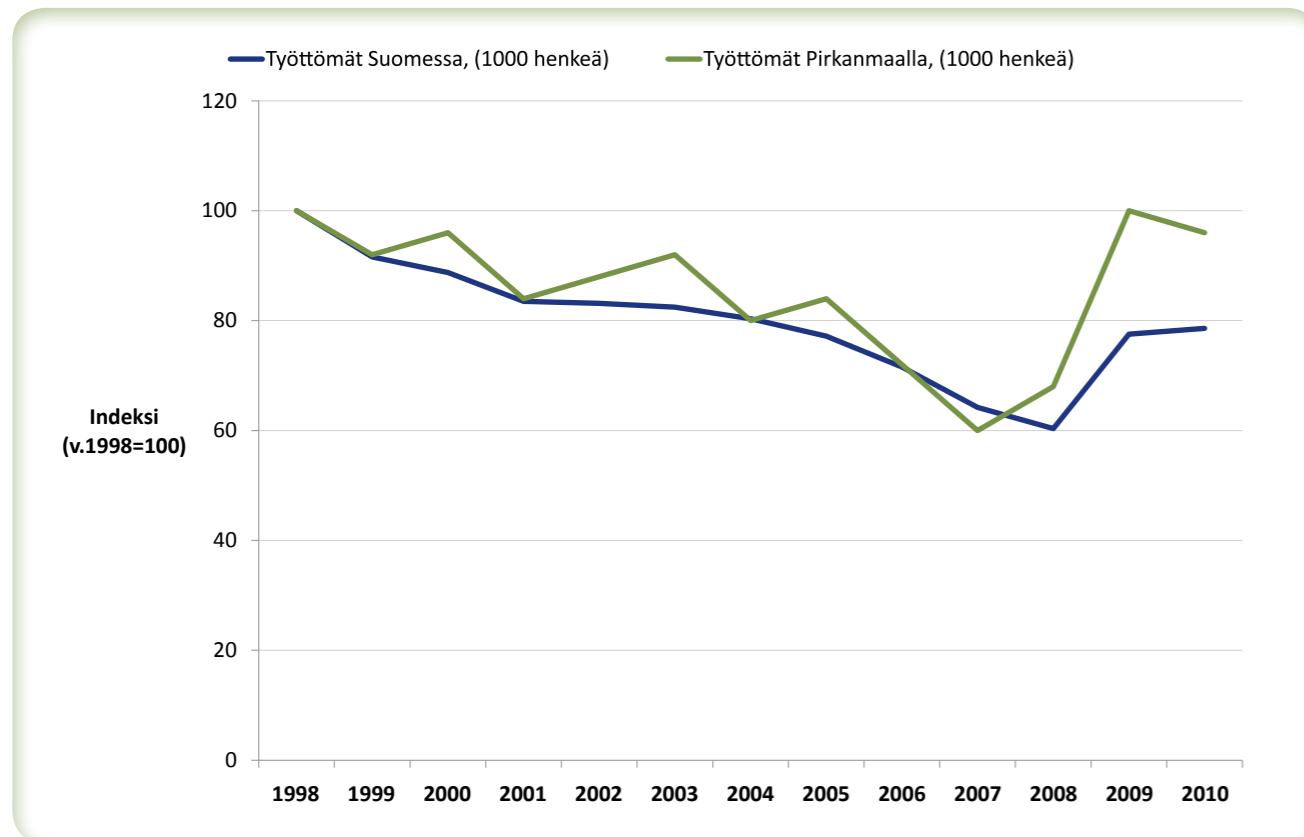
Suomessa on viimeisen kahden vuoden aikana julkaistu useita artikkeleita, tutkimuksia ja uutisia korkeasti koulutettujen työttömyydestä. Yleinen heikentynyt taloudellinen tilanne on lisännyt työttömyyttä eri aloilla, riippumatta koulutusasteesta.

Yleinen työttömyys laski vuonna 2008 noin 6,5 prosentin tasolle, ja useilla aloilla on kärsitty jopa työvoimapulasta. Talouden taantuma nosti työttömyysasteen vuonna 2009 yli 8 prosentin lukemaan. Työttömyys on Euroopassa suhteellisesti korkealla, jos verrataan lukemia USA:han ja Japaniin. Lähivuosina joudutaankin miettimään useassa Euroopan maassa keinoja työmarkkinoiden toiminnan tehostamiseen, sillä julkinen talous on uusissa haasteissa väestön ikääntyessä. Suomen työmarkkinoilla kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa toisiaan. Toki parannusta on tullut, kun työviranomaiset ovat aktivoineet pitkäaikaistyöttömiä työmarkkinoille. [2A]

Korkeasti koulutettujen työllisyystilanne heikkeni vuonna 2009. Ammattikorkeakouluista valmistuneista työllistyi 85 prosenttia, mikä on neljä prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista työhön sijoittui 86 prosenttia, mikä on kaksi prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008. Tutkijakoulutusasteella olevat työllistyivät yhtä hyvin kuin vuonna 2008. [3A]

Työttömyys laski Suomessa vuoteen 2007 saakka. Tämän jälkeen yleinen talouden taantuma nosti työttömien määrää nopeasti. Vuodesta 2007 aina vuoteen 2009 työttömyys kasvoi nopeasti sekä Suomessa että Pirkanmaalla. Vuonna 2010 työttömyy-

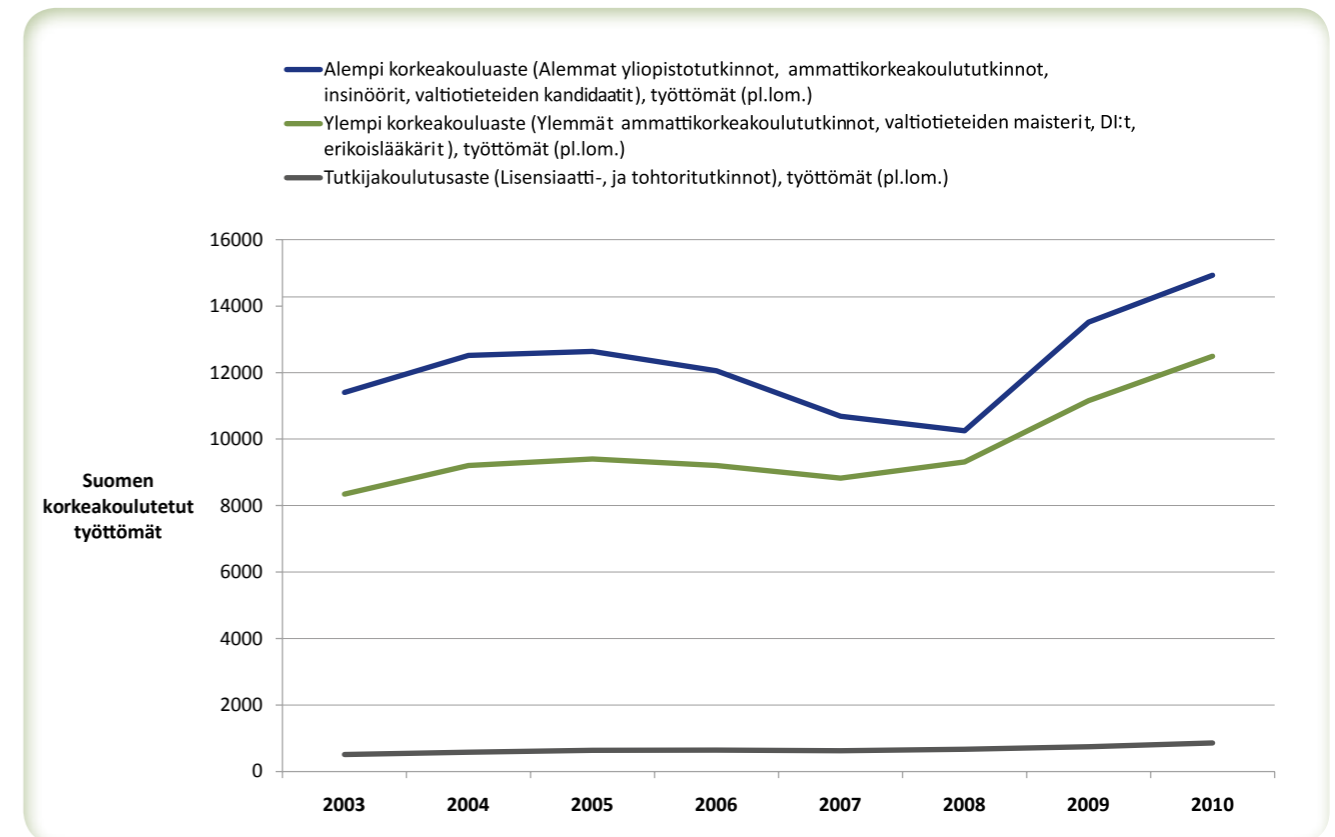
den kasvu hidastui Suomessa. Pirkanmaalla työttömyys jopa pieneni. Vuonna 2010 Suomessa oli työttömiä 224 000 ja Pirkanmaalla 24 000. [4A]

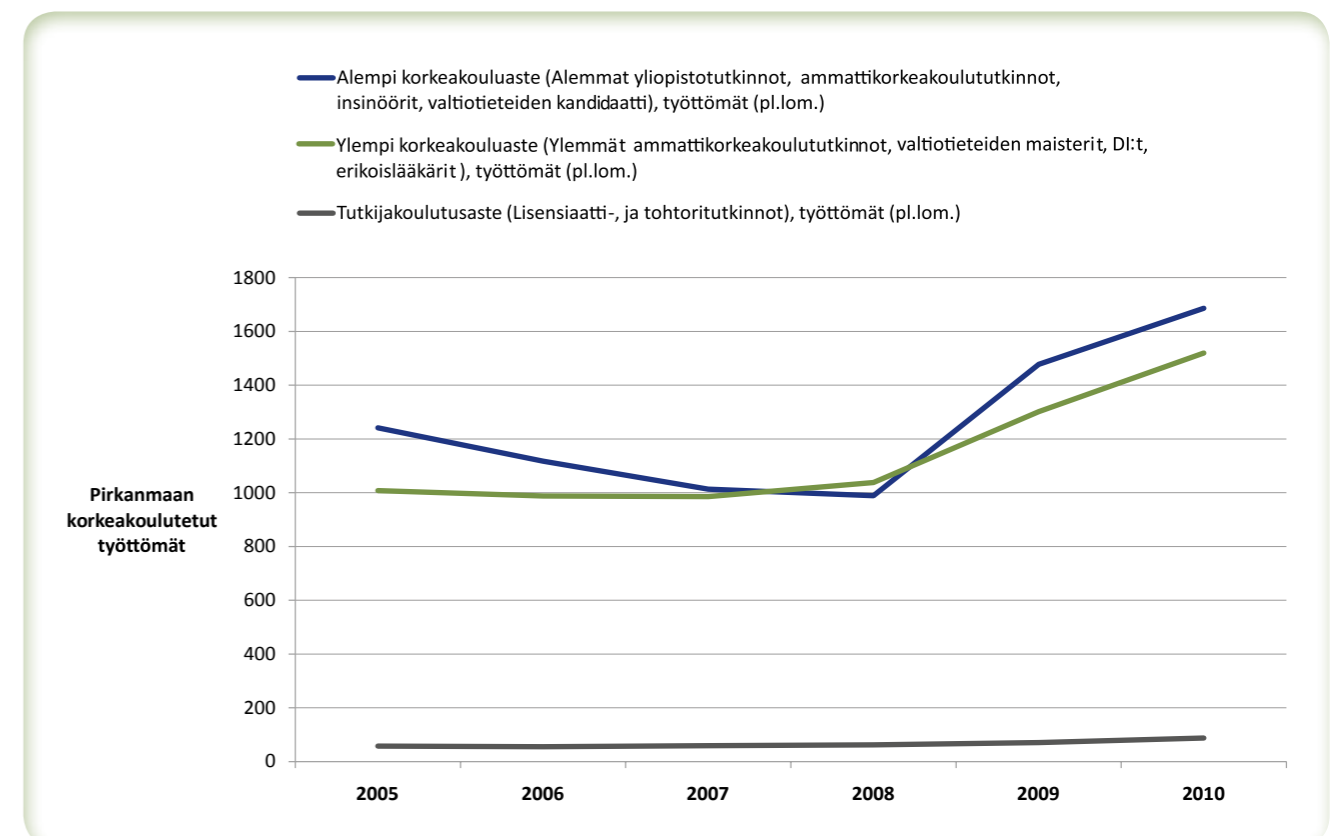
Kuva 1. Työttömyyden kehitys Suomessa ja Pirkanmaalla vuosina 1999–2010 (indeksi, vuosi 1998=100) [Tilastokeskus, työvoimatutkimus 2010, 4A].

Yli 15-vuotiasta suomalaisista noin 17 prosenttia (741 659 henkilöä) oli suorittanut korkeakoulututkinnon vuonna 2009. Tästä hieman vajaa prosentti (34 884 henkilöä) oli suorittanut tutkijakoulutuksen. Ylemmän korkeakouluasteen oli suorittanut hieman yli seitsemän prosenttia väestöstä (330 097 henkilöä) ja alemman korkeakouluasteen oli suorittanut kahdeksan prosenttia väestöstä (376 678 henkilöä). [5A] Korkeasti koulutetuista työttömistä suurimman

ryhmän muodostavat ammattikorkeakouluista valmistuneet. Alemman ja ylemmän korkeakouluasteen työttömien määrät ovat nousseet vuodesta 2008 ylöspäin niin Suomessa kuin Pirkanmaallakin. Tutkijakoulutusasteelta valmistuneiden osuus on vielä pieni lukumääräisesti, mutta työttömien tohtorien ja lisensiaattien määrä on kasvanut vuosien 2003–2010 aikana.

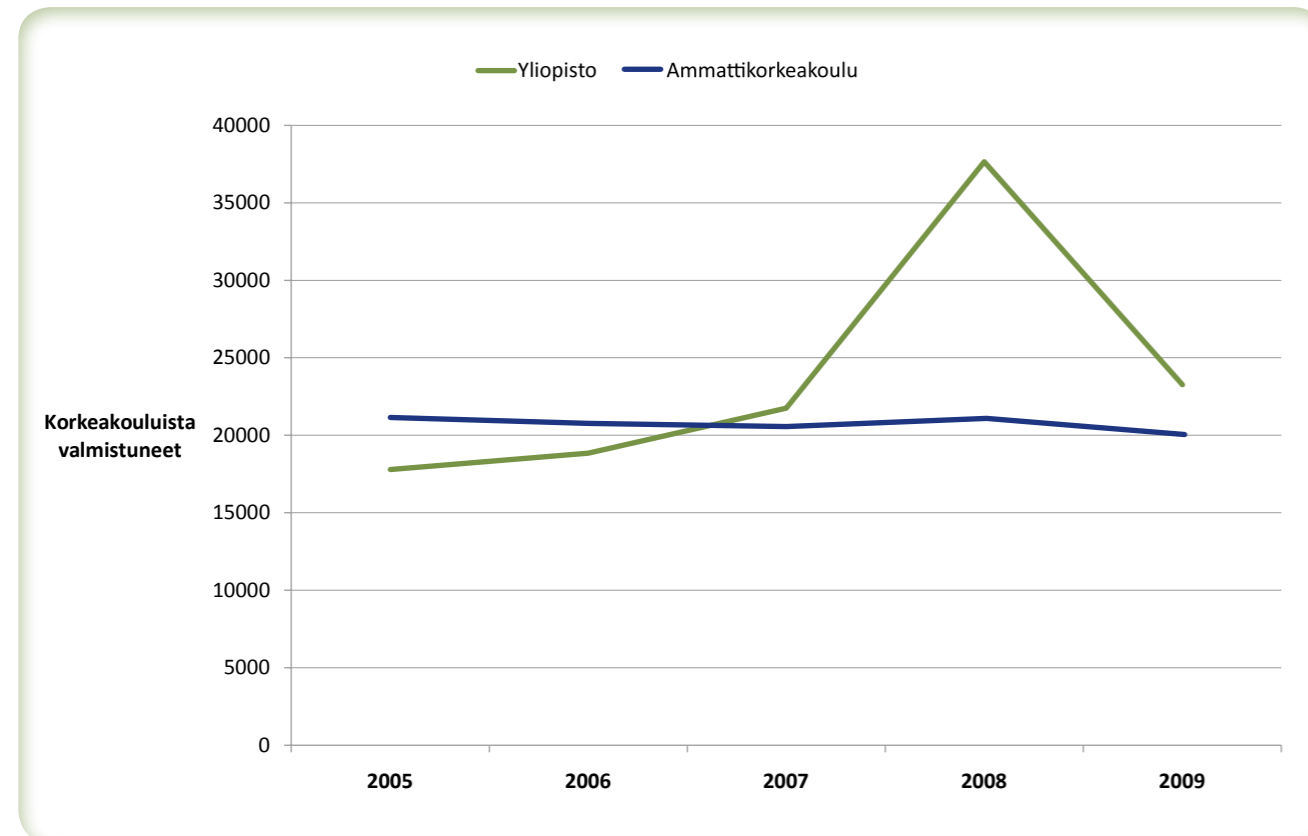
Kuva 2. Korkeasti koulutettujen työttömyyden kehitys Suomessa vuosina 2003–2010 [Työ- ja elinkeinoministeriö 2010. Työnvälitystilasto, 6A].

Kuva 3. Korkeasti koulutettujen työttömyyden kehitys Pirkanmaalla vuosina 2005–2010 [Työ- ja elinkeinoministeriö 2010. Työnvälitystilasto, 6A].

Korkeakouluihin hakeutuneiden määrä nousi neljänneksellä lukuvuodesta 2006–2007 lukuvuoteen 2009–2010. Samalla ajanjaksolla ammattikorkeakouluihin hakeutuneiden määrä nousi vielä enemmän, kolmanneksella. Määrään vaikutti se, että vieraskieliseen koulutukseen hakeneiden määrä nousi merkittävästi. Suurin osa kouluihin hakijoista pyrkii

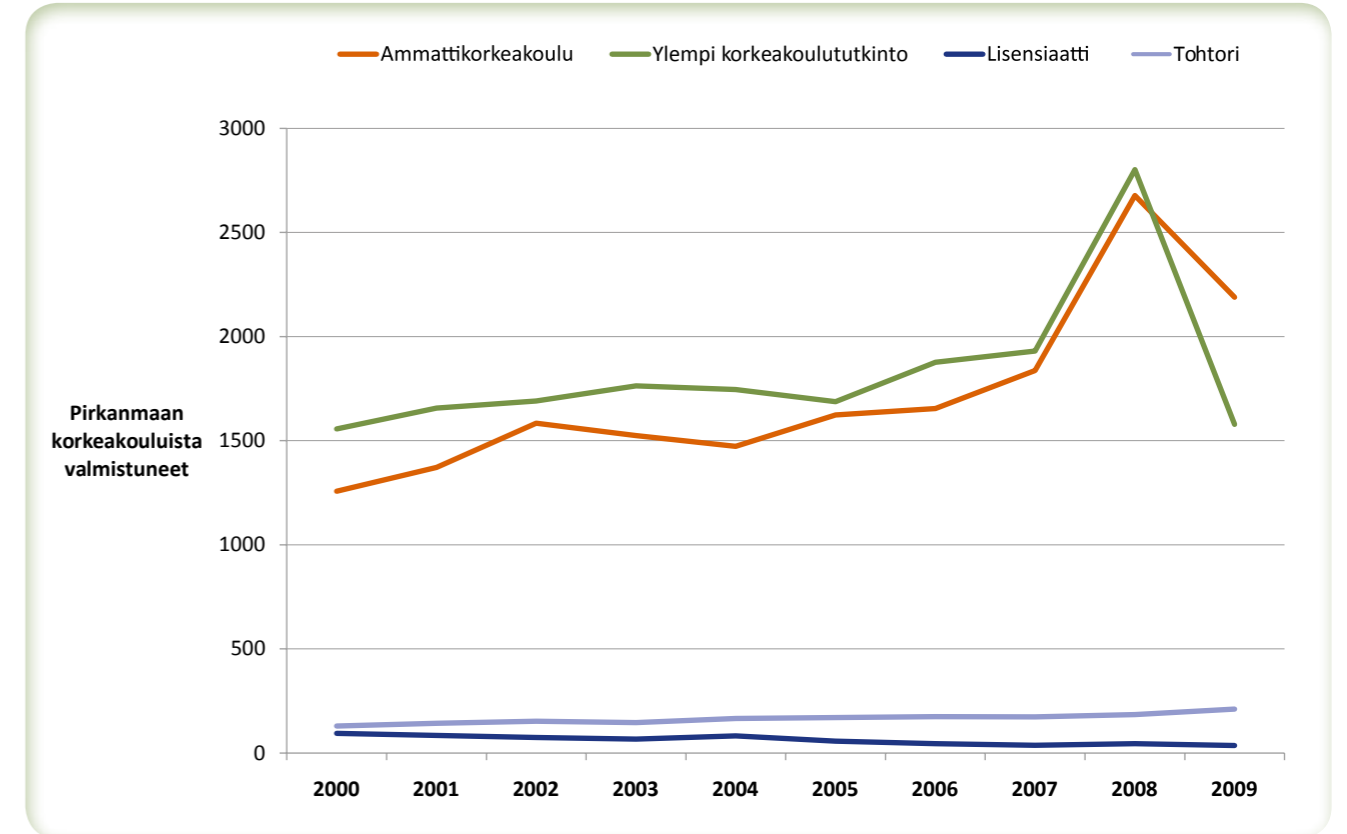
joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Lukuvuonna 2009–2010 korkeakouluihin hakeneita oli kaikkiaan 172 221. Kaikista hakijoista 50 prosenttia hakee vain ammattikorkeakouluun ja 33 prosenttia yliopistoon. Molempiin kouluihin hakijoita on noin 17 prosenttia hakijoista. [7A, s.16]

Kuva 4. Suomen korkeakoulujen valmistuneet vuosina 2005–2009 [Neittaanmäki & Ärje 2010, 8A, s.2]. [Työ- ja elinkeinoministeriö 2010. Työnvälitystilasto, 6A].

Vuonna 2008 (kuva 4) valmistui ennätysmäärä yliopisto-opiskelijoita. Merkittävänä tekijänä valmistuneiden kasvussa vuonna 2008 oli siirtymävaihe 2005–2008, jossa yliopistojen opintorakennetta uudistettiin vastaamaan uutta yliopistolakia. Uudistuksen taustalla oli eurooppalainen Bolognan prosessi, jolla samanlaistettiin tutkinnot kansainvälisesti vertailtaviksi, esimerkiksi opintopisteiden avulla. Suo-

messa kuitenkin useilla aloilla suoritetaan suoraan maisterin tutkinto. Useat opintorakennemuutosten yhteydessä korkeakouluista valmistuneet olivat jo työelämässä olevia, joilta oli jäänyt lopputyö puuttamaan.

Kuva 5. Pirkanmaan korkeakoulujen valmistuneet [OPM.fi 2010 & Tampereen Teknillinen Yliopisto 2011 & Tampereen Yliopisto 2011, 9A, 10A, 11A].

Tarkastellessamme tilastoja voimme havaita yleisen työttömyyden laskeneen Suomessa ja Pirkanmaalla aina vuoteen 2008. Maailmantalouden yleisten suhdanteiden heikentyessä 2000-luvun lopulla työttömien määrä on lähtenyt nopeasti nousuun. Vuonna 2004 säädetyn uuden yliopistolain siirtymävaihe

päättyi vuonna 2008. Tämän seurauksena yliopistoista valmistui ennätysmäärä opiskelijoita. Yleisiä suhdannetilanteita on vaikea ennustaa, mutta historiaa taaksepäin katsottaessa yliopistouudistuksen ajankohta oli korkeasti koulutettujen työttömyyden kannalta pahin mahdollinen.

2.2. Työttömyyden kehitys koulutusaloittain ja asteittain 2003–2010

Seuraavassa on esitetty havaintoja ja yhteenvetoa luvun kaksi tilastojen ja yleisten korkeasti koulutettujen työttömyystilastojen perusteella. Suomessa ja myös Pirkanmaalla tutkijakoulutusasteella työttöminä olevien filosofian tohtoreiden (biologia, biotieteet ja ympäristötieteet) määrä on ollut kasvusuunnassa vuodesta 2003 lähtien. Tutkijakoulutusasteen suurimmat työttömyysryhmät muodostuvat filosofian koulutusaloista.

Tutkijakoulutusasteella koko maan tasolla työttömien tohtoreiden määrä on kasvanut erityisesti filosofian alaan kuuluvien kemian ja muiden luonnontieteellisten alojen työttömissä. Lisäksi valtiotieteen työttömien tohtoreiden määrä koko maan tasolla on noussut vuodesta 2003. Sen sijaan lääketieteen työttömien tohtorien määrä on laskenut vuodesta 2003 selvästi. Pirkanmaalla tilastoista esiin nousi myös prosessitekniikan ja materiaalitekniikan työttömien tohtoreiden kasvanut määrä. Kaksi suurinta työttömien ryhmää muodostuivat yhteiskuntatieteiden lisensiaateista ja tohtoreista. Tosin näiden edel-

lä mainittujen määrä on ollut laskusuunnassa vuosina 2003–2010. Kokonaisuudessaan työttömien tohtoreiden määrä on pieni, jos verrataan lukemia ylempällä ja alemmalla korkeakouluasteella olevien työttömien määrään.

Vuosina 2003–2010 ylempällä korkeakouluasteella suurimman työttömien määrän Suomessa muodostivat kielitieteistä valmistuneet filosofian maisterit ja kandidaatit. Toiseksi suurimman ryhmän koko maassa muodostivat kauppatieteiden maisterit ja kandidaatit. Kolmanneksi suurimman työttömien määrän muodostivat kasvatustieteiden maisterit ja kandidaatit opettajankoulutuksesta. Tilastoista huomioitavaa oli suhteellisen pieni työttömyys terveydenhoidon ja sosiaalipalveluiden koulutusryhmissä. Ylempällä korkeakouluasteella korostuu filosofian maistereiden tai kandidaattien työttömyys. Diplomi-insinööreistä korkeimmalla työttömyyslukuissa ovat prosessi- ja materiaalitekniikan sekä kone- ja energiatekniikan diplomi-insinöörit.

Taulukko 1. Suurimmat korkeasti koulutettujen koulutusluokat työttömyysmäärien mukaan Suomessa vuosina 2008–2010 [Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010 työnvälitystilasto, 6A].

Alempi korkeakouluaste		2008	2009	2010
1	Tradenomi, liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto	4492	5452	5914
2	Terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto	2376	2523	2896
3	Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto	1532	1515	1553
Ylempi korkeakouluaste				
1	Filosofian maisteri, filosofian kandidaatti, kielitieteet	1863	1856	1891
2	Kauppatieteiden maisteri, kauppatieteiden kandidaatti (ylempi)	1472	1753	1848
3	Kasvatustieteen maisteri, kasvatustieteiden kandidaatti (ylempi), opettajankoulutus	1706	1556	1561
Tutkijakoulutusaste				
1	Filosofian tohtori, biologia, biotieteet ja ympäristötiede	134	133	145
2	Filosofian tohtori, kemia	55	47	49
3	Filosofian tohtori, muu luonnontieteellinen ala	49	53	66

Taulukko 2. Suurimmat korkeasti koulutettujen koulutusluokat työttömyysmäärien mukaan Pirkanmaalla vuosina 2008 – 2010 [Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010 työnvälitystilasto, 6A].

Alempi korkeakouluaste		2008	2009	2010
1	Tradenomi, liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto	416	600	631
2	Terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto	198	254	391
3	Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto	86	108	118
Ylempi korkeakouluaste				
1	Filosofian maisteri, filosofian kandidaatti, kielitieteet	252	262	271
2	Kauppatieteiden maisteri, kauppatieteiden kandidaatti (ylempi)	91	104	115
3	Kasvatustieteen maisteri, kasvatustieteiden kandidaatti (ylempi), opettajankoulutus	126	142	134
Tutkijakoulutusaste				
1	Filosofian tohtori, biologia, biotieteet ja ympäristötiede	7	10	11
2	Filosofian tohtori, kemia	1	1	2
3	Filosofian tohtori, muu luonnontieteellinen ala	2	3	3

Kasvavana työttömyyslukuna Pirkanmaalla olivat filosofian maisterit ja kandidaatit kielitieteistä. Kasvatustieteiden maisterit tai kandidaatit kasvatustieteistä tai opettajankoulutuksesta ovat kolmantena ja neljäntenä työttömyystilastoissa. Lisäksi Pirkanmaalla sähkö- ja automaatiotekniikan sekä prosessi- ja materiaalitekniikan diplomi-insinöörit sijoittuivat työttömyystilastoissa kärkeen.

Koko maan tasolla liiketalouden tradenomit pitävät yksinäistä kärkisijaa työttömyystilastoissa. Terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto on kokenut rajun pudotuksen työttömyystilastoissa viimeisen seitsemän vuoden aikana. Vuonna 2003 terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita työttömiä oli Suomessa lähes 4 000, kun vuonna 2010 vastaava luku oli enää 2 900. Pirkanmaalla medianomeilla on ollut jatkuva tasaisesti kasvava työttömyys. Lisäksi sosionomin koulutus ja sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden työttömyys oli laskenut huomattavasti tarkasteluajanjakson aikana.

Alemman korkeakouluasteen insinööreillä (kone-, energia-, kuljetus-, sähkö- ja automaatio-, tieto- ja tietoliikennetekn., rakennus- ja maanmittaustekn.) on tasainen korkea työttömyys. Insinöörien työttömyys kone-, energia- ja kuljetustekniikassa oli neljänneksi korkein koko maassa. Koko maan tasolla 40:stä eniten työttömyyttä kohdanneesta alemman korkeakoulututkinnon koulutusalaasta insinöörien osuus oli suurin (12 eri koulutustaustaa). Työttömyystaulukointa tarkasteltaessa tulee huomioida, että insinöörien

koulutusluokat ovat eriytettyjä koulutusaloittain, kun taas sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto pitää sisällään useita aloja. Koko maassa myös matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden työttömien määrä on kasvanut lähes vuosittain. Lastentarhanopettajien työttömyys on pudonnut nopeasti vuodesta 2003.

Selittäväinä tekijäinä ammattikorkeakouluista valmistuneiden insinöörien työttömyyteen voi olla osaa-misvaje. Insinöörit eivät menesty pienissä ja keski-suurissa teknologiayrityksissä, sillä ohjelmointityös-sä tuottavuus ei ole tarpeeksi suurta ja johtamistaito tai työn osaaminen puuttuu. Yksi syy insinöörien osaamisvajeeseen voi olla Suomen ammattikorkeakoulujärjestelmä ja tähän liittyvä rahoitus. Suomen Teknologiateollisuus aloittaisi muutoksenluonnin uudistamalla rahoitusjärjestelmää. Ammattikorkeakoulujen rahoituksesta 70 prosenttia määräytyy opiskelijamäärän mukaan ja 30 prosenttia valmistuneiden määrän mukaan. Perusrahoitus tulisi saada valtiolta eikä monimutkaisesta valtionapujärjestelmästä. Rahoituksesta pitäisi puolet perustua tuloksiin, kuten valmistuneiden määrään. Suoraan koulusta ei tule yhtään huippuammattilaista. Isoilla yrityksillä osaa-misvajetta täydentävät perehdyttämisohjelmat, joissa ammatillaiset huolehtivat uusien työntekijöiden palkkaamisesta. [12A, s.3] Toisaalta ulkopuolisten rahoittajien rahoittaessa toimintaa riskinä on rahoituksen suuntautuminen omien intressien mukaisesti eli teknisiin ja kaupallisiin aloihin. Näin esimerkiksi humanistit ja yhteiskuntatieteilijät jäisivät muiden jal-koihin. [13A, s. C11]

3

EUROOPPALAISIA ESIMERKKEJÄ KORKEASTI KOULUTETTUJEN TYÖTTÖMYYDESTÄ

Korkeakouluopiskelu on muutamassa vuosikymmenessä muuttunut paljon, ja muutokset jatkuvat edelleen.

Muutoksessa ovat olleet esimerkiksi uudet tutkintorakenteet, muutokset opintotuessa, työelämässä sekä opiskelu- ja opetustavoissa. Erilaiset tavat ja arvot sekoittuvat keskenään. Opiskelijat käyvät opintojensa ohessa töissä, harjoittelevat ulkomailla ja opiskelu limittyy työssäolojaksoihin. Lisäksi opiskelijat saattavat keskeyttää opiskelunsa tilapäisesti tehdäkseen muita opintoja. Näin opiskelijat ovat toisaalta joustavaa työvoimaa. Kun työvoiman kysyntä on suurta, opiskelijat siirtyvät työmarkkinoille, ja laskusuhdanteissa siirrytään takaisin opiskelemaan. Suomessa on ehkäpä maailman koulutetuimmat kassanhoitajat, siivoojat ja hoitoapulaiset. Korkeakoulujen kannalta asia on monimutkainen, sillä koulujen toimintaa ei voi suhdanteiden mukaan suunnitella.

Työttömyyden osatekijänä Suomessa on myös suuryritysten pieni määrä. Vuonna 2009 Suomessa oli 3 200 ulkomaista tytäryhtiötä. Näiden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 89 miljardia euroa. 243 000 suomalaista työskenteli näissä suuryrityksissä. Edellä mainitut luvut ovat erittäin pieniä, jos lukuja verrataan muihin Pohjoismaihin. Vertailu Pohjoismaihin osoittaa, kuinka heikko Suomen vetovoima on. Amerikkalaisten tytäryhtiöiden määrä oli Suomessa 540, kun vastaava lukema Tanskassa ja Norjassa oli 800 sekä Ruotsissa 1 500. Pohjoismaissa pääkonttorit ovat pääosin Tukholmassa. Suomessa konttorit ovat usein muutaman hengen myyntikonttoreita. Yksi syy Suomen huonolle menestymiselle on oma asenteemme. Yhdeksänkymmentäluvulla

pelättiin, että ulkomaiset yritykset ostavat suomalaisyrityksiä ja siirtävät pääkonttorit pois Suomesta. Nyt tiedämme, ettei Suomesta tullut tytäryhtiöaluetta. Suomalainen toimintaympäristö ei ole ollut riittävän hyvä pitämään yrityksiä Suomessa. Suomen kannalta kyse on työpaikoista, joita suomalaiset yritykset eivät kykene yksin tuottamaan riittävästi. Suomalaiset huolestuvat siitä, että työpaikat siirtyvät ulkomaille, mutta emme ole halukkaita tekemään asioita sellaisiksi, että yritykset sijoittaisivat Suomeen, suomalaisilla vahvuuksilla. Työpaikkojen luomisessa tarvitaan tietoa yritysten motiiveista ja ymmärrystä siitä kilpailusta, jota valtiot käyvät keskenään kansalaisten hyvinvoinnista. Talous, jossa on sekaisin sekä kotimaisia että ulkomaisia yrityksiä, pitää suomalaiset kiinni muun maailman menossa. [14A, s.8]

3.1. Tilannekatsaus Ruotsin tulevaisuuden aloihin

Ruotsissa ennakoitaan tulevaisuudessa olevan eniten tarvetta bioanalytikoille ja ammatillisille opettajille (taulukko 3). Ruotsin ennakointiraportissa kuvataan tulevaisuuden tilannetta aina vuoteen 2025 saakka. [15A]. Bioanalytikoitten tulevaisuuden tarvetta selittää osaksi suuret eläköitysmäärät. Tällä hetkellä 60 prosenttia alan työntekijöistä on 50-vuotiaita tai yli. Bioanalytikoitten ammattiryhmä on vahvasti naisvaltainen. Alan myös uskotaan pysyvän naisvaltaisena vuoteen 2025 saakka. Bioanalytikoista yli 60 prosenttia työllistyy terveydenhuoltoon, 10 prosenttia tutkimukseen ja kehitykseen sekä seitsemän prosenttia työskentelee lääketeollisuuden parissa. [15A, s. 28–29]. Ammatilliset opettajat voivat opettaa lukiossa tai aikuiskoulutuksen parissa. Monet ammatilliset opettajat työskentelevät koulujärjestelmän ulkopuolella. Myös ammatillisten opettajien keskuudessa 10–15 vuoden sisällä tapahtuu paljon eläköitymistä. [15A, s. 79].

Myös Suomessa ylivoimaisesti suurin eläköityminen vuosien 2007–2015 aikana tulee terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimialaan [16A, s.32]. Vuoteen 2025 poistuma terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden alueella on 185 000 henkilöä. Kaikkiaan tämä toimiala menettää yli puolet työllisistä. [16A, s.6–12]. Etenkin sosiaali- ja terveysala tulevat jatkossakin tarvitsemaan työvoimaa. Sosiaali- ja terveysalan työttömien määrän vähentyminen vuosina 2003–2009 ennakoitiin myös työllisyyden tarpeiden lisääntymistä tulevina vuosina. Tulevaisuuden haasteena onkin löytää korkeasti koulutetuille välittömiä tai välillisiä työpaikkoja sosiaali- ja terveydenhuollon osa-alueelta. Biolääketiede voi olla yksi yhdistävä osatekijä korkeasti koulutetuille sekä sosiaali- ja terveysalalle. Toinen yhdistävä tekijä biolääketieteeseen liittyy nopeasti kasvavaan tiedon määrään. Ruotsissa ennakoitiin myös kirjasto- ja tietopalvelutyöntekijöiden määrän kasvavan. Tietopalvelutyön yhdistäminen sosiaali- ja terveysalaan voi myös luoda uusia työpaikkoja tälle alalle.

Ruotsissa ekonomien ylitarjontaa selittävät suuret koulutusmäärät. Useassa Ruotsin yliopistossa opetetaan eri suuntauksia, jotka kaikki valmistavat ekonomin tutkintoon. Naisia ja miehiä koulutetaan ekonomien tutkintoon lähes yhtä paljon. Myös tässä joukossa työpaikkoja syntyy eläköitymisen kautta, mutta ei riittävästi. Nykyisten työssä olevien ekonomien keski-ikä on hyvin alhainen. Ruotsissa ekonomista kahdeksan kymmenestä työskentelee yksityisellä sektorilla. Apteekkarien määrää on vaikea arvioida, sillä määrät ovat pieniä. Lisäksi lainsäädännölliset seikat, joilla apteekkien toimintaa on rajoitettu, ovat olleet muutoksessa viime aikoina. [15A 21–22]. Ruotsin tulevaisuuden aloja tarkasteltaessa huomataan yhteneväisyyksiä Suomen korkeasti koulutettujen työttömyyteen. Esimerkiksi insinööreistä on myös Ruotsissa tulevaisuudessa ylitarjontaa, kuten myös luonnontieteilijöistä ja ekonomista. Toisaalta Ruotsissa nähdään humanististen alojen olevan tulevaisuudessa tasapainossa.

Tanskassa korkeasti koulutettujen työttömyydessä on nähtävissä hyvin samansuuntaisia ongelmia kuin Ruotsissa ja Suomessa. Tanskassa alle 30-vuotiaiden työttömyys on vuodessa yli kaksinkertaistunut. Asianajajien ja ekonomien työttömyyslukemat Tanskassa ovat myös kaksinkertaistuneet vuodessa. Tanskassa onkin pohdittu julkisen vallan roolia ja tukea yrityksille, jotta nämä voisivat entistä helpommin palkata työttömiä töihin. [17A]

Englannissa vastavalmistuneiden korkeasti koulutettujen työttömyys (9 %) on korkeimmillaan 17 vuoteen. Edellisen kerran luku oli korkeampi (11 %) vuonna 1993. Englannissa julkinen sektori pystyi työllistämään laman aikana korkeasti koulutettuja. Pahiten työttömyys on koskettanut IT-alaa sekä rakennus- ja teknisiä aloja. Lisäksi media-ala on kokenut nopean nousun työttömyystilastoissa. Työttömyys on kasvattanut jatko-opiskelijoiden määrää kouluissa. [18A]

Taulukko 3. Korkeasti koulutettujen ammattilaisten työvoimatarve Ruotsissa [Högskoleverket 2010, 15A, s. 6].

Puute tulevaisuudessa	
1	Biolääketieteen analytyköt
2	Ammatilliset opettajat
3	Vapaa-ajan pedagogit
4	Farmaseutit
5	DI
6	Erytisopettajat- ja pedagogit
7	Lastentarhanopettajat
8	Hammaslääkärit
9	Peruskoulunopettajat
10	Kirjasto- ja tietopalvelutyöntekijät
Tasapainossa	
1	Sairaanhoidajat
2	Apteekarit ja farmaseutit (määrät pieniä, joten ennustus vaikeaa)
3	Lääkärit
4	Fysioterapeutit
5	Arkkitehdit
6	Agronomit ja hortonomit
7	Peruskoulun ja yläasteen opettajat
8	Työterapeutit
9	Sosiaali- ja käyttäytymistieteiden alat (esim. psykologia)
10	Humanistit
11	Teologit
12	Eläinlääkärit
13	Psykologit
Ylitarjontaa	
1	Apteekarit (määrät pieniä, joten ennustus vaikeaa)
2	Taloustieteilijät (ekonomit)
3	Taidekasvattajat
4	Toimittajat
5	Sosiaalityöntekijät
6	Asianajajat
7	Insinöörit
8	Luonnontieteilijät
9	Pääsuunnittelijat (IT-järjestelmien ylläpito ja kehittäminen)

3.2. Uusien ammattien ja alojen syntyminen Ruotsissa

Uusia aloja ja ammatteja syntyy myös ilman teknistä kehitystä. Taustalla voi olla esimerkiksi kulttuurilinen kimmoke. Elämäntapa-ammatteihin ei tarvita kuitenkaan pitkää koulutusta. Ruotsissa korkeakoulu ja yliopistot tarjoavat vetoapua ja tutkivat uusia aloja, joihin ne voisivat tarjota erikoiskoulutusta. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta on henkilöstöosaajan syntyminen. Aikaisemmin yritysten henkilöstöjohtamisesta vastasivat insinöörit ja ekonomit.

Myös Ruotsissa, kuten Suomessakin, ammatit ovat laajentuneet vaakasunnassa. Esimerkiksi sairaanhoitajat erikoistuvat tiettyyn aihealueeseen. Voi-

daanko näistä vaakasunnassa kasvavista ammatteista puhua erillisinä ammatteina? Käsitöläisamatit ovat harvinaisuus, joten niiden kysyntä lisääntyy ylellisyystarvikkeiden muodossa. Teknologian kehittymisen myötä Ruotsiin syntyi vuonna 2008 ensimmäinen yksityinen DNA-kartoitusta tarjoava yritys. DNA-kartoitukseen liittyy tiiviisti myös informaation jakaminen, tutkimusraporttien ja uusimman tiedon jakaminen. Lääkkeiden räätälöinti tulee tulevaisuudessa kasvamaan ja tässä tarvitaan DNA-kartoitusta. [19A & 20A]

4

KUINKA KORKEASTI KOULUTETTUJEN TYÖMARKKINOITA KÄSITELLÄÄN SOSIAALISESSA MEDIASSA?

Seuraavassa media-analyysissä valotetaan käsityksiä korkeakoulutettujen työttömyydestä internetistä poimittujen kommenttien avulla.

Kommentit on kerätty keskustelupalstoilta, blogeista, mielipidesivuilta ja sanomalehtien uutiskommenteista. Kommentteja on pyritty keräämään mahdollisimman laajasti koskien monia aiheita ja monia näkökulmia. Tiettyjä trendejä internetin keskusteluissa on havaittavissa. Huomasimme esimerkiksi, että keskusteluihin ottivat osaa pääsääntöisesti työttö-

mät tai opiskelijat, jotka pelkäsivät työttömyyttä. Kirjoituksista saattoi vain harvoin lukea onnistumisen kokemuksia työpaikan löydettyä. Tämä osaltaan muokkaa keskustelujen ilmapiiriä. Kommentit ovat suoria lainauksia internetistä ja ne ovat kirjoittajien subjektiivisia mielipiteitä tai arvioita tilanteesta.

3.2. Työttömyys

Kitkatyöttömyys

Kitkatyöttömyys on koetellut niitäkin aloja, joissa on voimakas edeltävä kasvu. Esimerkkinä ICT-ala, joka kehittyi nopeasti 90-luvulla. Ala nousikin nopeasti merkittäväksi suomalaiseksi alaksi. ICT-alan työpaikkojen vähenemiseen vaikuttavat alan koulutuspaikkojen lisääminen ja rakennemuutokset, joiden ansioista osa ICT-alan töistä on karannut halvempiin maihin (esim. Intia). Työttömyyttä lisäävät suurten organisaatioiden muutokset, esimerkiksi Nokian ilmoitus vähentää tuotekehitystään Suomessa. ICT-ala elää suurta muutosta, joka tulee vaikuttamaan alan työpaikkojen määrään tulevaisuudessakin; osa työtehtävistä tulee häviämään, mutta uusia osamistarpeita nousee jatkuvasti.

” Kitkatyöttömyytenä tunnettu ilmiö kertoo siitä, että työttömän ei kannata välttämättä ottaa ensimmäistä tarjolle tulevaa työpaikkaa vaan odottaa parempaa tarjousta. Samaan aikaan työnantaja joutuu käyttämään aikaa sopivan työntekijän etsimiseen. Yksi (Nobel) palkittujen tutkijoiden päätelmistä on, että hyvä työttömyysturva johtaa korkeampaan työttömyyteen ja pidempiin etsintäaikoihin. [Demari.fi, 1B]

Kitkatyöttömiksi voidaan lukea myös äidit, jotka palaavat hoitovapaalta takaisin työelämään. He eivät kuitenkaan näy työttömyystilastoissa, koska he ovat virallisesti hoitovapaalla. Syitä pitkittyneelle, oman tahdon vastaiselle kotona ololle voivat olla työpaikan puute, huonot työllistymisnäkyvät ja epävarmuus omasta ammatillisesta osaamisesta. Erityisesti

naisten, jotka ovat jääneet kotiin opintojen jälkeen, voi olla vaikea työllistyä ilman relevanttia, päivitettyä työkokemusta.

” Tiesittekö, että vuonna 2007 yli puolelta vanhempainrahaa tai kotihoidontukea saavista äideistä puuttui työpaikka, johon palata? (Lähde: tuore Pippuri-lehti, jota julkaisee Vasemmistonaiset) Ja nyt vuonna 2010 tilanne on todennäköisesti huonontunut entisestään. Tämä on oikeasti ihan helvetin vakava ongelma, koska pienen lapsen äiti ei ole niin sanotusti kuuminta hottia työmarkkinoilla. Osa äideistä on toki opiskelijoita, joille paluutyösuhteen puuttuminen ei ole niin suuri ongelma, jos päätoiminen opiskelu jatkuu vielä lapsen saamisen jälkeenkin. Mutta meitä vastavalmistuneita, pätkä- ja silpputyöläisiä on nykyään todella paljon varsinkin akateemisissa piireissä. Tästä johtuen moni äiti jatkaa kotihoidontuella paljon pidempään kuin mitä alun perin oli tarkoitus. Kun töitä ei löydy, niitä ei vain löydy. Jos lapsen laittaa päivähoitoon vaikkapa vain osa-aikaisesti, menettää kotihoidontuen kokonaan ja päälle tulee vielä päivähoitomaksu. Jos lapsi olisi edes osa-aikaisesti hoidossa, työnhaku olisi paljon helpompaa. [raivoriina.bogs.fi, 2B]

Kitkatyöttömyyttä voidaan tarkastella myös pätkätyöläisten näkökulmasta. Aina pätkätyöt ja kitkatyöttömyys eivät ole negatiivisia asioita yksilölle. Työn arvostus on murtunut ja tilalle on noussut vapaa-aikaa ja omia elämänvalintojaan kunnioitava nuoriso, jolle työhön sitoutuminen ei ole enää itsestään selvää. Heillä kitkatyöttömyys tai pätkätyöttömyys ovat toivottuja ilmiöitä, valintoja. He rakentavat vaihtoehtoista elämäntyyliä, johon kuuluu itsensä toteuttaminen, matkustelu ja tietynlainen boheemius. Tämä ilmiö on havaittu niin Keski-Euroopassa, kuin Suomessakin. Ilmiö on tunnettu etenkin nuorison keskuudessa, joskin korkean nuorisotyöttömyyden aikana nämä ryhmät muodostanevat silti vähemmistön kaikista alle 30-vuotiaista työttömistä. [3B]

Lapin turistikeskuksissa haastateltiin vuoden aikana kahtakymmentä nuorta pätkätyöläistä juhannus-, ruska-, joulun- ja pääsiäisesonkien aikana. [4B] Useimmilla nuorilla oli ammattikorkeakoulutaus, yleensä he olivat restonomeja ja tradenomeja. Useilla oli lisäkoulutusta esimerkiksi hiihdonopettajiksi tai luonto-oppaiksi. Pätkätöihin tultiin kukaudeksi tai kahdeksi, ja sen jälkeisessä työllistymisestä ei ollut varmuutta. Osa jatkoi työskentelyä

sesongin mukaan esimerkiksi Hangon juhannusjuhliilla, osa suuntasi ulkomaille, sillä nämä nuoret ovat hyvin koulutettuja ja kielitaitoisia maailmankansalaisia, joilla on vaihtoehtoja pätkätöissään. Vaikka pätkätöihin liittyy väliaikaisuutta, määräaikaisuutta, epävarmuutta, usein huono palkka ja sosiaalista suojattomuutta, haastatellut pätkätyöläiset arvostivat töitään, koska ne mahdollistivat elämäntavan, johon kuuluu luonnossa vaeltaminen, laskettelu jne. Nuoret pitävätkin vakinaista työtä tärkeämpänä työn mielenkiintoisuutta ja itsenäisyyttä.

” Väitänkin, että jos nuorten tulevaisuuden perspektiivi lyhenee pätkätyökeikasta toiseen, työn arvostamisen korvaavat vapaa-ajan ja harrastusten arvostaminen. Tämä näkyy jo haastattelemani nuorten elämäntavoissa. Tämä on kohtalon paikka Suomen talouselämälle, jos koulutettujen nuorten perinteinen työhön sitoutuminen (työkeskeisyys) on heikkoa. Nuoret tottuivat pätkätöihin, ja monet myös oppivat arvostamaan enemmän vapaa-aikaa kuin vakinaista työtä. Jos näin käy yleisemminkin, niin haastavaksi kysymykseksi nousee, miten saada työmarkkinoille vakinaisiin töihin sitoutuvia nuoria, jos työkeskeisyys on muuttunut vapaa-aikakeskeiseksi?

Muuttuneet työasenteet olisi otettava huomioon työelämässä mahdollisuuksina yhteensovittava paremmin työ- ja vapaa-aika. Työtyytyväisyyden sosiaaliseen puoleen olisi kiinnitettävä enemmän huomiota, kun työn itseisarvo vähenee. Uusi työkuultuuri vaatii joustavia työrakenteita. Kun nuorten työorientaatio on elämyshakuista ja töiden pätkittyminen luo nuorille oman episodinomaisen elämäntyylin tapahtumasta ja koetuista hetkistä toiseen, epätyydyttävistä pätkätöistä voi tulla tyyppillisiä ja haluttuja. [Helve, 4B]

Miten kitkatyöttömyydestä eteenpäin?

Helsingin Sanomien uutisen mukaan korkea koulutus ja työllistyminen yrityksiin eivät korreloi keskenään. Perinteisesti maisterit ovat työllistyneet hyvin valtion virkoihin ja tohtorit ovat jatkaneet uraansa tutkijoina.

” Yritysten osuus työnantajina vähenee sitä mukaa, mitä korkeampi koulutus työntekijällä on. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneista 68 prosenttia työskenteli yrityksissä, ammattikorkeakouluista valmistuneista 57, ylemmän korkeakoulututkinnon suo-

rittaneista 46 ja tohtorintutkinnon suorittaneista enää 21. Vastaavasti valtionhallinnon osuus työnantajana kasvaa koulutusasteen noustessa. [hs.fi, 5B]

Ovatko pitkään kouluttautuneiden taidot ja identiteetti muokkautuneet vastaamaan korkeakouluissa tarjottua opetusta ja työilmapiiriä eli tutkimuskeskeiseksi? Omia taitoja ja tietoja ei ehkä osata markkinoida, tai ei ymmärretä, kuinka niitä voitaisiin hyödyntää yritysmaailmassa.

Keskeisiksi työllistymistä edistäviksi tekijöiksi (yrityksissä ja julkisella sektorilla) ovat osoittautuneet aiempi työkokemus ja ammattitaito, opintojen tai työkokemuksen kautta kehittynyt näkemys työhön sekä työharjoittelu. Muita tärkeitä tekijöitä ovat ammatillinen vakuuttavuus, rohkeus tuoda esiin omaa osaamistaan, suhteet ja kontaktit sekä persoonallisuuden piirteet ja aktiivisuutta osoittavat seikat. Nämä seikat korostuvat myös internetissä esiintyvissä kirjoituksissa, ja ne koskevat lähes kaikkia akateemisia aloja. [6B]

Jotta työttömyys saadaan keskeytettyä heti aluksi, voivat erilaiset hankkeet tai projektit olla toimivia siirtymiä elämänvaiheesta toiseen. Hyvä esimerkki hankkeesta, joka toimii korkeakoulutettujen ja työmarkkinoiden välillä, on muun muassa Tohtoreita yrityksiin -hanke, joka käynnistyi vuonna 2009. [7B] Hankkeen tavoitteena on helpottaa luonnontieteiden tohtoreita työllistymään lisäämällä heidän valmiuksiin yritysmaailmaan siirtymisessä. Hankkeella on kaksi kohderyhmää, työttömät tai työttömyysuhan alaiset luonnontieteiden tohtorit sekä bio- ja lääkealan pk-yritykset.

” Vuonna 2009 käynnistyneen Tohtoreita yrityksiin -hankkeen kautta on syntynyt jo 15 tohtori-yritysparia. ”Tavoitteenamme on tehdä huipputason osaamista läpinäkyväksi yritys- ja tutkimuskentässä. Tohtoreita yrityksiin on ollut onnistunut hanke, jossa on luotu uusia innovatiivisia lähestymistapoja ja osaamiskonsepteja”, totesi avauspuheenvuorossaan Pasi Mäkinen, Cuminatumin toimitusjohtaja. [biobusiness.fi, 7B]

Hankkeen kautta kartoitettiin yritysten rekrytointitarpeita. Pasi Mäkinen mukaan yritykset olisivat valmiita palkkaamaan tohtoreita, mutta haasteena on tavoittaa sopivat henkilöt. Yrityksiä kiinnostaa tohtoreiden laaja-alainen osaaminen ja verkostot, mutta

toisaalta yritykset toivoisivat tohtoreilta nykyistä laajempaa ymmärrystä liiketoiminnasta ja toimialasta. Yritykset kaipaisivat esimerkiksi markkinointiin entistä enemmän asiantuntemusta ja kykyä keskustella tuotteiden tieteellisestä taustasta asiakkaan kanssa.

Tohtoreille siirtymä akateemisesta maailmasta työelämään tapahtuu tyypillisesti tutkimustehtäviin. Moni tohtori hakeutuu työhön, joka on samanlaista kuin hän on aiemmin tehnyt. Tutkijan työ ei kuitenkaan ole tohtorille ainoa vaihtoehto. Hankkeessa mukana olleiden tohtoreiden kolme päätavoitetta olivat:

” Saada sellaista tietoa, taitoa ja osaamista, joilla työpaikka löytyy, kuulla erilaisista urapoluista ja saada neuvoa siitä, miten työtä haetaan. Hankkeen toisessa koulutusosassa eli uravalmennuksessa on opeteltu tunnistamaan oma osaaminen sekä tuotteistamaan ja markkinoimaan se. Opi on konkretisoitu oman CV:n kirjoittamiseen. [biobusiness.fi, 7B]

Työttömyys vastavalmistuneiden keskuudessa

Korkeakouluista vastavalmistuneilla ja vielä opiskelevilla epävakaa työmarkkinat aiheuttavat paljon hämmennystä ja ahdistusta. Tietoa ja vertaistukea haetaan internetin keskustelupalstoilta, eikä tunnelma siellä ole aina toivoa herättävä. Tuntoja ja pettyymystä tilannetta kohtaan puretaan avoimesti:

” Enpä taida olla täällä ainoa, joka on valmistumassa suoraan kortistoon (tai vaihtoehtoisesti mopin varteen). Kuvittelin olevani kaukaa viisas valitessani tuossa nelisen vuotta sitten opiskelupaikkaani. Tein töitä siivoojana välivuoden ajan, ja monella työkaverilla oli korkeakoulututkinto, jolla eivät olleet saaneet oman alan töitä. Tämä pisti ajattelemaan. Niinpä rankkasin raa'alla kädellä pois sellaiset alat, jotka työllistävät heikosti, kuten biologia, maantiede, terveyden biotieteet, humanistihutut... ..Harmittaakin, että olen puurtanut 3,5 vuotta tajutakseni vain, että opiskelu onkin ollut yhtä tyhjän kanssa ja olisin yhtä hyvin voinut jättää opinnot yläasteen jälkeen. [suomi24.fi, 8B]

Työttömyyttä paremmaksi vaihtoehdoksi nähdään roikkuminen oppilaitoksen kirjoilla. Opiskelijan status on mahdollisten työnantajien silmissä parempi kuin työttömän. Kirjoituksista käy ilmi, että ansioluettelon kannalta on parempi pysyä opiskelijana kuin työttömänä. Työttömyyden siis koetaan heikentävän huomattavasti mahdollisuuksia työllistyä.

” Yliopistossa on kirjoilla noin 500 opiskelijaa, jotka eivät suostu valmistumaan. Yliopisto patistaa opiskelijoita valmistumaan. Syksyllä polkaistiin käyntiin erityiset valmistumistalkoot, joilla paperien saamista yritetään vauhdittaa. Syynä on raha. Osa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksesta perustuu valmistu-neiden määrään. Vuoden 2008 tutkinnonuudistuksen aiheuttaman valmistumispiikin jälkeen tavoitteista on jääty. [ylioppilaslehti.fi, 9B]

Epävakaat ja negatiiviset näkymät työelämässä saavat nuoret tekemään ratkaisuja, joita he eivät ehkä muuten tekisi. Pahimmillaan lähdetään opiskelemaan päämäärättömästi lisää, ilman realistista suunnitelmaa työelämään siirtymisestä. Voisiko tehokas, työnhakutaitoja ja työelämätaitoja antava ohjaus opintojen loppuvaiheessa ehkäistä väärin valintojen tekemistä ja antaa nuorelle tarvittavan tiedon ja taidon työelämään siirtymiseksi?

” Nämä ovat todella ahdistavia asioita. Tilanne pahenee edelleen kun yliopistossa maisteri joutuu lähes pakosta jatkamaan tohtorikoulutukseen, koska muuta työtä ei ole tarjolla. Sen jälkeen on vielä vaikeampi saada edes oman alansa töitä, koska on ylikoulutettu. [city.fi, 10B]

Turkulainen tähtitieteilijä Rami Rekola sai vuonna 2004 valmiiksi huipputasoisen väitöskirjan galaksitutkimuksen alalta, mutta kunnollista tutkijanpestiä hänelle ei ole avautunut. Rekola on tehnyt tutkimustyötä pätkissä, välillä ilmaiseksikin. Tätä nykyä hän toimii Tuorlan observatorion kanslistin sijaisena, 70 prosentin työajalla. ”Niiden, jotka haluavat jatkaa tutkijoina, on tehtävä töitä ilman korvausta tai joitain hanttihomia”, Rekola kuvailee oppiaineensa tilannetta. [ts.fi, 11B]

Perinteisesti tohtorinkoulutus on taannut varman työllistymisen opintojen jälkeen, yleensä tutkimusmaailmassa. Tohtoreiden koulutusta on lisätty, vaikka työpaikkojen määrä ei ole noussut samassa suhteessa.

” Uusien tohtorien ja heille soveltuvien työpaikkojen määrä on epäsuhdassa. Tohtoreista kahden kolmasosan on löydettävä töitä yliopiston ulkopuolelta. Yhä useampi päätyy jopa hanttihommiin tai jää työttömäksi. Vuonna 2008 Suomessa valmistui noin 1500 tohtoria, kaksinkertainen määrä vuoteen 1993 verrattuna. On toki hyvä, että Suomen osaamistaso nousee, ja yksilön kannalta on kiva tietää enemmän ja saada titteli. Mutta on suurta haaskausta, jos tohtori ei saa koulutustaan vastaavaa työtä, sanoo Tieteentekijöiden liiton puheenjohtaja Ragna Rönnholm.

Johtaja Anita Lehikoinen opetusministeriöstä toteaa, että tohtorien tuotannon kasvattaminen on ollut välttämätöntä ja perustunut näkemykseen, että tohtoreille on kysyntää muuallakin kuin yliopistolla ja tutkimuslaitoksissa, siis yksityissektorilla ja hallinnossa. [ts.fi, 11B]

Mikäli korkeasti koulutetut nuoret eivät työllisty Suomessa koulutusta vastaaviin töihin, on mahdollista, että he lähtevät Suomesta vieden osaamisen mukanaan. Onko tämä Suomen kilpailukyvyn kannalta järkevää?

” Eräs post doc -vaiheessa suuria hankaluuksia kohdannut tohtori puolestaan huomauttaa, että post doc -tutkijoiden kehno asema vaarantaa innovatiivisuuden. ”Pätevimmat tutkivat ja parhaat ideat menevät muille maille. Koulutushyöty valuu Suomesta pois.” [ts.fi, 11B]

Työttömyys jo urallaan edenneiden korkeakoulutettujen keskuudessa

Työttömyysuhan alla olevien tai jo työelämässä olleiden korkeakoulutettujen työttömien kirjoituksia on internetistä vaikea löytää. Tilanne epäilemättä on heidän keskuudessaan erilainen kuin vastavalmistuneiden korkeakoulutettujen, sillä he joutuvat mahdollisesti kohtaamaan ikä syrjintää, jota nuoremmat hakijat eivät kohtaa. Toisaalta, heillä on jo kertynyttä työkokemusta, elämäkokemusta ja suhdeverkostoja, jotka helpottavat työllistymistä. Avainsanana niin heidän kuin vastavalmistuneidenkin kohdalla on työttömyyden kesto. Lyhyt työttömyys voidaan lukea kitkatyöttömyydeksi, mutta pitkä työttömyysjakso voi saada työnantajan epäilemään, että hakijas-

sa on joitain henkilökohtaisia ominaisuuksia, jonka vuoksi hän ei työllisty.

” Tulipa sitten sähköpostia paikasta, johon olin hakenut. No, hakijoita oli 121 enkä tietenkään päässyt edes haastatteluun asti. Paikkaan oli valittu henkilö, jolla oli ”parhaat edellytykset tehtävän hoitamiseen”. Liekö ollut ko. organisaatiossa jo valmiiksi? Itsekin olen aiemmin työskennellyt siellä (en tosin ko. paikassa) ja myös kokemus ja osaaminen olivat kohdallaan. Nyt tuleekin se mutta eli olen yli 40-vuotias ja ollut kohta vuoden työttömänä. Tämä tietenkin tarkoittaa jonkun mielestä sitä, että työtaitoni ovat kadonneet jonnekin ja katosivat jo samalla hetkellä, kun astuin viimeisimmän/viimeisen(?) pätkätyöpaikkani ovesta ulos määräaikaisuuden päätyttyä. [uranus.fi, 12B]

Urallaan jo edenneiden keskuudessa on havaittavissa ilmiö, jota kutsutaan arvojen inventaarioksi. [3B] Tämä ilmiö on tuttu uraputkeen väsyneille, elämälleen uutta suuntaa hakeville. Uusia arvoja voivat olla esimerkiksi henkiset arvot ja niiden toteuttaminen. He eivät välttämättä haluakaan palata takaisin työelämään työelämän ehdoilla, vaan he haluavat toteuttaa omia valintojaan, joko hiljentämällä tahtia tai hyppäämällä työelämästä kokonaan pois. Heillä on usein parempi taloudellinen tilanne kuin vastavalmistuneilla korkeakoulutetuilla. Lisäksi he ovat jo ansainneet kannuksensa työelämässä. Työttömyys tai sen uhka voi olla yksilötasolla oikea aika toteuttaa muutoksia elämässä. Downshiftaus on termi, joka on tullut jäädäkseen. [3B]

” Opiskelujen jälkeen Eeva lähti etsimään työtä. Hän huomasi nopeasti, että haastatteluissa työnantajat epäilivät kauppatieteiden maisterin motivaatiota uusiin työtehtäviin. ”Usein joutui todistelemaan, että kyllä minä olen ihan tosissani ja motivoitunut. Jotkut epäilivät, että vähän ajan kuluttua palaisin yrityselämään”, Eeva muistelee. Työnantajat ihmettelivät myös kovasti vaihtoa pienempään palkkaluokkaan. ”Välillä teki mieli repiä maisterin paperit juuri siksi, että ne tuntuivat olevan este työllistyä sillä alalla, jota olin aikuisena opiskellut.” [opiskelupaikka.fi, 13B]

Miltä työttömyys tuntuu?

Työttömyys korkeakoulutettujen keskuudessa herättää paljon tunteita. Tunne omasta epäonnistumisesta, häpeä ja huoli omasta tulevaisuudesta ovat

kirjoitusten mukaan päällimmäisiä tunteita. Keskustelupalstoilla korkeasti koulutetut työttömät eivät kerää sympatiamia muilta kirjoittajilta, vaan ilmapiiriä voisi kuvailla ennemminkin vahingoniloiseksi ja syyllistäväksi. Monissa kirjoituksissa epäillään, että yksilössä on jotain vikaa, kun hän ei työllisty korkeasta koulutuksestaan huolimatta.

Nuorten työttömyyttä selvittäneen tutkijan mukaan korkeakoulutetuille koulutuksen jälkeinen työttömyys herättää ahdistuksen tunteita. [3B] Ominaista on myös suurten odotusten ja investointien hukkaan menon aiheuttama pettymys ja tyrmistys. Tutkija jakaa nuoret akateemiset työttömät kahteen ryhmään; osa taistelee optimisminsa ja elämänrytinsä säilyttääkseen, mutta osa näyttää masentuvan ja vajoavan itsesyytöksiin (”miksi menin kouluttautumaan valitsemalleni alalle” yms.). Tutkimuksen aineistosta nousi esille runsaasti masennusta ja raivoa. Arvojen inventaariota eli kaiken uudelleen arviointia (esim. henkisten arvojen löytämistä) ei esiintynyt nuorten työttömien aineistossa. Työttömyyden aiheuttamaa raivoa ja häpeää kannetaan tämän päivän Suomessa yksin tai perhepiirissä.

” Korkeakoulutettu ilman töitä – kuka voisi olla pahempi rikollinen. Koulutuksesta riippumatta kaikki voivat nauraa ihmiselle, joka on mennyt kuvittelemaan itsestään liikoja. Vielä raskauttavampaa on, että hänen koulutuksensa on ollut yhteiskunnan resurssien haaskaamista. [city.fi, 14B]

Kun on opiskellut ”duunareiden verorahoilla” yli kymmenen vuotta (kuten joku aikaisemmin kommentoi) niin kyllähän siitä syyllisyyttä kantaa! Ja se ei ole kivaa sen hyödyttömyyden tunteen kanssa eläminen. Eräs lähipiiriin yrittäjä, joka ei aikoinaan läpäissyt lukiota, seuraa vahingoniloisena vierestä, kun tämä humanisti”hippi” yrittää saada työtä. Olen ollut vasta kuukauden työttömänä ja tehnyt vapaaehtoistyötä. [city.fi, 15B]

Kirjoittajat kokevat myös pelkoa leimautumisesta mahdollisten tulevien työnantajien keskuudessa. Kirjoituksista käy ilmi, että mikäli työttömyydellä on ”hyväksyttävä syy” (esim. taantumasta aiheutunut suhdanneluontoinen työttömyys, edellisen työpaikan konkurssi jne.) on työttömyys helpompi selittää työhaastatteluissa tai ystäville ja tuttaville. Mikäli työttömyys johtuu esimerkiksi potkuista tai ”kyvyt-

tömyydestä” saada työpaikkaa opintojen jälkeen, etenkin aikoina, jolloin talouden tilanne on hyvä, koetaan se suurempana painolastina ja sen vaikutukset ovat suuremmat yksilön itsetuntoon ja mielialaan. Joka tapauksessa työttömyys jättää pitkät jäljet, eikä epävarmuus häviä vielä työn aloittamisen jälkeen.

” Jaksaminen on ollut kovilla, ja uskon, että pitkä työttömyys on myös syönyt voimia, kun se vakityö nyt putkahti. On mennyt niin paljon energiaa pahaan oloon ja pettymyksiin, joita ei edes pahasti voi purkaa mihinkään. Myös monet työttömät antavat kuvaa, että hyvin tässä pärjää, haen vaatteet kirpparilta jne. Nyökyttelen vaan. [uranus.fi, 16B]

Vuonna 2003 Pirkanmaan alueen korkeakouluista valmistuneiden työllisyystilannetta viiden vuoden kuluttua valmistumisesta kertovassa raportissa todetaan, että eniten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat alueellinen työmarkkinatilanne, suhdeverko-koje puute, alan heikko työtilanne, työkokemuksen puute sekä tutkinto ja sen ainekokonaisuudet. [21A] Tilanne näiden tekijöiden osalta tuskin on parantunut 2000-luvun lopun taantumien myötä, mikä varmasti osaltaan selittääkin korkeakoulutettujen työttömyyden nopeaa kasvua.

Korkeakoulutettu työtön muiden silmissä

Kun internetissä käydään keskustelua akateemisesta työttömyydestä, ”ulkopuoliset” kommentoivat tyypillisesti kehottamalla akateemisia työttömiä hankkimaan ”kunnon” töitä tai syyllistämällä heitä valinnoistaan. Tilanteesta ollaan kuitenkin laajemminkin huolissaan, sillä onhan kalliin koulutuksen käyttämättömyys yhteiskunnallisesti kallista.

” Kun nuori unelmissaan hakee tiettyä opiskelupaikkaa, se voi jo lähtökohtaisesti olla vinotunut. Opiskelun vaikeudet ja työpaikan saantivaikeudet sitten vielä synkistävät näitä tutkimustuloksia. Jos opiskelijalla ei ole mitään tietoa opiskelun jälkeisestä sijoittumisesta työelämään eli työllisyystilanteesta, karu totuus paljastuu varmasti jo opiskelun loppuvaiheilla... ..Kehottaisiin nuoria paneutumaan tosiasioihin ammattia valitessa, elämä on aina täyttä totta, ei unelmaa! [hs.fi, 5B]

Ja kyllä, täysin väärään työpaikkaan päätyminen on paitsi haaskausta, myös usein henkilökohtainen murhenäytelmä. Onhan se typerää, jos ihminen joutuu vahingossa heittämään hukkaan parhaan osaamisensa. Toisaalta samaan aikaan suututtaa. Miksi nähdään tappiona tai jopa häpeänä, että joku päätyykin ekonomin sijasta taksikusiksi tai suurlähettilään sijasta lentoemännäksi? [hs.fi, 17B]

Korkeasti koulutetut ulkomaalaiset – käyttämätön resurssi

Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien on erittäin vaikea saada koulutustaan ja kokemustaan vastaavaa työtä. Heidän osaamistaan, kansainvälisiä suhteitaan ja kielitaitoa ei hyödynnetä niin kuin sitä voitaisiin hyödyntää. Tämä on myös suuri tappio yksilön kannalta, sillä kotoutuminen Suomeen voi olla vaikeaa tai lähes mahdotonta, mikäli yhteiskunta ei pysty tarjoamaan mielekästä työtä korkeakoulutetuille. Vastaavassa tilanteessa ovat myös Suomen korkeakouluissa opiskelevat ulkomaalaiset. Suomalaiset yritykset eivät osaa hyödyntää tätä joukkoa, jolla olisi kielitaitoa ja kulttuurillista tuntemusta. Jyväskylän yliopiston tekemän tutkimuksen mukaan ulkomaalaiset opiskelijat haluaisivat jäädä opiskeluiden jälkeen Suomeen, mutta työnsaanti tälle ryhmälle on lähes mahdotonta.

” Jos akateeminen työttömyys on ongelma suomalaisille, ulkomaalaisille tilanne on vielä tukalampi. Elinkeinoelämän valtuuskunnan lokakuun alussa julkaiseman raportin mukaan harva työnantaja on valmis palkkaamaan kansainvälisiä osaajia. Raportin mukaan varsinkin pienten ja keskiuurten yritysten olisi syytä tarkistaa asenteitaan, sillä koulutetut ulkomaalaiset auttaisivat yrityksiä esimerkiksi kansainvälistymisessä. EVA:n raportin mukaan myös ulkomaalaisten opiskelijoiden kouluttamiseen käytetyt rahat valuvat hukkaan, sillä heidän opintojensa jälkeistä työllistymistä ei mahdollisteta. [jylkkari.fi, 18B]

Tietyät alat tuottavat jatkuvasti korkeakoulutettua työttömyyttä

Keskusteltaessa korkeakoulutettujen työttömyydestä, yleisimmäksi esimerkiksi nousevat humanistiset

aineet. Aihe herättää paljon kiivasta keskustelua sekä puolesta että vastaan. Kirjoituksissa humanistiset opinnot nähdään usein sekä yksilölle, että yhteiskunnalle ajan ja rahan hukkana. Kaikki humanistisen opinnot luokitellaan turhiksi ja työttömyyteen johtaviksi. Myös monet humanistisessa tiedekunnassa opiskelleet tai sieltä valmistuneet ovat pettyneitä opintojensa tarjoamiin työllistymismahdollisuuksiin. Moni nuori ei opintojensa aikana osaa ajatella työllistymistä, tai siihen vaikuttavia tekijöitä. Huolta kannetaan opinnoista, ei tulevaisuudesta. Vaikka humanistisessa tiedekunnassa opiskelevat tiedostavat alojensa huonon työllistymisen, ei sen uskota koskettavan itseä.

” Opiskelen humanistisessa tiedekunnassa, joka puljuttaa ulos mallikkaasti esimerkiksi opettajia. On olemassa kuitenkin iso lössi epämääräisiä humanistisia aloja opiskelevia yliopistohaahullijoita, jotka tietävät, että ei estetiikkaa/folkloristiikkaa opiskellut erikoisen hohdokkaalle uralle kumminkaan päädy. Lisäaspektina keskustelussa leijuu raha. Humanistista ei tule rikasta. Humanisti ei myöskään saa oman alan kesätöitä. Humanisti on Alepan tai Siwan kassalla. Humanisti käy kirppareilla ihan vain, koska näin hän säästää vähäiä rahojansa. [humanistiura.vuodatus.net, 19B]

Valmistuminen humanistisesta tiedekunnasta ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti työttömyyttä. Omat opintokokonaisuudet, opiskelujen ohella hankittu työkokemus, verkostot ja halu aloittaa työura mahdollisesti koulutusta vastaamattomissa töissä voivat avata ovet työelämään.

” Valmistuin tämän vuosikymmenen alkupuolella HuTK:sta. Töitä on ollut. En ole ollut valmistumisen jälkeen työttömänä. Palkka on vertailukelpoinen muiden akateemisten alojen kanssa. Saan tehdä luovaa työtä. Olen kuitenkin seurannut tilastoja huolestuneena. HuTK:ssa on aloja, joilla on todella heikko työllisyystilanne ja sitten toisaalta on täystyöllisyyden aloja. Yhtä totuutta humanistien työllisyydestä ei ole. Se pitäisi muistaa tässä keskustelussa, jossa on aina pidetty humanistin arkkityyppinä haahuilevaa taivaanrannamaalaria, jolla ei ole tietoa tulevasta. [kaleva.fi, 20B]

Keskusteltaessa humanistisista aloista korostuu niiden merkitys yhteiskunnassa yleisemmällä tasolla. Vaikka työllistyminen on vaikeaa, moni humanistisia tieteitä lukenut on ylpeä koulutuksestaan ja valinnas-

taan. Opintoja ei koeta turhiksi. Humanististen tieteidensä osaamista ei voi mitata tai muuttaa rahaksi yhtä helposti kuin monien muiden alojen opintoja, mutta niiden merkitys yhteiskunnassa on kuitenkin erittäin tärkeä. Työllistyminen ei siis ole koulutuksen ainoa funktio, vaan koulutus vastaa yksilön elämässä muihinkin tarpeisiin kuin tulevaisuuden kykyyn elättää itsensä. Voisiko nuori, joka kokee humanistiset aineet omikseen, olla tyytyväinen uraan alalla, joka ei tunnu omalta, mutta tarjoaa työtä? Mikäli työmarkkinoilla osattaisiin hyödyntää enemmän humanisteja ja heidän osaamistaan ja asennettaan, voisivatko useammat humanistit työllistyä?

” Itse aiheeseen voisi sanoa, että humanistiset tieteet hän ne varsinaisia tieteitä ovat. Se, että teknillisiä tai kaupallisia aiheita tutkitaan yliopistossa on vähän turhan pömpösiä – oikeastaan korkeakoulu (kaupallinen, tekninen, lääketieteellinen yms.) pitäisi erotella selkeästi yliopistoista! Yliopistojen tehtävä on pohtia ja luoda yhteiskunnallista ja ajatusmaailmallista pohjaa inhimilliselle kulttuurille. Etiikkaa ja moraaliala – sitä, mihiin me olemme menossa kaikella tällä tiedolla, taloudella ja tekniikalla. [tiede.fi, 21B]

Sitäpaitsi humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aineilla ja opetuksella varmasti on myös paljon taloudellista arvoa, se ei vain ole niin helposti mitattavissa, koska tulokset näkyvät usein epäsuorana vaikutuksena ja pitkällä aikavälillä. Ihan sama kuin väittäisi, ettei kaikille ilmaisella perusopetuksella ole mitään taloudellista arvoa, kun ei heti peruskoulun päättymisen jälkeen voi mitata kunkin oppilaan tuottoa. [tiede.fi, 22B]

Eivät humanistiset aineet ole turhia. Ehkä niihin sijoitetusta rahasta voisi olla enemmänkin hyötyä, jos niiden tuloksia sovellettaisiin yhteiskuntaan. Mutta se ei ole omistavan eliitin taloudellisten etujen mukaista (lyhyellä tähtäimellä). [tiede.fi, 23B]

Tiede kertoo, mitä on ja humanismi, mitä tehdä sillä. Ilman humanismia tieteellä ei olisi käyttöä. [tiede.fi, 24B]

Vaikka humanistisia aloja on totuttu pitämään korkean työttömyyden aloina, tilanne on huonontunut myös aloilla, joilla aiemmin on ollut helppo työllistyä valmistumisen jälkeen. Esimerkiksi IT-alan synkistä näkymistä kertoo Suomen korkeakoulutetut työttö-

mät koulutusaloittain ja -asteittain 2005–2010 -tutkimus. [25B] Tutkimuksesta käy ilmi, että työttömien työnhakijoiden määrä oli jyrkässä nousussa riippumatta koulutusasteesta tai opintojen sisällöstä. Ylitarjontaa on erityisesti tietoliikenteessä ja elektroniikassa. Tilanteen uskotaan kuitenkin olevan tilapäinen

”*Professori Neittaanmäki arvioi, että työllisyystilanteen paheneminen tieto- ja viestintätekniikka-alalla on vain tilapäistä. Hän muistuttaa, että alalla on mahdollista toimia myös yrittäjänä. ”ICT-alan imago on kehittynyt liiaksi Nokian varassa. Yhtiö on puhunut alasta aiemmin, mutta muut yritykset ovat olleet hiljaa. Nokian rakennemuutos on heijastunut alan yleisimagoon.” Tilanteen korjaantumista itsestään ei voi odottaa tumpu suorina, vaan Neittaanmäen mielestä nyt tulisi suunnata koulutusta uudelleen ja kouluttaa yritysten henkilökuntaa. ”Tätä tehdään muun muassa Jyväskylän yliopistossa. Koulutuksessa on mukana noin neljäkymmenen yrityksen henkilöstöä”, hän toteaa. [tietoviikko.fi, 26B]*

ICT-alasta keskusteltaessa tulee ilmi osaamisen merkitys työmarkkinoilla. Vaikka ICT-alallakin tarvitaan monenlaisia persoonallisuuksia, alalla työllistymiseen vaikuttaa pitkälti osaaminen, eivätkä esimerkiksi sosiaaliset taidot ole niin merkittäviä. Alan nopea kehitys aiheuttaa omat paineensa opiskelijoille, sillä voi olla vaikea ennakoita, mikä ala tulee työllistämään kymmenen vuoden kuluttua.

”*Olisiko syy siinä, että työnantajat etsivät ICT-alan OSAAJIA, eivät ICT-alan KORKEAKOULUTETTU-*

JA? Milloin tutkinto-orientoituneessa insinöörien luvatussa maassa havahdutaan siihen, että työnantajaa eivät kiinnosta tutkintopaperit pätkääkään etenkin IT-alalla, jossa opit vanhenevat ennen kuin tutkintotodistus ehditään tulostaa? Osaaminen on se, joka ratkaisee, ei se, mikä tutkinto on taskussa. On turha itkeä ”yhyy, mulla on DI:n paperit mutta ei työtä”, kun ei sitä työnantajaa se paperi kiinnosta pätkän vertaa, sillä lisäarvoa firmaan tuo vain osaaminen. [tietoviikko.fi, 27B]

Liittojen vastuu

Keskusteltaessa korkeakoulutettujen työttömyydestä, voidaan kysyä, mikä vastuu ammattiliitolla on korkeakoulutettujen työttömyydestä. Ovatko ammattiliitot ajaneet alojen etuja myös koulutuksen määrästä keskusteltaessa?

Tilanne on tosiaan tämän suuntainen: 150 hakee töitä ja yksi saa, tai yleisemmin ehkä 50:1. Eikö tälle tilanteelle pitäisi tehdä jo liitossa jotakin? Muissa liitoissa oltaisiin jo barrikaadeilla. Mistä on kysymys, kun liitto ei reagoi, ei ainakaan riittävästi. Tämä ei ole ainakaan työttömien tai pätkätyöläisvaltiotieteilijöiden etu. Miten esim. lääkäriliitossa reagoitaisiin tällaisiin suhteisiin? 150 tai vaikkapa 50 lääkäriä hakisi yhtä työtä ja muut jäisivät rannalle. Nykyään 150 kuntaa kampailee yhdestä lääkäristä, kun taas 150 kunnasta varmaan jokainen olisi ehkä valmis luovuttamaan muutaman valtiotieteilijän pois, ainakin kaikki määräaikaiset. [valtiotieteilija.fi, 28B]

4.2. Koulutusjärjestelmä

Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulut herättävät paljon keskustelua puolesta ja vastaan. Ne ovat haluttuja opiskelupaikkoja nuorten keskuudessa, ja etenkin suurien kaupunkien ammattikorkeakouluissa hakijoita on enemmän kuin aloituspaikkoja. Nuorilla on kovat odotukset ammattikorkeakoulussa opiskelusta ja työn saannista opintojen jälkeen. Ammattikorkeakoulujen positiivisina puolina nähdään yhteydet liike-elämään. Harjoittelu työelämässä antaa mahdollisuuden saada tärkeää työkokemusta. Parhaimmillaan se on väylä työllistymiseen opintojen jälkeen.

”*– Ilman työkokemusta on melkoisen vaikea saada vakinaista työtä. Työnantajat vaativat työnhakijoilta kuitenkin paljon, ja aina on joku, jolla on jo kokemusta, kertoo Lohjan Laurea-ammattikorkeakoulun työharjoittelusta vastaava lehtori Kirsi Kamphuis.*

Lisäksi hän kertoo, että tämän vuoksi yritetään saada opiskelijoille kertymään työkokemusta työharjoittelujen kautta. Kamphuis kommentoi myös, että opiskelijoiden toivotaan saavan työharjoittelussa vastuuta ja mahdollisuuksia kokeilla oppimiaan taitoja käytännössä. [taloussanomat.fi, 29B]

Ammattikorkeakoulut ovat siis pyrkineet vastaamaan opiskelijoiden tarpeeseen: saada relevanttia työkokemusta opintojen ohessa. Työharjoittelut ovat mielekäs tapa oppia ja kasvattaa osaamisidentiteettiä, mutta ne myös antavat opiskelijalle mahdollisuuden verkostoitua oman alan toimijoiden kanssa. Harjoittelut antavat työnantajille mahdollisuuden halpaan ja helppoon rekrytointiin. Työnantaja voi tutustua työntekijään rauhassa ja opettaa hänet talon tavoille alusta lähtien.

Joulukuussa 2010 Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto (SAMOK) peräänkuulutti laadukkaamman harjoittelun perään [30B]. Kannanotossa SAMOK kirjoittaa, että tällä hetkellä harjoittelujen laatuvaatimukset eivät täyty, sillä opiskelijat eivät saa korkeakoulutasoisia harjoittelupaikkoja. SAMOK toivoi ammattikorkeakouluilta aktiivisempaa otetta harjoittelupaikkojen hankkimisessa, sillä harjoittelu on tutkitusti ammattikorkeakoulujen tär-

kein työelämäyhteistyön muoto. SAMOK:n puheenjohtaja Simo Takana toteaa, että:

”*Esimerkiksi tradenomiopiskelijoiden harjoitteluksi voidaan hyväksyä kaupan kassatyö ja sairaanhoitajaopiskelijat voivat joutua harjoittelemaan sängyn peetaamista useita viikkoja tulevaisuuden työn kannalta relevantimpien oppimistaitojen sijaan. [lauraamk.fi, 30B]*

Laadukkaat, hyvin organisoidut työharjoittelut voisivatkin olla ammattikorkeakoulujen valtti oppilaitoksen markkinoinnissa. Ovathan työharjoittelusta saadut edut kiistattomat.

Kirjoituksista käy ilmi, että monien nuorten odotukset opiskelusta ammattikorkeakoulussa eivät ole täyttyneet. Opinnoissa ja niiden järjestämisessä koetaan puutteita, eikä opiskelu ole valmistanut työelämään tai antanut riittävästi taitoja, joita työelämässä tarvitaan. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiön teettämän kyselytutkimuksen mukaan jopa joka viides ammattikorkeakouluopiskelija kokee hakuvaiheessa saamansa mielikuvan olleen harhaanjohtava. [31B]

”*Hakuvaiheessa esiteltyjä opintoja ei esimerkiksi ole ollut tarjolla tai opinnoissa on ollut vähemmän valinnanmahdollisuuksia kuin hakuvaiheessa oli annettu ymmärtää. Epärealistinen kuva opinnoista heikentää opiskelumotivaatiota ja hidastaa opintoja, sanoo tutkimuksen tehnyt Elina Lavikainen. Tutkimuksen mukaan ammattikorkeakouluopintoja hidastaa myös työssäkäynti ja puutteet opiskelukyvyissä. [hs.fi, 31B]*

Varsinaisten ammatillisten aineiden opetusta on korostettava ja opetuksen laatuun panostettava. Näin saadaan motivoituneita opiskelijoita, joita todella koulutetaan työelämän tarpeita varten. Nykyinen ammattikorkeakoulujärjestelmä on lähinnä maakuntapolitiikan tuotos, eikä palvele oikein kenenkään etua. [hs.fi, 32B]

Meillä on Suomessa uskomaton koulutuspolitiikka ja näennäisiä tutkintoja iso rivi. Eikä tämä rajoitu suinkaan AMK-laitokseen, vaan aivan samalla tavalla

yliopistoissa on tutkintoja, joilla on lähes mahdoton työllistyä omalle alalle. Moni nuori saattaa elää unelmahötössä ymmärtämättä työelämän realiteetteja. Otetaanpa esim. (tekstiili)muotoilija AMK:sta. Siinä ei valmistumisen jälkeen ole oikein enää hurraamista, kun opiskelija huomaa, ettei Suomessa ole enää juuri työllistävää tekstiiliteollisuutta. Olen tullut siihen tulokseen, että tiettyjen oppilaitosten suurin funktio on työllistää korkeakoulutettuja opettajia, ja se taitaa olla enemmänkin aluepolitiikkaa. [hs.fi, 33B]

Yliopistot

Keskusteluista käy ilmi, että monella yliopisto-opiskelijalla ei ole opintoja aloittaessaan (tai niitä lopettaessaan) käsitystä siitä, kuinka työllistyä. Pahimmillaan opiskelija valmistuu ainekokonaisuudella, jolla työllistyminen on vaikeaa tai lähdes mahdotonta.

”Omana aikanani ainakin lukioiden opinto-ohjaus oli vielä todella ala-arvoista. Onko se sitten ihme, että lukioista valmistuu lapsia (ja sitä aika moni siinä iässä vielä henkisesti on), joilla ei ole kattavaa kuvaa työelämän koko kirjosta tai mahdollisuuksista, ja jotka eivät siten osaa välttämättä tehdä sitä oikeaa valintaa heti. [hs.fi, 34B]

Toisaalta yliopistojen vastuu opintojen ohjauksesta voidaan kyseenalaistaa, sillä yliopistojen varsinaisen tehtävä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä. Mitä ilmeisimmin nuoret arvostavat yliopisto-opintoja yhä korkealle, sillä korkeakoulujen hakijamäärät ovat vuosittain huomattavan paljon suuremmat kuin korkeakoulujen aloituspaikat.

”Yliopiston näkökulmasta on hyvä asia, että tutkijoiksi on pyrkimässä enemmän ihmisiä, kuin mitä voidaan palkata. Silloin syntyy todellista kilpailua ja avoinna oleviin virkoihin valikoituvat (toivottavasti) vain ne parhaat. Se, että kaikille ei riitä niitä tutkijan pestejä, on sitten enemmän yksilökohtaisen tason ongelma. Fiksit työllistävät itsensä tavalla tai toisella. Vaihtoehtoja on muitakin kuin 1. juristi 2. lääkäri 3. opettaja 4. insinööri. Avatkaa silmänne ja tulkaa tänne 2010-luvulle jo. [hs.fi, 34B]

On loistava asia että meillä on hyvä koulutusjärjestelmä. Sillä on vaan tämä varjopuoli, että se luo odotuksia, joilla ei aina ole katetta. [blogit.iltalehti.fi, 35B].

Yliopistokoulutuksesta haaveileva törmää jo ennen opintojen alkua siihen, että yliopistoon hakijoita riittää vuosittain enemmän kuin sisälle voidaan ottaa. Tilanne opintojen jälkeen on monilla aloilla käytännössä sama kuin ennen opintojen aloittamista, opintoputken loppupäässä vain taistellaan opintopaikkojen sijaan työpaikoista. Vaikka korkeakouluopinnot eivät ole nuorten mielissä kokeneet inflaatiota, työmarkkinoilla näin on ehkä käynyt.

” – Kyllä se varmasti näin on, että opiskelu on tietyllä tavalla kokenut inflaatiota viime vuosina. Varmasti alkaa korostua se, mitä oikeasti osaa, eikä se mihin on koulutautunut, pohtii rekrytointiyriitys TalentGaten partneri Panu Hakala. [biobusiness.fi, 7B]

Korkean koulutuksen nähdään parantavan ennen kaikkea yksilön elämää, mutta korkeasti koulutetut haluavat antaa panoksensa myös yhteiskunnallisesti. ”Koulutusputki”, johon opiskelijat saattavat ajautua työpaikkojen puuttuessa on kallista, eikä palvele työmarkkinoita tulevaisuudessakaan. Myös koulutusta vastaamattomissa töissä työskentelevät korkeakoulutetut ovat resurssi, jonka yhteiskunta hukkaa.

”Ylikoulutuksessa” on tietysti vaaransa, jos ei onnistu verkostoitumaan opintoja vastaaviin töihin työelämässä opintojen aikana tai opintojen välissä. Moni kouluttaa itseään lähinnä, kun ei töitä saa ja pitkittää opintojansa, kun ei viitsi työttömänä olla. Tämä taas johtaa yhä pienentyviin työpaikkamahdollisuuksiin, jos aikoo koulutustaan vastaavaa työtä löytää. Ei ole mitään mieltä opiskella duunarista insinööriksi, insinööriä maisteriksi ja maisterista tohtoriksi, jos ei omaa työkokemusta edes aiempiin tutkintoihin. [tiede.fi, 36B]

Jos ihminen siivoaa vessoja seitsemän euron tunti-lisällä sen jälkeen, kun yhteiskunta on pulittanut puoli millillä henkilön koulutukseen, niin asiat ovat menneet pieleen pahemman kerran. Kyllä minä ainakin koen, että minun pitää maksaa koulutukseni kustannukset takaisin! [hs.fi, 37B]

Nopea valmistuminen vai töitä koulun ohessa?

Vaikka julkisuudessa on pohdittu keinoja, kuinka opiskelijat saataisiin valmistumaan nopeammin, no-

pea valmistuminen ei välttämättä tue vastavalmistuneen työnsaantia. Nopea valmistuminen kertoo motivaatiosta opintoja kohtaan, mutta toisaalta monelta nopeasti valmistuneelta on jäänyt saamatta tärkeää työkokemusta opintojen ajalta tai verkostoja työelämään.

”Työmarkkina-asiantuntijoiden mielestä korkeakouluopiskelijoiden kannattaa hankkia kunnan työkokemusta jo opintojen aikana. Hallitus on kannustanut opiskelijoita keskittymään opintoihin ja jättämään työnteon sikseen. Vastavalmistuneiden maistereiden työllistyminen kompastuu kuitenkin usein työkokemuksen puutteeseen ja heikkoihin työnhakutaitoihin. [yle.fi, 38B]

Samaa mieltä ovat lukuisat kirjoittajat internetin keskustelupalstoilla. Nopeata valmistumista pidetään suorastaan hulluutena, joka tuhoaa tulevaisuuden uran. Moni kirjoittaja on jo itse työelämässä ja näkee asian työelämän kannalta. Tutkimuksen mukaan työnantajat kokevat, että opintojen pitkittyminen etenkin relevantin työkokemuksen vuoksi ei suinkaan ole työllistymisessä negatiivinen asia, vaan pelkästään positiivinen. [39B] Sen sijaan työnantajat epäilevät nopeasti valmistuneiden työnhakijoiden sosiaalisia kykyjä ja kykyä toimia työelämässä.

”Opiskellessa kannattaa ehkä toisesta tai kolmannesta vuosikurssista alkaen koko ajan hakea töitä, joista voisi saada relevanttia työkokemusta. Usein sekin riittää, että työnantajan toimiala on sopiva: hanttihommista voi firman sisällä siirtyä ”oikeisiin” töihin helpommin kuin firman ulkopuolelta. Insinööri-toimiston kahvinkeitäjänsä tunnolliseksi osoittautunut teekkari pääsee harjoittelijaksi samaan firmaan helpommin kuin täysin tuntematon. Heti kun työnhaussa tärppää, kannattaa ainakin pariksi vuodeksi jättäytyä sivutoimiopiskelijäksi. Välillä voi palata vähäksi ajaksi kokopäiväopiskelijäksi, jos opintoja ei muuten saa päätökseen.

Kokoaikainen opiskelu loppututkintoon saakka on järkevää vain, jos ei kerta kaikkiaan saa jalkaansa työelämän oven väliin. Jos joku hullu opiskelee vuosikautia täysipäiväisesti opintolainalla, vaikka vaihtoehtoja olisi, niin julistettakoon holhouksenalaiseksi! Kerätä nyt itselleen iso velkataakka ja samalla tuhota oma työmarkkinakelpoisuutensa jättämällä työkokemus hankkimatta ja suhteet työnantajiin solmimatta! Millä sen lainan saisi maksettua? Työelämään siirty-

minen heti ensimmäisen tilaisuuden tullen on valtion finanssienkin etu: palkansaaja-veronmaksaja on tuottoisampi kansalainen kuin työelämästä loppuiäkseen syrjäytyvä katkeroitunut maisteri. [yle.fi, 40B]

Näin jälkikäteen ajattelen, että pahin skenaario olisi ollut käyttää neljä-viisi vuotta pelkkään opiskeluun ja valmistua ja vasta sitten lähteä katselemaan, mitä töitä on tarjolla tai mikä olisi se ”mun juttu”. Työnantajan näkökulmasta on aivan sama, oletko opiskellut viisi vai kahdeksan vuotta. Se merkkää, että olet siinä sivussa tehnyt jotakin muutakin järkevää. [yle.fi, 41B]

Tyypillisesti generalistiosajiksi ajatellut alat (esim. hallintotiede ja yhteiskuntatieteet) ovat perinteisesti työllistäneet valtion tai kuntien palvelukseen. Finanssineuvos Asko Lindqvist valtion työmarkkinailtokselta kertoo kuitenkin, että tiukentuneen taloudellisen tilanteen ja työmäärän vuoksi valtiolle työllistyy vain, mikäli omaa aiempaa työkokemusta. Työkokemuksen hankkiminen on monille mahdotonta, mikäli opiskelutahtia on kiristettävä entisestään.

” – Tutkinto ei enää juuri ratkaise, vaan hankittu työkokemus on keino saada jalka oven väliin, Lindqvist toteaa. Käytännössä valtio palkkaa vain sellaisia hakijoita, jotka ovat aiemmin olleet joko työharjoittelun tai muun sijaisuuden kautta valtion palveluksessa. [yle.fi, 38B]

Yhteiskuntarakenteen muutos

Keskusteluista käy ilmi, että akateemisen työttömyyden nähdään olevan ongelma, joka alkoi 1990-luvun lamasta. Syitä etsitään niin suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutoksesta kuin globalisaatiostakin.

”On selvää, että Suomen taloudessa on merkittäviä rakenteellisia ongelmia, joista yksi keskeisistä on jatkuva työttömyys. Osittain kysymys on varmasti elinkeinorakenteen nopeasta muutoksesta ja työvoiman hitaasta siirtymisestä uusille aloille vanhojen saturoituessa. Tuottavuuden nousu vähentää työvoiman tarvetta monilla perinteisillä toimialoilla määrällisen kasvun tultua tiensä päähän Suomessa, mistä metsäteollisuus on hyvä esimerkki. Alan yritykset voivat kyllä kasvaa, mutta fyysisesti muualla. Näistä koko kansantalouden rakenteellisista kysymyksistä on keskustelua käyty varsin vähän. [porssivihjeet.fi, 42B]

Sosiologi Hans-Peter Blossfeld on tutkinut eurooppalaisten akateemisten nuorten ansioluetteloita ja huomannut, että globalisaatio iskee rankimmin nuoriin aikuisiin. Talouden arvaamattomat liikkeet ovat tehneet yrityksistä varovaisia. Tulokkaat joutuvat Blossfeldin mukaan kaikkein kovimmille, koska vanhempia työntekijöitä on vakinaisten sopimusten takia vaikeampi hyppyyttää. Harjoittelijamarkkinoiden villiintyminen vääristää työmarkkinoita. Kuka palkkaisu novisiin, jos ilmaiseksi saa pätevän harjoittelijan? Blossfeldin mukaan nuorilla akateemisilla saattaa kestää jopa kolmesta viiteen vuoteen löytää pysyvä työpaikka, josta maksetaan normaalia palkkaa. [suomenkuvalehti.fi/blogit.fi, 43B]

Monien korkeasti koulutettujen työelämää määrittävät määräaikaaisuudet ja epävarmuus. Tuloerot

4.3. Työllistyminen

Tietyt alat kärsivät jatkuvasta työvoimatarpeesta

Terveys- ja sosiaalialat ovat kärsineet ja niiden enustetaan kärsivän tulevaisuudessakin työvoimapolusta. Keskusteluista käy ilmi, että kirjoittajia huolestuttaa yhteiskuntarakenteen muutos niin, että kaikki tulevaisuuden työpaikat löytyvät näiltä aloilta. Yhteiskunta ei voi rakentua pelkästään palvelualojen varaan. Toisaalta, nämä alat tulevat tulevaisuudessa tarjoamaan työtä myös välillisesti yhä useammalle suomalaiselle. Tämän näkemyksen mukaan poikkitieteellistä, eri alojen asiantuntijuutta yhdistävää koulutusta ja osaamista tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän. Hoitoalojen kasvu voidaan nähdä vahvuutena [45B]

” Sieltä saadaan osaamista ja se voisi olla vientituotekin. Ei tämä ole ainoa maa, jossa väestö ikääntyy. Pitää yhdistää terveydenhoitoon uusinta teknologiaa ja pitää osata markkinoida sitä, sanoo EK:n koulutuspoliittinen asiantuntija Marita Aho. [taloussanommat.fi, 45B]

kouluasteen ja akateemisten ammattien välillä ovat kaventuneet. Työmarkkinoilla maksetaan osaamisesta, ei tutkintonomikkeesta.

” Itse olen päätenyt tuplatutkinnolla myyntihommiin... Niin miksikö, vaikka oma intohimoni olisi tutkia vaikka pa renessanssitaideita... Raha ratkaisee, pitää saada jotenkin perhe elätettyä ja ainaista apuraharumbaa ei jaksa. Mutta olen huomannut tämän valinnan tuovan minulle vapautta, pystyn halutessani ikään kuin harrastamaan alkuperäistä alaani, eli kirjoittamaan artikkeleita jne. Onhan se oikeasti kohtuutonta, mutta viimeksi oman alan hommissa haastattelussa käydessäni projektin johtamisesta tarjottiin 1500 e/kk, kun nykyisestä hommasta saan sen enemmän kuin tuplaten. Mieluummin pihtaan asiantuntemukseni itselläni kuin myyn polkuhintaan. [hs.fi, 44B]

Alat, joiden työtilanne on hyvä tällä hetkellä, ovat niitä, jotka tulevaisuudessakin luovat uusia työpaikkoja ja mahdollisuuksia. Sosiaali- ja terveysalat tulevat työllistämään myös uusilla, vielä vähän työllistävillä tavoilla. Esimerkiksi tekniikan opinnot yhdistettyinä hoitotieteen tai lääketieteen opintoihin voivat luoda työpaikkoja:

” Mä teen tällä hetkellä terveydenhuollon tietojärjestelmiä ja selvä suuntaus on, että yhä enemmän pyritään saamaan automatisoitavissa olevia töitä pois hoitajien niskoilta. Esim ollaan juuri tehty integraatiota automaattiseen lääkekaappiin, jonka avulla potilaan lääkkeet ohjautuvat suoraan kaapista potilaan lokeroon. Näin hoitajien lääkkeidenjakoon käyttämä aika voidaan käyttää muuhun. Myös ihan perusjutut, kuten erilaisten valvontalaitteiden kehittäminen, on edelleen työllistävä ala. Mutta kaikenlaiset erilaiset "robotit", joilla tulevaisuudessa saadaan korvattua ihmistä yksinkertaisissa hoitotehtävissä, tulevat tarjoamaan töitä suunnittelijoille. [kaksplus.fi, 46B]

Omaisten rooli vanhustensa "viihdyttäjänä" tulee kasvamaan, sillä ammattitaitoisia hoitajia ei ole enää vaa pitää seuraneiteinä. Suuntaus ei ole inhimillinen,

mutta milloin meillä viimeksi on terveydenhuollossa tehty jotain inhimillisyyttä parantavia päätöksiä? Raha sanelee, mitä voidaan tehdä ja mitä ei ja Suomessa ihmistyövoima on kallista. [kaksplus.fi, 46B]

Keskustelupalstojen kirjoituksissa kaikkien näkemykset tilanteesta eivät kuitenkaan ole yhtä valoisat. Iso osa terveys-, sosiaali- ja palvelualojen työpaikoista on matalapalkka-aloja, joissa akateemista osaamista ei tarvita.

” Ensimmäinen havainto on kuitenkin se, että uudet työpaikat syntyvät matalapalkkaisille palvelualoille (esim. siivoojan työt). Alle 2000 euron tuloilla ei voi pääkaupunkiseudulla edes elää. Eli nämä uudet työpaikat eivät oikeasti lisää hyvinvointia. Toinen havainto on se, että Suomi ei voi elää pelkästään palveluista, joita me tuotamme toisillemme. Vienti ja tuonti pitää saada tasapainoon. Valtio ei voi velkaantua 15 miljardia euroa vuodessa (niin kuin tapahtuu tällä hetkellä) lisää joka vuosi seuraavat 20 vuotta. Konkurssi tulee jo paljon sitä ennen. Siivoaminen, myynti, markkinointi, rakentaminen, liikenne, koulutus, sosiaali- ja terveyden alan hommat sekä virkamiehen työt eivät auta Suomen vieniä eivätkä korjaa vaihtotaseen jättimäistä epätasapainoa. Mitään niistä ei voi viedä. Mutta jotain pitää Suomeen kuitenkin tuoda. [taloussanommat.fi, 47B]

Hoitoala vetää niin kauan, kun on rahaa maksella palkkoja. Kun valmistuin 1986 sairaanhoitajaksi, työtön sairaanhoitaja oli viitsi. Kummasti vaan 90-luvulla alkoi työttömiä sairaanhoitajia olla. Työt eivät mihinkään hoitoalalta vähentyneet, mutta kuntien rahat maksaa palkkoja kylläkin. [kaksplus.fi, 46B]

Kärsiikö Suomi todella työvoimapolusta tulevaisuudessa?

SAK:n puheenjohtaja Lauri Lyly tyrmäsi ajatuksen työvoimapolusta helmikuussa 2010. Hänen näkemyksensä mukaan työvoimapolua ei ole nähtävissä tulevaisuudessakaan. Hänen mielestään tulevaisuuden haasteena on enemmänkin se, että pystytäänkö työntekijöiden osaaminen pitämään ajan ja tehtävien vaatimalla tasolla koko työuran ajan, ja kohtaavatko kysyntä ja tarjonta työmarkkinoilla parhaalla mahdollisella tavalla. Lylyn mukaan nykyiset, liian korkeat työttömyysluvut kertovat kysynnän

ja tarjonnan heikosta kohtaamisesta ja osaamisen puutteesta. [48B] Lyly ei tarkenna kommentissaan, toivoisiko hän suomalaisten koulutautuvan kauemmin tai paremmin, vai onko hänen lausunnossaan kyse siitä, että suomalaiset korkeakouluopinnot eivät anna opiskelijoille sitä osaamista, jota työelämässä tarvitaan.

Joka tapauksessa, samaa mieltä työvoimapolusta Lylyn kanssa ovat lukuisat kirjoittajat internetissä. Keskusteluista käy ilmi, että kirjoittajat eivät usko työvoimapoluun tulevaisuudessa. Työvoimapolun on uskottu koskevan etenkin julkista sektoria, sillä siellä työskentelee paljon eläköitymisiässä olevia. Usko työvoimapoluun on kuitenkin horjunut, sillä työpaikkoja uskotaan lopetettavan eläköitymisen myötä.

” Sen, että joku rinneyrittäjä ei saa viikoksi vesojaa ilmaiseksi, tai että vuokrafirma ei löydä muutamaksi tunniksi viikossa tarjoilijaa, tai siivojaa huitsin nevaadaan, ei pitäisi edes ylittää uutiskynnystä. Jos joku pystyy rekrytoimaan kokopäiväduuniin palkalla jolla tulee toimeen, saa lukuisia hakemuksia. Näitä valtion tuilla toimivia "yrittäjiä" ei voida lukea työnantajiksi. Ovat lähinnä veronkiertäjiä rinnastettavia liippareita. [kauppalehti.fi, 49B]

Paremmat ennustajantaidot sitä varmaan olisi pitänyt olla, sillä esimerkiksi opiskelua aloitellessani ei ollut vielä keksittyä periaatetta, jonka mukaan, on fiksua lopettaa julkishallinnon virat sitä mukaa kun suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle. Kokemani mukaan yksityisellä sektorilla ei juuri mene tässä suhteessa sen paremmin, ja lisäksi siellä johtaminen on vielä enemmän täysin irrationaalisten vaikutelmien tai vaihtoehtoisesti nuoleskelun vietävissä. [city.fi, 15B]

Saatan toki olla väärässäkin, mutta minusta ongelma ei ole siinä, että akateemiset eivät millään ilveellä löydä olemassa olevia palkallisia työpaikkoja, vaan se on enemmänkin siinä, ettei niitä edes ole. Mene ja tiedä, voihan jokaiselta oppilaitokselta tuki aina muutama työllistetty näihin neuvontakoppeihin opettamaan muille, kuinka kirjoitetaan hyvä CV niihin työpaikkoihin, joita ei ole. [uranus.fi, 50B]

Kuka pärjää työmarkkinoilla, generalisti-osaaja vai substanssiosaaja?

Perinteisesti on ajateltu, että korkeakoulututkinto avaa ovia moniin työpaikkoihin. Jossain määrin näin onkin, esimerkiksi tutkimusta varten haastatellut työnantajat vahvistavat, että koulutuksen sisältö ei kaikissa työpaikoissa ole merkittävä, vaan merkittävämpää on opintojen suunnitelmallisuus ja elämänhallinta. [39B] Henkilö ei ole ajalehtinut opinnoissaan satunnaisten mielenkiinnonkohteiden mukaan, eikä suorittanut opintojaan mahdollisimman helposti. Työnantajat arvioivat, ettei opintojen pituudella ole merkittävää vaikutusta rekrytoinnissa, mikäli pitkittyneet opinnot voidaan selittää esimerkiksi työnteolla. Työnantajat arvostivat kuitenkin sitä, että opintoja ei suoritettu liian nopeasti, sillä opintojen ohella olisi hyvä saada relevanttia työkokemusta sekä elämäkokemusta elämällä opiskelijaelämää. Mikäli työnhakijan elämänhallintataidot ovat hukassa, on hänen palkkaamisessaan liian suuri riski. [39B]

Internetin keskusteluista käy ilmi, että perinteisesti generalistialoiksi luetellut humanistiset, yhteiskuntatieteelliset ja taidealat mielletään korkean työttömyyden aloiksi, kun taas tekniikan ja talouden alojen uskotaan antavan turvatun toimeentulon.

” Työllistyminen ja hyvä palkkaus. Suosittelen kaupallista tai teknistä alaa, jos mitenkään rahheet riittävät. Jos valmistut vaikka DI:ksi tai KTM:ksi, on paljon erilaisia ammattivaihtoehtoja, joissa työolot ja palkka ovat hyvät. Koulutuksissa on myös sellaisia ”pehmompiakin” linjoja, joista niistäkin pääsee hyviin töihin. [kaksplus.fi, 51B]

Erityisesti generalistiosaaajilta odotetaan joustavuutta työmarkkinoilla. Koska työnkuvat ja työnimikkeet ovat muuttuneet, täytyy työhaussa pystyä näkemään mahdollisuuksia myös pitemmällä aikavälillä. Näkevätkö työnantajat samaa potentiaalia generalistiosaaajissa? Kansainvälistymisen myötä englanninkielisten työnimikkeiden tulo työpaikkailmoitukseen on muuttanut työhausta. Työpaikkailmoitusten perusteella onkin lähes mahdotonta saada kuvaa työtehtävistä. Työhaussa korostuu aktiivisuus ottaa itse selvää soittamalla tai etsimällä tietoa internetistä.

” Eihän työnantaja välttämättä rekrytoi pelkästään ilmoitettua paikkaa silmälläpitäen. Tarkoituksena voi myös olla löytää tekijä, joka voi kokemuksen karttussa siirtyä vaativampiin tehtäviin samassa lafkassa. Ilmoitettu työpaikka voi olla tarkoitettukin vain lähtökohdaksi sopivalle tyyppille. [tiede.fi, 36B]

Generalistiosaajien työhaussa korostuu tutkintotunnetta enemmän opiskellut ainekokonaisuudet. Myös erottautuminen jo hakemuksen kautta on ensiarvoisen tärkeää, kun yhtä työpaikkaa voi hakea satoja työnhakijoita.

” Suunnittelija Heidi Layne Helsingin yliopiston urapalveluista kehottaakin niin opiskelijoita kuin ketä tahansa työnhakijaa suhtautumaan työnhakuun oikealla asenteella. ”Työnhaku on haasteellista ja sen eteen joutuu tekemään paljon töitä, mutta tietynlainen omaloitteisuus ja aktiivisuus ilman muuta palkitaan”.

Heidi Layne ei näe työpaikkojen vähenemistä ainaakaan vielä kovin pahana. ”Totta kai aika on haasteellinen, mutta esimerkiksi sunnuntain Helsingin Sanomissa on viikoittain melko paljon julkisen sektorin paikkoja avoinna. Eli generalistialoja, esimerkiksi juuri valtiotieteilijöitä ajatellen en näkisi niin syvää huolta työnhakijoiden sijoittumisesta. Tietenkään tulevaisuutta ei pysty tässä asiassa ennustamaan”. Heidi Layne vakuuttaa, että paperit luetaan läpi, ja muistuttaa, että on tärkeää erottua. ”Nykyisin työnantajat lukevat usein 150 hakemusta läpi; tästä joukosta pitäisi jotenkin nousta esiin”. [valtiotieteilija.fi, 52B]

Korkeakouluopiskelijoiden tai akateemisten työtömmien silmissä asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Pelkkä asennemuutos ei aina auta, sillä on vaikea erottautua työhakemusmerestä, mikäli ei pysty osoittamaan konkreettisia taitoja, joita työnantajat arvostavat.

” Valtiotieteilijät ovat kaikkein suojattomimpia, koska koulutus ei takaa mitään työpaikkaa automaattisesti. Valtio/kunnat eivät tarvitse yhtään ylimääräistä generalistia(joita ei ole pakko palkata) rahaa kuluttamaan (asenne julkisella sektorilla edellisestä lamasta lähtien). [valtiotieteilija.fi, 28B]

Mikäli työhaussa ratkaisevat myyvimmän ansioluettelon kirjoittaminen, pelottomimman ja parhaiten kommunikoidun tyylin taitaminen työhaastattelussa,

jää sivuun iso joukko taitavia ja tietäviä osaajia, jotka eivät välttämättä osaa loistaa näillä elämän osa-alueilla. Onko yhteiskunnalla varaa jättää persoonallaan ujut tai vetäytyvät sivuun?

” Geneeriset alat vaativat tietynlaisen, usein sosiaalisen ja ulospäin suuntautuneen, luonteen. Sen sijaan taitoon perustuvissa tehtävissä luonteella ei ole kummoista merkitystä. [kauppalehti.fi, 53B]

Monet kirjoittajat kokevat pettyneensä koulutukseensa ja tutkintonsa sisältöön. Vaikka on mahdollista, etteivät korkeakouluopinnot anna nuorille riittävästi työelämätaitoja, jäävät monet taidot, joita korkeakoulutus antaa myös huomaamatta. Esimerkiksi analyttisyyttä tai tieteellistä ajattelutapaa ei ehkä tunnusteta taidoiksi, joita voisi markkinoida osaamiseen työhaussa. Olisiko työelämässä hyödylliset taidot hyvä opettaa tunnistamaan jo opiskelujen aikana?

” Omia opintojani kuvasi hyvinkin pitkälti täysi akateeminen vapaus, jossa ohjausta ei saanut edes pyydetäessä. Mielestäni on jo melkoinen saavutus, ettei milään, mitä valtiotieteellisessä tiedekunnassa opiskelin, ole ikinä ollut mitään kysyntää työmarkkinoilla... Jos tutkintoni olisi kaupasta ostettava hyödyke, saisin täysin perustellusti vaatia rahani takaisin. [uranus.fi, 54B]

Korkeasti koulutettu koulutusta vastaamattomissa töissä

Moni akateeminen tekee työtä, joka ei vastaa hänen koulutustaan. Tällainen työ voi olla pelkästään keino ansaita rahaa, tai ainakin asia on niin puettava sanoiksi. Kirjoitusten mukaan koulutusta vastaamattomaa työtä halveksitaan, keskustelua ”paskaduunin” käsitteestä käydään paljon. Paskaduuniksi määritellään usein sellainen työ, joka ei vastaa henkilön koulutusta tai työ, jonka työehdot ovat niin huonot, ettei yksilön ole mahdollista elättää itseään sillä.

” Monet valitsevat mieluummin kortiston kuin sellaiset työtehtävät, jotka eivät korkeastikoulutettuja kehittä eteenpäin ihmisenä tai uralla. Kortistossa ei ole liian hyvä olla, muutenhan siellä kannattaisi olla kaikkien. Mutta ei sekään ole mistään kotoisin, että kokee työssä olevan turhaa, ja että joku tulee aukomaan päättään

joka välissä kun ei ole hommat tehty, vaikka niitä hommia, joita on enemmän kuin laki sallii, tekee koko ajan pää kolmantena jalkana ja stressi ja mielenterveysongelmat painavat päälle. Tämä liittyy läheisesti turhan työn käsitteeseen, mutta myöskin siihen, että ihmiset eivät koe työelämää enää sellaisena, josta he saivat kaikkia tarpeitaan tyydytetyksi. Oma aika koetaan niin arvokkaaksi, että sitä kannattaa olla enemmän kuin siitä verojen jälkeen jää käteen. Downshifting ja muut vastaavat ilmiöt ovat tulleet jäädäkseen, ja uskon, että tuossa on jotain ideaa. Tulee varmasti olemaan vuoden 2011 muoti-ilmiöitä [kauppalehti.fi, 47B]

Toisaalta, mikäli korkeasti koulutettuna henkilönä pidät työstä, joka ei vastaa koulutustasi, on se syytä salata, sillä muuten saatat leimautua epäonnistujaksi. Akateemiset työttömät häpeävät ”epäonnistumistaan” muiden akateemisten silmissä. City-lehden [10B] artikkelissa haastateltiin akateemisesti koulutautuneita, jotka toimivat koulutustaan vastaamattomissa töissä. Artikkelin mukaan haastateltavien löytäminen artikkelia varten oli haastavaa, sillä toimittajan mukaan duunarityö nähdään kouluja käyneelle suurena häpeänä.

Kaikille, jotka toimivat koulutustaan vastaamattomissa töissä, työ ei kuitenkaan ole väliaikainen etappi ennen koulutusta vastaaviin töihin siirtymistä. Työssä viihtymiseen vaikuttavat muun muassa henkilökohtaiseen elämään tai elämäntilanteeseen liittyvät seikat.

” Kaikkihan nimittäin eivät vain ajaudu koulutustaan vastaamattomalle alalle. Jotkut tekevät päätöksen itse: ehkä osa työllistykseen ylipäätään tai päästäkseen eroon loputtomista pätkätöistä, ehkä osa toteuttaakseen itseään tai kyllästyessään oravanpyörässä juoksemiseen. Jollekulle uusi ala on vapautus, ei pakko. Ihminen voi olla kyvykäs useammalla kuin yhdellä tavalla. Joskus valinta ei edes pienennä palkkapussia. Hyvä putkimies voi ansaita enemmän kuin huono sosiologi. [17B]

Koulutusta vastaamaton työ voi olla myös monelle korkeakoulutetulle mahdollisuus toteuttaa opiskelua alaa, joka ei muuten työllistäisi. Esimerkiksi taidealoilla täystyöllistyminen omalle alalle on harvinaista, ja koulutusta vastaamattomat työt tarjoavatkin usein mahdollisuuden toteuttaa omaa taiteilijuutta. Kartoitettaessa Kuvataideakatemiasta valmistuneiden

tilannetta työmarkkinoilla ja heidän tyytyväisyyttään tilanteeseensa, huomattiin, että useimmilla Kuvataideakatemiasta valmistuneilla oli muitakin tulonlähteitä kuin taiteilijan ammatti. Silti jopa 81 prosenttia kertoi olevansa tyytyväisiä elämäntilanteeseensa kokonaisuudessaan. [55B] Tämä osoittaa, että vaikka taidealat koetaan aloiksi, joita ei suositella opiskeltavan huonon työllisyystilanteen vuoksi, yksilötasolla opinnot ja koulutusta vastaamattomat työt voivat taata mahdollisuuden toimia mieleisellä alalla.

Tahra ansioluettelossa?

Vastavalmistuneiden korkeakoulutettujen kirjoituksista välittyi pelko, että koulutusta vastaamattomien töiden tekeminen ”tahraa ansioluettelon”. Nuoret akateemiset kokevat, että enää ei minkä tahansa työn tekemistä nähdä työnantajien keskuudessa merkinä ahkeruudesta ja halusta työllistyä, vaan se on merkki kunnianhimmittomuudesta ja tyytymisestä huonoihin hommiin. Työmarkkinoilla täytyy olla juuri oikeanlaista, opintoja tukevaa työkokemusta.

Tutkielmassa, joka käsittelee kansainvälistyvää korkeakoulutusta ja työelämän vaatimuksia työnantajan silmin, opintojohtaja kuvailee tilannetta näin:

”Ne nuoret, jotka ottavat tämmöisiä ei oman alan töitä niin kaikista huonotein sitten työllistyvät omalle alalle. En sitten tiedä, miten siinä tulisi neuvoa nuoria, että älä ota vastaan, että älä mene töihin McDonaldsiin äläkä siivoa äläkä mitään, että miten sitä sitten osaa neuvoa, mutta ihan selvää näyttää on, että kun lähtee jonnekin muualle, niin sitten ei pääse enää omaan alaan kiinni.” [Berg, 39B]

Kuinka työllistyä?

Henkilöstövuokrausyritykset ovat tarjonneet monelle akateemiselle ponnahduslaidan työelämään. Vuokrafirmojen tarjoamat määräaikaiset työpaikat saattavat antaa puuttuvaa työkokemusta niin opintojensa loppusuoralla oleville kuin vastavalmistuneille. Ylen uutisen mukaan vuokrafirmojen käyttö on kuitenkin vähenemään päin.

Vuokrausfirmoista on paljon puhuttu viime vuosina, mutta niiden osuus rekrytointimarkkinoista on noin vii-

tilisen prosenttia ja sekin näyttäisi viimeisten selvitysten mukaan olevan laskemassa, sanoo erikoissuunnittelija Mika Tuomaala työ- ja elinkeinoministeriöstä. [yle.fi, 56B]

Yritysten suora rekrytointi on jo kiilannut perinteisten työvoimatoimistojen ohi. Verkostojen merkitys työhaussa kasvaa entisestään.

Tärkein rekrytointikanava, mitä yritykset ja toimipaikat käyttävät, ovat suorat kontaktit. Työnantaja ottaa yhteyttä entisiin työntekijöihin ja työnhakijoihin ja käyttää niin sanottua puskaradiota. Yli puolessa tapauksista käytetään näitä suoria kontakteja, sanoo erikoissuunnittelija Mika Tuomaala työ- ja elinkeinoministeriöstä. [yle.fi, 57B]

Jo työelämässä olevien kirjoituksista voi lukea, että heidän mielestään opintokokonaisuudella on suuri merkitys työllistymisen kannalta. Opiskeltavat aiheet kannattaisi valita tulevaisuuden työmarkkinoita silmällä pitäen. Työelämässä olevat ja työnantajat peräänkuuluttavat siis suunnitelmallisuutta opintojen valinnassa. Jotta nuoret ymmärtäisivät suunnittelun merkityksen tulevaisuuden työllistymisen kannalta, voitaisiin kysyä, että olisiko hyödyllistä kasvat- ta opintojen ohjauksen määrää jo peruskoulussa ja lukioissa? Joka tapauksessa, haasteita opintojen suunnittelussa riittää, sillä niitä asettavat muun muassa alati muuttuvat työmarkkinat ja yhteiskunta.

Esimerkiksi kasvatustieteitä käyneillä sosiologeilla on täystyöllisyys, vaikka alan sisältö on aika lailla samaa huttua kuin monilla humanisteillakin. Eli kyse on vähän siitä, jaksako/osaako/tajuako ottaa sen mah- tavan 'yleissivistuksen' kylkeen substanssiopintoja. Joku järki kun tutkinnossa on hyvä olla, ja tässä päädytäänkin miettimään sitä, onko vapaa sivuaineisuus opiskelijan etu ja osaako opiskelija käyttää sitä hyväk- si. [tiede.fi, 58B]

Työelämään siirtyvien korkeasti koulutettujen nuorten yhtenä ongelmana voidaan nähdä työelämän ymmärtämisen kapea-alaisuus. Nuoret eivät osaa välttämättä etsiä tietoa työllistymistä edistävistä asioista tai työmarkkinoista ylipäätään. Kun työtä haetaan pelkkien mielikuvien perusteella, saattaa moni potentiaalinen työntekijä ja työnantaja olla kohtaa- matta. Nuoret tekevät myös usein virheen siinä, että avoimia työhakemuksia laitetaan ainoastaan suu-

rimpiin pörssiyrityksiin, kuten Nokialle, vaikka työ- paikka voisi helpommin löytyä muutaman hengen pk-yrityksestä.

Pitäisi kartoittaa kaikki potentiaaliset työnantajat. Ei pidä keskittyä pelkästään niihin yrityksiin, jotka saavat satoja avoimia hakemuksia kuukaudessa, vaan niihin, joita ei niin hyvin tunneta, partneri Pasi Kinnunen vih- jaa. Työpaikan saaminen on monesti monen tekijän summa. [yle.fi, 38B]

Etsitään ”hyvää tyyppiä”

Kirjoittajat ovat huolissaan siitä, että enää koulutus ja osaaminenkaan eivät riitä, vaan työmarkkinoilla etsitään epämääräisesti ”hyviä tyyppejä”. Työnhakijoita vahvimmin erottelevia tekijöitä ovat sopiva persoona, työkokemus ja kommunikatiivisuus. Suunnitelmallisuus jo korkeakouluopintojen alkuvaiheesta lähtien, oman elämän hallinta, oppimistaidot ja jous- tavuus nostettiin tärkeimmiksi yksilön ominaisuuksiksi. [39B]

Haastattelussa merkkää ulkonäkökin enemmän, saatika sitten, että onnistuu antamaan sen kuuluisan ”hyvän tyyppin” vaikutelman. Ujo ja epävarma, väärän näköinen, kokoinen ja muotoinen jne... ei pääse juuri koskaan töihin, osasi mitä osasi. [uranus.fi, 58B]

Toisaalta, ”hyvien tyyppien” rekrytointia voidaan pe- rustella sillä, että yrityksen arvomaailmaan ja kult- tuuriin hyvin istuva henkilöstö tulee todennäköisesti paremmin toimeen keskenään. Parhaimmillaan yksittäinen työntekijä voi tuntea löytäneensä sellaisen työpaikan, joka vastaa omaa arvomaailmaa, jonka visioon uskoo ja jossa voi olla oma itsensä. Nämä tekijät motivoivat ja tekevät työn tekemisestä haus- kempaa ja työilmapiiristä positiivisempaa.

Fokus henkilön ominaisuuksiin ja persoonaan kertoo siitä, että henkilön potentiaalilla ja sopivuudella po- rukkaan on menestyneille organisaatioille enemmän merkitystä kuin pelkästään olemassa olevilla taidoilla. [hrkakspistenolla.fi/blogit, 59B]

Yrittäjyys

Akavan talouspoliittinen yksikkö selvitti yhteistyössä Sampo Pankin kanssa vuonna 2008 korkeasti kou- lutettujen ajatuksia yrittäjyydestä. Selvityksen mu-

kaan jopa 69 prosenttia korkeasti koulutetuista pal- kansaajista oli harkinnut tai voisi harkita yrittäjyyttä. Vastaavasti 61 prosenttia muista palkansaajista suhtautuu yrittäjyyteen positiivisesti. Selvityksestä kävi myös ilmi, että korkeakoulutettu yrittäjä on huomattavasti tyytyväisempi asemaansa ja urakehityk- seensä kuin korkeakoulutettu palkansaaja. Yrittäjät arvostivat sitä, että he voivat määrittellä työaikansa. He olivat tyytyväisiä myös työnsä haastavuuteen, sisältöön ja samaansa arvostukseen. [60B]

Vaikka arvostus yrittäjyyttä kohtaan on suurta, kor- keakoulutettujen halukkuus yrittäjyyteen on kuiten- kin käytännössä vähäistä. Tontila tutki vuonna 2010 valmistunutta väitöskirjaansa varten akateemista yrittäjyyttä. [61B] Tutkimuksesta kävi ilmi, että yrittä- jyyys työllistymisvalintana arvioidaan akateemiselle relevantiksi, kun akateemisuus määrittyy yrittäjyy- den resurssiksi (tuo uskottavuutta ja antaa valmiuk- sia). Silloin se arvioidaan irrelevantiksi, kun aka- teemisuus määrittyy yrittäjyyden esteeksi, tarpeet- toman korkeaksi koulutukseksi tai kun yrittäjäksi ryhtymistä selitetään yksilön tekijöillä. Akateemisen yrittäjyyden esteiksi nousevat muun muassa ongel- mat osaamisen tuotteistamisessa ja yritysperinteiden vähyys. Varsinkaan uran alkuvaiheessa yrittä- jyyttä ei nähdä vaihtoehtona, koska oma osaaminen koetaan vielä vähäiseksi ja yrittäminen riskialttiiksi. Akateemisten nuorten mukaan yliopisto sosiaalista akateemiset nuoret arvoille ja käytännöille, jotka ei- vät kannusta yrittäjyyteen. Nuoret uskovat, etteivät heidän opiskelijatoverinsakaan ole kiinnostuneita yrittäjyydestä. Tutkimuksen perusteella voidaan to- deta yrittäjyyden olevan epätavallinen työllistymis- vaihtoehto akateemisten keskuudessa.

Tutkimus tuo esiin opiskelijoiden toiveen yrittäjyys- opinnoista osana opintoja. Tällä hetkellä mahdollisuu- det opiskella yrittäjyyttä ovat melko suppeat. Tonttilan mukaan opiskelijoiden omien työllistymisaikeiden he- rättelyn kannalta voisi olla mielekästä haastaa opiske- lijat oppiaineiden sisällä pohtimaan oman osaamisen soveltamista työelämään ja nostaa tässä yhteydessä yrittäjyys mahdollisuudeksi palkkatyön rinnalle. [61B]

Yrittäjyyteen voidaan kannustaa luomalla yhteisö- jä, jotka helpottavat osaajien kohtaamista. Yhteisö tarjoaa mahdollisuuden pitkäjänteisellekin innovaa- tioiden tutkimukselle ja ideoiden testaamiselle. Täl- laisen mahdollisuuden on tarjonnut esimerkiksi tam-

perelaisen innovaatioyhtiö Hermia Oy:n koordinoima, opiskelijoiden ja yritysten osaamista yhdistävä Demola-projekti [62B]. Demola mahdollistaa uusien tuotteiden ja palveluiden synnyttämisen opiskelijoiden ideoiden ja yritysten tarpeiden yhdistyessä. Tällainen toimintamalli voi olla juuri tarpeellinen sysäys, jotta korkeakoulutettu nuori uskaltaa siirtyä yrittäjyyteen.

Yrittäjyys voi olla toimiva vaihtoehto korkeasti koulutetuille uran loppupuolella, toteaa Turun kauppa- korkeakoulun selvitys. [63B] Ikääntyneenä yrittäjiksi ryhtyneiden ekonomien ja diplomi-insinöörien palkkatyöhistoria näyttyy laadukkaana ja monipuolisena. Selvitykseen osallistuneiden korkeasti koulutettujen yrittäjien työhistoriasta löytyy yrittäjyyttä tukevia piirteitä, kuten esimieskokemusta ja kokemusta projektiluontoisista töistä. Päätökset lähteä yrittäjyyteen olivat tutkimukseen vastanneilla syntyneet houkuttelevan liiketoimintasuunnitelman havaitsemisesta, muiden työllistymisvaihtoehtojen puuttumisesta sekä tyytymättömyydestä aiempaan työhön. Yrittäjyys on yksi tapa olla mukana työelämässä omin ehdoin ennen eläkkeelle siirtymistä. [63B]

Turun Seudun Ekonomit ry:n yrittäjyysohjelman vetäjä Antti Lehtimäki kertoo, että Turun Seudun Ekonomit ovat keskimääräistä kiinnostuneempia yrittäjyydestä. Lehtimäki nostaa tiimiyrittäjyyden kiinnostavaksi vaihtoehdoksi palkkatyölle. Eri alojen osaajista koostuva tiimit voivat toimia innovatiivisesti ja hyödyntäen sen osapuolien moninaista ja korkeatasoista osaamista. Turun Seudun Ekonomit ry onkin tarttunut toimeen ja järjestänyt jäsenilleen toimintaa yrittäjyyteen liittyen. Yritysvierailut, erilaiset asiantuntijavierailut ja monipuolinen virkistystoiminta ovat tärkeitä henkireikiä ekonomiyrittäjille. Ennen kaikkea tapahtumat ja Yrittäjätarinat-tilaisuudet tarjoavat muille yrittäjille ja yrittäjiksi aikoville areenan verkostoitumiseen ja ajatuksien vaihtoon. [64B]

” Akateemisten yrittäjien osuuskunta... jonkunlainen yhteinliittoutuma voisi olla toimiva ratkaisu omaa osaamistaan myyville aloittaville yrittäjille. [kauppalehti.fi, 65B]

Tulevaisuuden alat ja aineyhdistelmät

Turun kauppa- korkeakoulun tulevaisuudentutkijaryhmä uskoo, että suomalainen koululaitos tulee

jatkumaan tulevaisuudessakin, mutta oppimisen asetelmat ja muodot ovat kovassa paineessa. Jo nyt nuoret haluavat siirtyä opiskelemaan suuriin kaupunkeihin. He saattavat opiskella kahdessa korkeakoulussa samanaikaisesti ja täydentää opintojaan suorittamalla osan opinnoistaan ulkomaisissa yhteistyökouluissa. Tulevaisuudentutkijat uskovatkin, että tämäntyyppinen hybridiopiskelu on yleistymässä. [66B]

Tulevaisuuden oppimisympäristöissä siirrytään opettajakeskeisyydestä opiskelijakeskeisyyteen [67B]. Yliopistot muuttuvat tiloiksi, jotka tuottavat yhdessä oppimista sen sijaan, että opettajat ohjaisivat sitä. Oppiminen ei tapahdu vain luokahuoneisissa, vaan yhtä lailla epävirallisissa kohtaamisissa. Tilojen tulisi tuoda ihmisiä yhteen, kannustaa vuorovaikutukseen, keskusteluun ja yhteistyöhön.

Keskusteltaessa tulevaisuuden aloista, joihin nuoren kannattaisi suunnata, nousee vastauksissa esille monitieteellisyys. Työn kuva on muuttunut ja muuttuu yhä monimuotoisemmaksi, eikä yksi kerta-suorituksena hankittu tutkinto todennäköisesti vastaa siihen.

” Myös työelämän muutokset luovat muutostarpeita koulutukseen ja oppimiseen. Esimerkiksi tulevaisuudessa tehdään joustavasti, sosiaalisissa verkostoissa. Työ-ura voi muodostua erilaisista kombinaatioista palkkatyötä, yrittäjyyttä ja III sektorilla työskentelyä. Verkostoyrittäjyys erilaisissa verkostoissa lisääntyy. Ihmisillä on monta ammattiuraa. Näistä muutoksista johtuen esimerkiksi tarve modulaarisille tutkinnoille sekä sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ja verkostotoimintataitojen kehittämiselle koulutuksen avulla on ilmeinen. Lisäksi muun muassa globalisaatio, EU, teknologiassa tapahtuvat muutokset sekä ikärakenteen muutokset heijastuvat työelämään ja työelämän osaamistarpeisiin. [Aalto et al., 66B]

Yhteiskunnan nopeiden muutosten myötä ammattiin johdettava tutkinto voi olla pahimmillaan vanhentunut jo ennen valmistumista, tai kyseistä ammattia ei enää ole kahden tai kolmen vuosikymmenen kuluttua. Vaikka koulutuksessa on hyvä olla pysyvyyttä ja sen on taattava muun muassa riittävä sivistystaso, tulisi sen kuitenkin olla joustavaa ja mukautua nopeastikin työmarkkinoiden vaateisiin.

” Tuleeko varmin työpaikka aloilta, jotka ratkaisevat ilmastomuutosta? – Ne tieteet ovat varmasti merkittäviä. On-

gelmien ratkaisussa sovelletaan useita tieteitä yhtä aikaa ja tarvitaan monitieteellisyttä. Ratkaisuja pitää hakea perinteisten tieteenrajojen ulkopuolelta, sanoo tutkija Petteri Vanninen. Myös ruokaan ja sen riittämiseen liittyvä tutkimus on tärkeää, samoin varautuminen yhteiskuntarakenteen muutoksiin. Tieteellinen tutkimus ei aina lähde täsmäkysymyksistä. [ita-savo.fi, 68B]

Sanoisin, että tulevaisuudessa ihmisten pitänee tajuta enemmän yhä useammasta alasta. Joten opiskele tietty asiantuntijuus tietyllä alalla ja kuorruta sitä taloustietämyksellä ja muulla vastaavalla yleissivistävällä koulutuksella. Yritä välttää akateemisia taidetutkintoja (ei mitään vastaan, mutta työpaikat aika vähissä) ja julkisen sektorin töitä (poislukien lääketiede tms). [kauppalehti.fi, 69B]

Oivallus eli ”Oppivien verkostojen osaamistarpeet tulevaisuuden Suomessa” -hanke uskoo, että tulevaisuuden elinkeinoelämä nojaa yhä enemmän palveluihin. Perinteisesti teollisuusyrityksissä tuotannon rooli on ollut keskeinen. Nyt palvelut ovat yhä tärkeämpi liiketoiminnan osa. Palveluiden merkityksen kasvaminen synnyttää tarvetta uudelle osaamiselle. Sekä osaamisen opettamisen että osaamisen hyödyntämisen kautta voidaan luoda uusia työpaikkoja. [70B]

Myös tiedon merkitys korostuu tulevaisuuden työssä. Tiedon hallinnalla ja käyttämisellä on paitsi entistä tärkeämpi kansantaloudellinen arvo, myös perustavaksi muodostunut rooli työelämässä. Tietoa luodaan ja sovelletaan uusien ratkaisujen, palvelujen ja tuotteiden kehittämiseen. Tämä puolestaan edesauttaa niin sanotun tietointensiivisten töiden yleistymistä. Tyypillisesti tietointensiiviset työt määritellään erilaisiksi luovuutta ja innovatiivisuutta edellyttäväksi suunnittelu- ja asiantuntijatehtäviksi. [70B]

Tulevaisuudessa teknologian avustava merkitys korostuu entisestään [66B]. Tulevaisuuden teknologiat ovat mukautettuja toimintaympäristöömme (ubiquitous) niin, että raja teknologian ja todellisen maailman välillä on liukuva. Tulevaisuudessa käännskoneet voivat oppia ymmärtämään ja auttamaan käyttäjiään niin hyvin, että kielialueet eivät enää tule olemaan esteinä kommunikaatiolle. Tällainen teknologian käyttö palvelee yksilön ja yrityksen kansainvälistymistä. Osaaminen voidaan hankkia tai sitä voidaan tarjota mille kielialueille tahansa. Tulevaisuudentutkija uskoo myös uusien ammattien syntyyn.

” ”Mihin kaikkeen voidaankaan liittää virtuaali-etuliite”, Aalto kysyy. Tekoälyn konsultti, bioinformaatikko, keinoelinten suunnittelija, hypekonsultti, joka ”jäsentää bullshittiä”, Aalto kuvailee. Jo nyt on huutava tarve kyberluokittelijoista. ”Yritykset maksaisivat mitä vain, että joku jäsentäisi internetiä. Jo nyt koneet tuottavat raakadataa, mutta eivät kerro merkitystä”, Aalto sanoo. [aviisi.fi, 71B]

Myös terveydenhuoltoalan uskotaan olevan suuri työllistäjä tulevaisuudessa. Vaikka iso osa alan työpaikoista ei vaadi korkeakoulutusta, tarjoaa alan näkymiä myös korkeakoulutetuille. Monitieteellisyys sekä tietojen ja osaamisen yhdistämisen kautta tulevaisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia työllistää.

” (Professori Markku) Sotaraudalla on kaksi visiota: Tampere on vuonna 2060 Suomen ihmisten varaosakeskus tai ainakin hyvinvointihautomo. Yliopiston, ammattikorkean ja teknillisen yliopiston yhteislaboratoriossa on jo nyt onnistuttu kasvattamaan yhdestä kantasolusta uusia osasia, jopa yläleuka. Jos kaikki menee putkeen, tehdään täällä varaosia koko kansalle. Tai ainakin pohditaan uusia malleja tuottaa hyvinvointipalveluita. Nykyiseen malliin kun eivät Sotaraudan mukaan rahat riitä edes 20 vuoden päästä. [aviisi.fi, 71B]

Teknologian yleistyminen ja monipuolistuminen jatkuu varmasti tulevaisuudessakin. Vahva osaaminen matemaattisissa aineissa jo peruskoulusta lähtien antaa myöhemmässä vaiheessa valinnanmahdollisuuksia aloille, joilla niiden merkitys on suuri.

” Tuosta tuli mieleen, että olen kuullut monen sanovan, että statistiikka on tulevaisuuden oppi, jonka osaamista tarvitaan kaikilla aloilla. Muutenkin matematiikka valtaa paraikaa kaikkea, myös lääketiedettä. Myös ohjelmointia kannattaa opiskella, koska entistä enemmän tieteellinen tutkimuskin tehdään ohjelmoimalla. Eli ohjelmointi ja statistiikka ovat tärkeitä. [kauppalehti.fi, 72B]

5

ASiantuntijoiden näkemyksiä korkeasti koulutettujen työmarkkinoista

Haastattelututkimus keskittyi neljän teeman ympärille: koulutusjärjestelmään, tukikeinoihin, henkilösidonnaisiin tekijöihin ja tulevaisuuden aloihin. Haastateltavat toimivat työllisyyden ja koulutuksen parissa, joko yksityisellä tai julkisella puolella. Mukana oli myös ulkomaisia haastateltavia.

Haastattelujen tarkoituksena oli kerätä yhteen eri toimijoiden näkemyksiä. Tämä näkyikin haastatteluissa mielenkiintoisella tavalla: jokainen haastateltava nosti esille mielenkiintoisia näkökulmia, ja henkilön edustaman organisaation vaikutus näkyi useiden haastateltavien vastauksista. Ulkomaalaisten vastaajien kysymyksenasettelu lähti siitä, minkälainen tilanne korkeakoulutetuilla on heidän omassa maassaan. Kysyimme heiltä myös näkemyksiä suomalaisesta koulutuksesta ja kansainvälisistä työllistämistoimenpiteistä. Ulkomaalaisten haastateltavien vastauksista saattoi havaita, että korkeakoulutettujen työttömyys on heidän edustamissaan maissa alhaisempaa kuin Suomessa. He uskoivat korkeakoulutettujen työttömyyden johtuvan henkilöstä riippuvista tekijöistä, vastauksista kuului asenne, että ”hyvät työllistyvät”.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että aihe on erittäin tärkeä ja siihen pitäisi puuttua, ovathan korkeakoulutetut työttömät Suomelle käyttämätön resurssi. Mielenkiintoista vastauksissa oli se, että monet haastateltavat uskoivat työmarkkinoiden olevan murroksessa, jossa työn tekemisen malli tulee muuttumaan oleellisesti. Sen tulisi näkyä myös korkeakoulutusta suunniteltaessa ja työelämässä työn itseohjautuvuutena ja joustona, joka mahdollistaa mielekkäämmän tavan tehdä työtä. Myös kansainvälistymiseen ja korkeakoulutetun työvoiman liikkuvuuteen uskottiin vahvasti.

Seuraavassa osuudessa avataan näitä näkökantoja ja tulevaisuuden näkymiä laajemmin kysymys kysymykseltä.

5.1. Koulutusjärjestelmä

Kysymys: Tulisiko korkeasti koulutettujen työttömyyttä tarkastella koulutuspoliittisena vai työmarkkinoiden ongelmana?

Suurin osa haastatelluista totesi, että korkeasti koulutettujen työttömyyttä tulisi tarkastella sekä koulutuspoliittisena asiana, että työmarkkinoiden näkökulmasta. Koulutuspoliittiset ratkaisut vaikuttavat työmarkkinoihin, ja työmarkkinat vaikuttavat, tai niiden tulisi vaikuttaa, koulutuspolitiikkaan. Koulutuspolitiikalla voidaan vaikuttaa työmarkkinoihin ennakoivasti, työpolitiikalla voidaan reagoida jo olemassa oleviin ongelmiin. Vastauksista korostui, että koulutuspolitiikka ei ole vain määräen ennustamista, vaan koulutuksen sisällöllä on suuri merkitys tulevaisuuden työmarkkinoilla. Useat haastateltavat kokivat ongelmana yhteistyön puutteen. Koulutusta koskevia ratkaisuja ei tulisi tehdä, eikä koulutusohjelmia suunnitella ilman työmarkkinoiden näkökulmaa. Koulutuspolitiikan käytänteitä on helpompi muuttaa vastaamaan työmarkkinoita, kuin työmarkkinoiden käytänteitä vastaamaan koulutuspolitiikkaa. Mikäli koulutuspolitiikalla tarkoitetaan sitä, että nuoria koulutetaan liikaa ja väärille aloille, osa haastateltavista uskoi, että silloin ongelma on koulutuspolitiikassa. Nuoria uskottiin koulutettavan suoraan työttömäksi. Yksi haastateltava mainitsi ongelman olevan koulutuspoliittinen siinä suhteessa, että se koskee korkeakoulujen sisällöllistä kehittämistä.

Toisaalta haastateltavat peräänkuuluttivat myös työmarkkinoiden vastuuta tilanteesta. Eräs haastateltava uskoi, että ei ole mahdollista, että kansakunnan sivistystaso on liian korkea, vaan ongelman on oltava enemmänkin työmarkkinoissa kuin koulutuspolitiikassa. Haastatelluissa uskottiin, että olemme epäonnistuneet talouden rakenteen muutoksissa niin, että emme ole kyenneet luomaan riittävästi osamisperustaisia työpaikkoja. Elinkeinorakennetta tulisi laajentaa, jotta osaamisintensivisten työpaikkojen määrä kasvaisi. Työmarkkinoiden näkökulmasta katsoen kyse on kohtaantumisongelmasta, joka pitää sisällään työelämän ”kyvyttömyyttä” tai haluttomuutta käyttää korkeakoulutettua työvoimaa. Rekrytoinneissa painotetaan liikaa hyvin eksaktia tehtäväosaamista kehittämisosaamisen ja enna-

kointiosaamisen kustannuksella. Työmarkkinoiden vastuulla olisi myös toimia aktiivisesti korkeakoulujen suuntaan.

Kysymys: Mitä mieltä olet tämänhetkisestä koulutusjärjestelmästä?

Koulutusjärjestelmä kokonaisuutena koettiin hyväksi ja korkeatasoiseksi, joskin siinä tunnistettiin ongelmia. Vahvuuksiksi tunnistettiin esimerkiksi koko väestön mahdollisuus saada korkeatasoista koulutusta. Suomalaisen koulutusjärjestelmän, etenkin peruskoulujen, uskottiin olevan maailman parhaimmistossa. Eräs haastateltava mainitsikin, että järjestelmätasolla koulutusjärjestelmämme on huipuluokkaa, mutta toiminnan ja koulutuksen sisällön laadun kanssa meillä on ongelmia.

Ongelmakohtiksi korkeakoulutuksen osalta tunnistettiin muun muassa massoituminen, tutkintorakenteen jäykkyys, pitkät koulutusajat ja tutkintojen huono työelämävastaavuus. Huoli kohdistuu pedagogiikan tasoon, etenkin yliopistojen kohdalla. Yliopistoihin peräänkuulutettiin pedagogisia vaatimuksia, kuten ammattikorkeakouluissakin on.

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tehtävien määrittelyssä nähtiin paljon epäselvyyttä. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ei uskottu löytäneen vielä paikkojaan koulutus kentässä. Epäselvyyttä aiheuttaa muun muassa se, kumpi taho kouluttaa mitään osaajia ja mille aloille.

Korkeakoulujen toivottiin olevan yhä aktiivisempia yrityksiä kohtaan, sillä sitä kautta opiskelijat voivat saada arvokasta työelämäkokemusta. Koulutuspolitiikkaan kaivattiin asennemuutosta. Haastateltavat epäilivät, että ammattikorkeakoulut ovat hakeutuneet liikaa tieteellispainotteiselle linjalle, kun taas yliopistot hakevat enenevässä määrin työelämäyhteyttä. Tämän koettiin olevan positiivinen asia, mutta luovan haasteita erojen tekemiseen.

Ulkomaalaisten haastateltavien silmissä suoma-

lainen korkeakoulutusjärjestelmä näyttäytyy korkealaatuisena ja teknillispainotteisena. Ulkomaalaiset haastateltavat mainitsivat suomalaisten nuorten menestyksen Pisa-tutkimuksessa ja korkeakoulujen korkeatasoisen teknisten tieteiden opetuksen, josta todisteena pidettiin Nokian menestystä. Korkeatasoisen koulutuksen uskottiin olevan merkittävä tekijä Suomen kansainvälisessä kilpailukyvyssä. Vahvuuksiksi uskottiin myös vähäinen hierarkia opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan kesken, sekä suomalaisten opiskelutekniikka, jossa asioiden ja kokonaisuusien ymmärtäminen on tärkeämpää kuin ulkoa opettelu. Eräs haastatelluista nosti kuitenkin esille myös vähäisen kilpailun oppilaiden kesken. Hyviä arvosanoja tärkeämpää opiskelussa on kurssien läpäiseminen ja niiden kerääminen opintorekisteriin. Kunnianhimoton asenne opiskeluja kohtaan näkyy suomalaisten huonona menestyksenä listauksissa, jossa pyritään laittamaan korkeakouluja paremmuusjärjestykseen maailmanlaajuisesti.

Kysymys: Mikä on korkeakoulujen vastuu korkeasti koulutettujen työttömyydestä?

Haastateltavien mukaan korkeakoulujen vastuu työttömyydestä ei ole siinä, että ne voisivat määrittellä sisään otettavien opiskelijoiden määrän. Vastuun koettiin olevan enemmänkin siinä, että koulutuksen taso on pidettävä korkealaatuisena, ja että koulutuksen työelämävastaavuutta olisi kohotettava. Korkeakoulujen ajateltiin olevan vastuussa siitä, että opiskelijat saavat mahdollisimman hyvät eväät työelämään, etenkin asiantuntijan näkökulmasta. Korkeakoulujen toivottiin seuraavan ympäröivää maailmaa ja aikaa ja reagoivan muutoksiin tarpeeksi nopeasti. Asiaa lähestyttiin myös siitä näkökulmasta, että opiskelut kestävät keskimäärin 4–6 vuotta ja ovat merkittävä panostus yksilön elämässä.

Korkeakouluilla toivottiin olevan myös systemaattisia järjestelmiä, joilla voitaisiin tarjota opiskelijoille työharjoittelupaikkoja ja kontakteja työelämään jo koulutuksen aikana. Aktiivinen yhteydenpito yritysmaailman suuntaan olisi tärkeää, samoin keskustelut tulevaisuuden työelämätarpeista, korkeakoulujen tarjoaman koulutuksen vastaavuudesta tämän päivän ja tulevaisuuden työmarkkinoilla sekä siitä, onko korkeakouluissa tuotettu oikeanlaista oppimista

yritysten kannalta. Korkeakoulujen vahvat suhteet työmarkkinoille avaavat opiskelijoille ovia kesätyöpaikkoihin ja harjoittelupaikkoihin. Näin nuorilla on mahdollisuus saada kokemusta ja jalka oven väliin työmarkkinoille.

Ammattikorkeakoulujen kohdalla vastuuta toivottiin erityisesti sisäänottomäärissä ja laadukkaana opetuksen tarjoamisessa. Ammattikorkeakouluilta toivottiin realistisempaa ja totuudenmukaista markkinointia, sillä monelle nuorelle voi olla yllättävää, kun tutkinnolla ei sijoitukaan heti työnkuvaan, joka markkinoinnissa oli nostettu esiin. Ammattikorkeakouluille toivottiin myös korrelaatiovastiketta eli ammattikorkeakoulujen rahoitus toivottiin sidottavan korrelaatioon, kuinka valmistunut työllistyy opintonsa jälkeen.

Kysymys: Tulisiko työllistämistoimenpiteissä pysyä kansallisella tasolla, vai pitäisikö tehdä yhteistyötä esimerkiksi Euroopan laajuisesti?

Osa haastatelluista oli vahvasti sitä mieltä, että koska elämme globaalissa maailmassa, osaaminen ja työpaikatkin ovat yhteisomaisuuttamme. Kansainvälistä yhteistyötä perusteltiin myös sillä, että Suomessa toimii monia kansainvälisiä yrityksiä, ja että monet suomalaiset yritykset pyrkivät kansainvälisille markkinoille. Yhteiset työllistämistoimet edesauttaisivat henkilöiden liikkuvuutta. Yliopistot kansainvälistyvät koko ajan, miksi eivät siis korkeakoulutettujen työmarkkinatkin. Haastateltavat epäilivät, että kansallisten tasojen ylläpitäminen ei tule onnistumaan tulevaisuudessa. Työvoimapulan uskottiin aiheuttavan sen, että Suomeen on pakko saada lisää osaajia ulkomailta. Eräs haastateltava pohti mahdollisuutta yhteistyöhön Venäjän kanssa, sillä Venäjä tuottaa suuren määrän työvoimaa.

Kansainvälistä yhteistyötä ei kuitenkaan nähty täysin ongelmattomana. Suurimmaksi ongelmaksi nähtiin, että vastaanottavassa valtiossa ei aina pystytä hyödyntämään muissa maissa koulutautuneiden osaamista tutkintovaatimuksien vuoksi. Näin tapahtuu usein etenkin kehittymättömistä maista kehittyneimpiin maihin siirtyvän työvoiman kohdalla, jolloin henkilöt päätyvät työskentelemään koulutustaan

vastaamattomissa työpaikoissa. Korkeasti koulutettujen työllistämistoimet tulisikin keskittää kahteen pääasiaan: tulisi tarjota tietoa kansainvälisistä työpaikoista sekä tukea tutkintojen vastaavuuksien kehittämistä ja selvittämistä.

Toisaalta, osa haastatelluista oli sitä mieltä, että työllistämistoimenpiteiden tulisi pysyä kansallisella, jopa alueellisella tasolla, etenkin ammattikorkeakoulujen kohdalla. Alueellisia toimenpiteitä puolustettiin

5.2. Tukikeinot

Kysymys: Mikä merkitys korkeakoulu-tutkinnolla on työelämässä ylipäätään?

Haastatellut olivat melko yksimielisiä siitä, että korkeakoulututkinnon merkitys työelämässä on suuri ja se korostuu tulevaisuudessakin. Tällaisia tehtäviä ovat etenkin julkisen sektorin johtotehtävät ja kansainväliset huippuosaajien tehtävät. Tutkinnon koetaan olevan avain työelämään, sillä monissa tehtävissä odotetaan korkeakoulututkintoa. Korkeakoulututkinnon nähdään antavan hyvät valmiudet esimerkiksi it-taitojen ja kielitaidon osalta.

Toisaalta, lähes kaikki haastatellut uskovat osaamisen merkityksen olevan suurempi kuin tutkinnon. Tämä voi osaltaan johtua siitä, että yhä useammalla on tutkinto, eivätkä korkeakouluista valmistuvat enää välttämättä erotu positiivisessa mielessä. Haastatelluista nousi esille, että korkeakoulututkinnon koetaan kokeneen inflaation ja sen arvon koetaan laskeneen ammattikorkeakoulujen tulon ja opintojen massoitumisen myötä.

Työnantajien koettiin etsivän rekrytoinneissaan osaajia, ei tietyn alan korkeakoulu-tettuja. Työnhaussa olisikin ensisijaisen tärkeää, että tutkinto osattaisiin pukea sanoiksi siitä, mitä osataan. On hälyttävää, että rekrytointitilanteessa korkeakoulututkinnon suorittanut ei pysty kertomaan, mitä osaa. Hän osaa kyllä kertoa, mitä on opiskellut ja mitä eri opintokokonaisuudet pitävät sisällään, mutta hän ei pysty kompetenssipohjaiseen keskusteluun. Valmiuksia pukea oma osaaminen sanoiksi tulisi harjoitella jo opintojen aikana. Monet haastatelluista

myös siksi, että suurin osa ihmisistä asuu tietyllä alueella henkilökohtaisista syistä ja näin ollen haluaa myös työskennellä samalla alueella. Kansainväliset työllistämistoimenpiteet eivät voi palvella toimivasti kaikkia, jos otetaan huomioon koulutuspiirteet ja työmarkkinoiden erityispiirteet. Eräs haastateltava totesikin, että kysymystä tulisi lähestyä enemmän tehtäväkohdittain ja aloittain kuin yhtenä, kaikki alat kattavana kokonaisuutena.

kokivat tärkeänä, että omaa osaamista kehitetään työelämässä ollessa. Oppiminen tapahtuu sekä työn että formaalisen täydennyskoulutuksen kautta.

Kysymys: Tulisiko vastavalmistuneiden korkeakoulutettujen ja jo työelämässä olleiden korkeakoulutettujen saamat tukikeinot työllistymiseen olla erilaisia?

Haastatteluun osallistuneet olivat yksimielisesti sitä mieltä, että vastavalmistuneet ja jo työelämässä olleet korkeakoulutetut tarvitsevat erilaisia tukikeinoja työllistymiseen. Etenkin vastavalmistuneiden tukikeinot koettiin tärkeiksi, sillä työelämään ankkuroituminen koettiin ensiarvoisen tärkeäksi. Heille ensiarvoista on saada työelämäkokemusta ja verkostoja työelämästä. Työttömyydellä työuran alussa voi olla tutkitusti kauaskantoiset, negatiiviset vaikutukset. Työttömyys heti valmistumisen jälkeen näkyy ja seuraa koko työuran ajan, pienemmällä palkkatasolla ja heikommalla urakehityksellä.

Toisaalta, korkeakoulujen vastuuta peräänkuulutettiin siinä, että ne tarjoaisivat nuorille kontakteja työelämään jo opintojen aikana. Haastatteluissa nousi esille, että suuret määrät tukitoimia ei ole kestävä ratkaisu. Tukitoimia täytyy olla tarjolla, sillä kaikkien ei ole mahdollista työllistyä ilman niitä, mutta tämänhetkisen tukiviidakon koettiin olevan mutkikas ja kal-

lis hallinnoida. Vastavalmistuneille tukitoimissa olisi tärkeää asiantuntijaohjaus ja elinikäisen oppimisen ohjaus. Ilman nopeita, laadukkaita tukitoimia vaarana on oppimisprosessin katkeaminen.

Kysymys: Onko mielestäsi työnantajilla erilainen käsitys korkeasti koulutetuista työttömistä kuin työttömistä yleensä?

Haastatellut uskoivat, että korkeakoulutettujen työttömien tilanne työmarkkinoilla on parempi kuin kouluttamattomien. Koulutus antaa hyvät mahdollisuudet työllistyä. Sen, mitä työnantajat ajattelevat korkeakoulutetuista työttömistä, uskottiin liittyvän henkilön alaan ja maantieteelliseen alueeseen. Joillakin aloilla ja alueilla työttömyys on yleisempää myös korkeakoulutettujen keskuudessa. Myös akateemisessa maailmassa työttömyyden uskottiin olevan hyväksytympää kuin yritysmaailmassa.

Monet haastateltavat kuitenkin tunnistivat, että työttömyys on ainakin jonkin verran negatiivinen määre jokaiselle työnhakijalle – sekä korkeakoulutetulle että kouluttamattomalle. Ongelmiksi tunnistettiin muun muassa ylikoulutus tarjolla oleviin työpaikkoihin, jolloin hakijan halu sitoutua koulutustaan vastaamat-

5.3. Henkilösidonnaiset tekijät

Kysymys: Onko korkeakoulutettujen työttömyys merkki yksilön menestymättömyydestä?

Haastatellut olivat lähes yksimielisesti sitä mieltä, että työttömyys yleensä ottaen ei ole merkki yksilön menestymättömyydestä, mutta joissain tapauksissa näin voi myös olla. Erään haastateltavan mielestä kaikilla korkeakoulutetuilla ei ole valmiuksia toimia koulutustaan vastaavissa tehtävissä, vaikka he ovat selviytyneetkin opinnoistaan. Tämä johtuu hänen mielestään siitä, että korkeakoulujen opiskelijamääriä on nostettu liikaa työmarkkinoiden vaatimustason pysyessä korkeana. Korkeakoulujen massoitumisen myötä valmistuvien työelämävalmiudet ja -taidot ovat laskeneet, vaikka työmarkkinoilla vaatimustaso on noussut.

tomiin töihin on heikko. Negatiivista suhtautumista saattaa selittää myös palkka: työnantaja pelkää koulutetun työntekijän olevan liian kallis. Työttömyyden uskottiin olevan myös asenteista kiinni – myös työnantajan. Työnhakijan papereissa näkyvä työttömyysjakso saa helposti yksilöllisen sisällön. Sitä ajatellaan haluttomuutena tai elämäntapaan liittyvänä problematiikkana silloinkin, kun on nähtävissä yhteiskunnallisen muutoksen aiheuttama tekijä. Ei ole harvinaista ajatella, että ”hyvät aina työllistyvät”. Tällainen ajattelutapa on etenkin nuorten kohdalla tuhoisaa. Tällä ilmiöllä on myös seurauksia. Korkeakouluissa on jo nähtävissä esimerkiksi kaupallisella alalla uusi trendi: opiskelijat eivät ota papereitaan ulos oppilaitoksesta ennen kuin ovat varmistaneet työpaikan. Se näkyy puolestaan oppilaitoksissa hitaana valmistumisena, mutta ansioluetteloon ei tule katkosta.

Haastatteluista nousi esille myös näkökulma, että pitkään työttömänä olleen kuva itsestään osaajana on heiveröinen. Työelämä laittaa vielä liian usein uuden työntekijän eräänlaiseen ”testiin”: katsotaan, mihin sinusta on. Jännitteinen tilanne tuo pettymyksiä. Tämän sijasta työelämään olisi tuloksekasta rakentaa myös ohjauksen elementtejä sisältävä kulttuuri, esimerkiksi mentorointi.

Useat haastateltavat nostivat esille alueelliset ja alojen erot. Tietyillä aloilla ja alueilla on ymmärrettävämpää olla työtön, kun taas joillakin täyden työllisyyden aloilla työttömyyden voidaan olettaa johtuvan henkilöön liittyvistä tekijöistä. Ei ole yksilön vika, ettei hän saa koulutustaan vastaavaa työtä. Mutta mikäli korkeasti koulutettu ei saa mitään työtä, yhden haastateltavan mielestä voidaan miettiä, että olisiko yksilökin vastuussa. Toisaalta yksi haastateltavista uskoi, että etenkin korkeakoulutettujen kohdalla työllistymisen riippuu pääasiallisesti yksilön asenteista. Tulevaisuutta on vaikea ennustaa siinä vaihees-

sa, kun opintoja aloitetaan. Alan työllisyystilanne saattaa yllättää, vaikka henkilö olisi hoitanut omat opintonsa mallikkaasti. Työmarkkinoilla voi yksinkertaisesti olla liikaa taitavia saman alan osaajia yhtä aikaa. Yksilön mahdollisuus arvioida tilannetta ja riskinkantokyky ovat pieniä. Eräs haastateltava summasi, että korkeakoulutettujen työttömyys on monien epäonnisten tekijöiden summa, jotka satuttavat yhden henkilön kohdalle. Osa asioista liittyy persoonaan, kuten omaan elämänhallinnan puutteisiin, perhesyihin tai siihen, ettei tiedetä vielä oman elämän suuntaa.

Kysymys: Onko korkeakoulutettujen työttömyys merkki huonosta yhteiskuntapolitiikasta ja kansallisen kilpailukyvyn heikkenemisestä?

Osa vastanneista oli täysin samaa mieltä siitä, että korkeakoulutettujen työttömyys on merkki huonosta yhteiskuntapolitiikasta, osa puolestaan oli täysin eri mieltä. Huonoksi yhteiskuntapolitiikaksi koettiin se, että tuhlataan voimavaroja koulutukseen, jonka kautta on vaikea päästä töihin. Samaan aikaan esimerkiksi hoitoalalla on pulaa hyvästä työvoimas-

5.4. Tulevaisuuden alat

Kysymys: Mikä on oma visioi tulevaisuuden työmarkkinoista Suomessa?

Haastateltujen visiot tulevaisuuden työmarkkinoista korkeakoulutetuille vaihtelivat suuresti. Yhteistä näkemyksissä oli kuitenkin työn ja urien muuttuminen yhä monimuotoisemmiksi, mosaiikkimaisemmiksi. Tulevaisuudessa ei kouluteta tiettyyn ammattiin. Jo nyt yhä useammat korkeakoulutetut pystyvät kertomaan monenlaisista työtehtävistään, mutta eivät pysty nimeämään ammattiaan. Työn luonteen muutoksen vuoksi myös osaamistarpeet ja tarvittava osaaminen ovat muutoksessa. Yksi tutkinto ei vastaa työuralla tarvittavaa formaalista koulutusta, vaan koulutusta hankitaan eri vaiheissa uraa.

Pätkätyöt tulevan yleistymään, samoin kuin erilaiset

ta. Toisaalta, tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös yritysten ja valtion taloudellinen tilanne eli se, kuinka paljon on työtä tarjolla. Korkeakoulutettujen työttömyyden koettiin olevan merkki siitä, että eri hallinnon alat ja eri politiikat eivät synkronoi ja keskustele optimaalisella tavalla keskenään. Jotta päästäisiin ratkaisukeskeiseen malliin, vaadittaisiin hallinnon rajojen ylittämistä useilla politiikkatasoilla.

Huonoksi yhteiskuntapolitiikaksi katsottiin myös se, että työelämä on ikään kuin työvoiman kuluttaja. Työvoima valitaan hyvin lyhytnäköisten tarpeiden pohjalta ja hylätään herkästi. Viimeaikaisten tapahtumien (laajojen irtisanomisten) uskottiin kertovan, että yhteiskuntavastuu on vierasta tämän päivän elinkeinoelämälle. Huonoksi yhteiskuntapolitiikaksi koettiin myös kitka ja viive tutkintojen ja kelpoisuuskäytön kohtaamisessa. Aktiivinen työvoimapolitiikka on todellinen haaste. Perustelematon aktivointi vain aktivoinnin vuoksi ei motivoi, vaan vie runsaasti voimavaroja.

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että korkeakoulutettujen työttömyys ei ole merkki kansallisen kilpailukyvyn heikkenemisestä. Osan mielestä se voi sellaiseksi muodostua, mikäli korkeasti koulutettujen resurssia ei saada kokonaan käyttöön.

työsuhteen muodot. Haastatteluissa korostui yhdessä tekemisen malli, työtä keräännytään tekemään tietyn projektin ympärille tai think tank -tyylisesti, ja projektin valmistuttua työryhmä hajaantuu muihin töihin. Tällainen työskentelymalli antaa mahdollisuuden luovuudelle sekä sille, että yksilö voi käyttää osaamistaan monipuolisesti. Yhdessä tekemisen rooli korostuu, sillä jokainen käyttää omaa asiantuntijuuttaan yhteisessä projektissa menestymisen eteen. Tulevaisuudessa tarvitaan myös muuttuvien työn tekemisen mallien hyväksymistä.

Toisaalta, työn ja työyhteisöjen abstraktisuus vaatii esimerkiksi mallintamisen yleistämistä. Ideoista,

ajatuksista ja tekeillä olevasta työstä tehdään prototyyppisiä tai kokeiluita ja sitä kautta sitä konkretisoidaan. Eräs haastateltava totesi, että korkeakoulujen olisi tarjottava opintojen kautta työelämäntaitoja tämentyypilliselle työskentelytavalle.

Haastatteluista nousi esille, että korkeasti koulutetut ihmiset haluavat tehdä töitä ja nauttia niistä intensiivisesti, mutta he haluavat, että elämässä on muutakin. Korkeakoulutettuja ohjaavat työssä muutkin asiat kuin rahallinen korvaus. Työaikajousten, etätyön ja työn itseohjautuvuuden merkitykset tulevat korostumaan. Työntekijän vastuu sopivien työmenetöiden löytämiseksi kasvaa. Työnantajan tehtäväksi jää määrittellä yksittäisten projektien tavoitteet. Myös paikkaan sidottu työskentely vähentyy. Vapaus suunnitella omaa työtään on avainasemassa työssä viihtymisessä. Tulevaisuudessa työnantajien pitääkin pystyä vastaamaan näihin tarpeisiin entistä paremmin. Avain tuottavuuden ja laadun nostoon ovat tyytyväiset työntekijät. Laadun ja tuottavuuden parantaminen onnistuu vain sitä kautta, että myös työnantaja on valmis vastaamaan omalta osaltaan muuttuviin työelämän tarpeisiin.

Osa haastatteluista uskoi, etteivät työmarkkinat muutu juurikaan tulevaisuudessa. Kauppatieteiden ja teknisten tieteiden uskottiin pysyvän vahvoina työllistäjinä. Työmarkkinoilla mennään suhdannevaihtelujen mukaan ja välillä työmarkkinoille tulee uusia, "kuumia" aloja, jotka imevät korkeakoulutettuja.

Korkeakoulutettujen yrittäjyydestä on keskusteltu paljon. Korkeakoulutettujen yrittäjyyttä halutaan tukea moninaisin keinoin. Eräs haastateltava toi esille tärkeän näkökulman koskien yrittäjyyttä. Vaikka yrittäjyyden roolin on toivottu kovasti vahvistuvan, esteitä on vielä paljon. Yrittäjyyden houkuttavuutta estää kovasti se, että suuri osa pienyrittäjistä elää tutkimusten mukaan köyhyysrajoilla.

Lähes kaikki haastatteluun osallistuneet olivat sitä mieltä, että tulevaisuuden työmarkkinat ovat yhä kansainvälisemmät. Työssäkäyntialueiden uskotaan laajenevan ja muuttuvan nopeasti, joskin eri vauhdilla eri aloilla. Tulevaisuuden työmarkkinat nähtiin kaiken kaikkiaan positiivisessa valossa, joskin sen uskottiin tarkoittavan, että yhä useampi korkeakoulutettu ei jää Suomeen. Korkeakoulutettujen tarpeen

ja korkeakoulutettujen liikkuvuuden uskottiin kasvavan kansainvälisellä mittakaavalla.

Kysymys: Onko syntymässä uusia ammatteja tai aloja?

Lähes kaikkien haastatteluun osallistuneiden mielestä tulevaisuudessa tulee olemaan uusia aloja ja ammatteja. Tulevaisuuden aloiksi nostettiin esimerkiksi palveluihin liittyvät alat. Erityisesti henkilökohtaisten palveluiden uskottiin lisääntyvän tulevaisuudessa. Palvelut liittyvät osaamisen tai hyvinvoinnin kehittämiseen, arjen kehittämiseen. Arjen kehittämisen yhteiskunnan uskottiin koskevan kaikkia kotitalouksia, sillä tulevaisuudessa aletaan käyttää enemmän palveluita.

Eräs haastateltava nosti esille kansalaisjärjestötyyppisten organisaatioiden ja niiden toiminnan organisoinnin tulevaisuudessa. Tätä kautta tulevaisuudessa tarvittaisiin lisää korkeakoulutettuja esimerkiksi kehitysmaapolitiikkaan liittyvissä tehtävissä. Vaikka kehitysmaiden teknologinen osaaminen alkaakin olla jo hyvällä tasolla, tulevaisuuden osaaminen tulee liittymään infrastruktuuriin ja hyvinvoinnin levittämiseen kehittyvissä talouksissa. Taloudellinen menestys ei välttämättä tuo hyvinvointia, mutta suomalaisella osaamisella molempia voitaisiin kohottaa. Eräs haastateltava totesi, että on hyviä esimerkkejä, joissa on pystytty viemään generalistiosaamista markkinoille, ja se voisikin olla Suomelle keskeinen tavoite. Suomen ei tarvitse saada suuria osia esimerkiksi Kiinan opetusmarkkinoista tai kehityshankkeista, kun se jo työllistäisi monia korkeasti koulutettuja suomalaisia. Kehitysmaahankkeisiin tarvittaisiin sekä generalistiosaajia että spesialistiosaajia. Esimerkiksi mainittiin suomalaisen koulutusjärjestelmän tai opetuksen vientiin työhön.

Muita tulevaisuudessa työllistäviä aloja uskottiin löytyvän etujärjestöistä ja think tank -tyyppisistä työskentelymalleista. Tiedon tuottamisen, tiedonkäsitteilyn ja tietotekniikan alojen uskottiin vahvistuvan tulevaisuudessa. Yhtenä mahdollisuutena nostettiin Suomen vahva metalliosaaminen ja tulevaisuudessa lisääntyvät älykkäät teknologiat: näitä yhdistämällä voitaisiin luoda uusia tulevaisuuden aloja.

Myös kunta-alan uskottiin olevan tulevaisuuden työllistäjä. Kuntarakenteen ja palvelurakenteen muutos voi pahimmillaan aiheuttaa työvoimapulaa. Tärkeää olisi myös näillä aloilla selvittää, mitä osaamista tarvitaan, sillä osaamisen pohjalta muodostuu uusia ammatteja, tehtäviä ja toimialoja.

Vastauksissa haluttiin haastaa ajattelutapa uusista ammanteista tai aloista. Enemminkin uskottiin muutokseen tavassa tehdä työtä ja kategorioista luopumiseen, ei muutokseen itse työssä. Haastateltavat uskoivat muun muassa asiantuntijakumppanuuteen ja asiantuntija-alojen synkronointiin. Tämä uudenlainen työn tekemisen malli synnyttää myös uusia työtehtäviä. Myös monia tieteenaloja yhdistävä konsepti luo uusia mahdollisuuksia työllistyä. Haastateltavat näkivät myös vaaran siinä, että haullutaisiin tunnistaa uusia aloja ja ohjata koulutuksia tähän suuntaan. Eräs haastateltava nosti esille, että ennemminkin kuin että syntyy isoja menestysklustereita, niin pienten purojen teoria näyttäisi pitävän paikkansa. Tulevaisuudessa syntyy kyllä uusia työtehtäviä ja työtä, mutta uusien alojen nimeäminen koettiin turhaksi ja mahdottomaksi.

Kysymys: Mitä osaamista generalisti-osaajat ja substanssiosaajat tarvitsevat tulevaisuudessa? Minkälainen tämä jako on tulevaisuudessa?

Haastatteluissa nousi esille termien puutteellisuus, sillä kaikkien korkeakoulutettujen työtehtävissä tarvitaan sekä generalistista osaamista että substanssiosaamista. Perinteinen ajattelutapa, jossa henkilö nähdään pelkästään generalistiosaaajana tai substanssiosaajana, antaa vajaan kuvan henkilön osaamisesta. Generalistisiksi aloiksi voidaan katsoa mitkä alat tahansa, esimerkkinä mainittiin lääkäri, jo-

ka on asiakkaiden mielestä substanssiosaaja, mutta muun lääkärikunnan mielestä generalistiosaaaja. Nimitykset ovat harhaanjohtavia myös siksi, että aina pitää erikoistua ennen kuin voi laajentaa osaamistaan. Eräs haastateltava halusi haastaa ajatuksen osaamisen yksilöllisyydestä: näkökanta voisi olla laajempi, koska erilaiset osaamiset täydentävät toisiaan. Molemmat (sekä generalistit että substanssiosaajat) tarvitsevat linkittymisosaamista toisiinsa niin, että generalistit ja täsmäosaajat pystyisivät laittamaan osaamisensa yhteisen tavoitteen hyväksi.

Eräs haastateltava nosti esille näkökulman, että koulutuksen tehtävänä on antaa ennen kaikkea generalistisia taitoja, kun taas substanssiosaaminen hankitaan työelämässä. Koulutuksen tulisi tarjota yleisvalmiuksia, joita tarvitaan alalla kuin alalla. Perinteisesti generalistisilta aloilta valmistuneilla (esim. humanistit) on tutkimuksen mukaan parhaat akateemiset taidot, kuten asioiden prosessointi ja tieteellisen tekstin tuottaminen. Mikäli yhteiskunnassa ei olisi niin kova paine saada suora hyöty tutkimuksesta, voitaisiin nähdä näiden taitoja tuottavien koulutusohjelmien välillinen arvo. Generalistiset tutkinnot ovat kelvollisia ja niistä saadaan hyviä osaajia, mikäli tunnustetaan niiden tarve. Yhteiskunnan nopeiden muutosten vuoksi on jopa vaarallista ajatella, että koulutetaan kapealle sektorille tietyn alan osaajia.

Generalististen taitojen, joita ovat myös yleiset työelämätaidot, opettaminen voitaisiin aloittaa jo aiemmin kuin korkeakouluissa. Vaikka voidaan olla sitä mieltä, että työelämätaidot eivät kuulu lapsille, niistä ei tarvitse puhua työelämätaidoina. Ne ovat taitoja, joilla opitaan olemaan tekemisissä muiden ihmisten kanssa talkoohengessä. Laadukas yhdessä tekeminen mahdollistaa kollektiivisen älykkyyden. Nämä generalistiset työelämätaidot voivat olla vahvuus työmarkkinoilla laskusuhdanteen vallitessa.

6

TULOKSET JA YHTEENVETO

6.1. Verkostoilla avaimet tulevaisuuden työllistymiseen

Korkeasti koulutettujen työttömyys on ongelma niin Suomessa, Ruotsissa kuin Tanskassakin. Työttömyys tulee kasvamaan entisestään, jos nykyistä koulutus- ja yhteiskuntapoliittista mallia noudatetaan Suomessa. Ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin siirtyy yhä useampi opiskelija vuosittain opiskelemaan. Koulujen tulisi tarkasti miettiä, miten työkokemusta ja suhdeverkostoja voitaisiin kehittää paremmin ja joustavamiksi. Aikaisempien tutkimusten [21A; 22A; 23A; 24A; 25A; 26A] perusteella suurimmiksi työttömyyden syiksi opiskelijat kertoivat yleisen heikon työmarkkinatilanteen, työkokemuksen puutteen ja suhdeverkostojen puuttumisen. Yksittäinen työnhakija ei voi yleiselle työmarkkinatilanteelle mitään, mutta henkilökohtaiset tekijät ja verkostot vaikuttavat ratkaisevasti työpaikan löytymiseen. Työkokemusta ei kerry, jos ei ole työssä. Asiantuntijahaastattelut korostivat nykyistä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ristiriitaista tilannetta. Koulut puolustavat tiukasti ”reviirejään”.

Aineistosta nousi vahvasti esille verkostojen merkitys työllistymisessä. Verkostojen merkityksen ymmärtäminen auttaa suunnittelemaan palveluita, joita korkeakoulutetut tarvitsevat valmistuessaan ja työttömyyden kohdatessaan. Verkostojen merkitystä pitäisi korostaa nuorille jo opintojen aikana. Korkeakoulujen tulisi tukea verkostoitumista niin työelämää kuin opiskelijoidenkin välillä. Kaikki verkostot eivät tarkoita tulevaisuudessa työpaikkoja, vaan verkostot tarjoavat mahdollisuuden luoda uusia työpaikkoja ja toteuttaa yksittäisiä työtehtäviä. Kaikki verkostot eivät kuitenkaan ole luonnollisesti muodostettuja. Verkostoitumista tulisi tukea korkeakouluissa ja työllisyyden tukitoimissa. Tukitoimet voisivat avustaa työtöntä löytämään verkoston, jonka kautta voisi aktivoitua esimerkiksi työllistymällä tai opiskelemalla.

6.2. Täydennys- ja työvoimakoulutus korkeakoulutetuille

Koska työmarkkinat muuttuvat tulevaisuudessa yhä sirpaleisemmiksi, koulutuksen on vastattava näihin tarpeisiin. Yhä harvempi tutkinto johtaa suoraan ammattiin, jossa henkilö on koko työuransa ajan. Korkeakoulututkinto voidaan nähdä ikään kuin perustutkintona, joka antaa nuorelle avaimet työelämän alkuun.

Työelämässä tarvittavaa syväosaamista jo työssä oleva voi hankkia niin työn kuin täydennyskoulutuksenkin kautta. Tulevaisuudessa yksilön halu vaikuttaa omaan elämänlaatuunsa korostuu, eivätkä kaikki korkeakoulutetut halua nähdä uraansa ylöspäin, yhä vastuullisempiin tehtäviin vievänä jatkumona. Oma ura muokkautuu elämäntilanteen mukaan myös pie-

pienempinä kokonaisuuksina ihmisen siirtyessä elämäntilanteeseensa sopivista projekteista toisiin. Tällaista uran projektimaisuutta tarvitaan tukemaan laadukasta täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutuksen merkitys on erilainen uransa alkuvaiheessa olevalle ja jo työelämässä olleille.

Seuraavassa on esitetty näkemyksiä tulevaisuuden laadukkaaseen täydennyskoulutukseen.

- **Vastavalmistuneille** suunnatun täydennyskoulutuksen tulisi pyrkiä siihen, että korkeakoulussa hankittu osaamisen prosessi ei katkeaisi, vaan sitä tuettaisiin mielekkäin keinoin. Laadukkaassa täydennyskoulutuksessa otetaan huomioon henkilön yksilölliset tarpeet ja niitä tuetaan esimerkiksi mentoroinnin kautta. Täydennyskoulutus voisi muodostua kokonaisuuksista, joista valittaisiin osia henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan. Osat voisivat pitää sisällään niin yleisiä työelämätaitoja, omaa osaamista kartoittavia osioita kuin niitä tukevia opintoja.

Täydennyskoulutuksessa ensiarvoisen tärkeätä olisi, että se räätälöitäisiin mahdollisimman hyvin vastaamaan yksilön omaa jo hankittua osaamista, vahvistamaan osaamisen puutteita. Koulutuksen täytyisi ottaa huomioon myös yksilön elämäntilanne. Täydennyskoulutus esimerkiksi kotona lasten kanssa olevalle vanhemmalle voisi tuoda riittävää päivitystä omaan osaamiseen työhön paluuta ajatellen. Täydennyskoulutusta pitäisi voida hyödyntää siis muutoinkin kuin työttömänä työnhakijana, ja sen pitäisi olla niin halpaa, että kaikkien halukkaiden olisi mahdollista osallistua siihen.

Täydennyskoulutus korkeakouluopintojen rinnalla voisi tarjota väylän mielekkäisiin työtehtäviin. Korkeakouluopiskelija voisi valita täydennyskoulutuksen puolelta opintoja tukemaan omaa koulutustaan, opiskelija voisi esimerkiksi jo koreakouluopintojensa loppuvaiheessa aloittaa oppisopimuskoulutuksen tai yrittäjyyskoulutuksen. Täydennyskoulutuksen tehtävänä on tarjota nuorelle mahdollisuuksia ver-

kostoitumiseen. Täydennyskoulutuksen tehtävänä voisi olla myös oman koulutuksen purkamisen osaamisiksi, osaamisidentiteetin kartoittaminen ja henkilökohtaisen osaamiskartan laatiminen. Osaamiskartta toimisi nuorelle myös mallinnusvälineenä omasta osaamisestaan: osaamiskartan avulla nuori voi tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa. Osaamiskartta voisi auttaa nuorta työhaussa konkreettisesti, sillä sen avulla hän osaisi kertoa tunnistamansa osaamisensa työnhakutilanteessa.

Koulutuksessa olisi hyvä luopua ajattelusta, että opetetaan työnhakijoita kirjoittamaan työnantaja houkuttelevia työhakemuksia ja ansioluetteloita. Lähtökohtana tulisi olla omien taitojen ja tietojen ymmärtäminen. Oman osaamisen sisäistäminen mahdollistaa syvemmän ymmärryksen omasta roolista työmarkkinoilla. Se vahvistaa elämäntaitoja ja toivottavasti mahdollistaa paremman neuvottelu-aseman työnhakutilanteessa.

- **Jo työelämässä olleille** täydennyskoulutuksella on merkittävä rooli, etenkin henkilön vaihtaessa suuntaa urallaan. Myös heille yksilöllisten tarpeiden merkitys korostuu ja täydennyskoulutuksen tulisi ottaa huomioon aiemmista opinnoista ja työelämästä saadut taidot ja kokemukset sekä pohjata niihin. Täydennyskoulutus voisi parhaimmillaan tarjota alustan, jossa eri alojen osaajat voisivat muodostaa osaamisklustereita. Heille voitaisiin tarjota mahdollisuuksia työllistyä yhdessä, yhteisen yrityksen tai projektin kautta. Täydennyskoulutuksen rooli olisi tarjota puuttuvaa osaamista ja koota ihmisiä yhteen.

Täydennyskoulutukseen kuuluu usein myös harjoittelisuus. Sen laatua tulisi valvoa tarkemmin. Pahimmillaan harjoittelun järjestäjä ei ymmärrä harjoittelijaa resurssina, jonka aiempi kokemus voisi tuoda organisaatiolle paljonkin lisäarvoa. Olisikin tärkeää, että harjoittelun laadusta sovittaisiin työnantajien kanssa raamit, ja laadun toteutusta valvottaisiin.

6.3. Osa ja työllisty

Seuraavat huomiot on kerätty sisällönanalyysin ja haastattelujen pohjalta. Ne nousivat esille internetissä käydyistä keskusteluista ja tekemistämme haastatteluista. Tarkoituksena on nostaa esille näkökulmia ja ajatuksia, joita kirjallisuusviitteet eivät välttämättä käsittele. Jaoimme tutkimuksen löydökset seitsemään ryhmään: ammattikorkeakoulut ja yliopistot, opiskelijat ja työnhakijat, työnantajat, vanhemmat, yhteiskunta, työnvälityspalvelut ja yleiset näkökulmat. Kaikkia tekijöitä ei voi rajata koskemaan vain tiettyä ryhmää, mutta jako on tehty ensisijaisuuden pohjalta.

AMMATTIKORKEAKOULUT JA YLIOPISTOT

- **Korkeakoulutuksen tulisi tarjota osaamisen ohella myös työelämätaitoja.** Tulevaisuuden korkeakoulut eivät tarjoa opiskelijalle useinkaan ammattia, vaan työelämätaitoja ja syväosaamista opiskelusta aihealueesta.

- **Yksilöllisen ja laadukkaan opintojen ja uraohjauksen tarve korostuu.** Se tulisi aloittaa jo varhain peruskoulussa ja lähtökohtana voisi olla ajatus siitä, että lasta kannustettaisiin asioihin, joista hän on kiinnostunut, samalla vahvistaen heikompia osa-alueita. Siirtymä ajatuksesta ”mikä sinusta tulee isona” ajatukseen ”mistä sinä olet kiinnostunut”.

- **Korkeakoulujen on otettava vastuuta opintojen tasosta.** Oppilaitokset voisivat olla ylpeitä siitä, että pystyvät tarjoamaan opiskelijalle laadukkaita työelämätaitoja ja kontakteja työmarkkinoille. Tietyt alat tuottavat jatkuvasti korkeasti koulutettua työttömyyttä. Esimerkkinä tästä voidaan pitää alemman korkeakouluasteen insinöörien koulutusohjelmia. Valmistuneiden opiskelijoiden määrät ja osaamisen laatu eivät kohtaa työmarkkinoilla. Osatekijöinä kohtamattomuuteen ovat Suomen ammattikorkeakoulujärjestelmä ja vähäinen suuryritysten määrä Suomessa. Suoraan koulunpenkiltä ei tule yhtäkään huippuammattilaista yhdestäkään koulusta. Suurilla yrityksillä osaamisvajetta täydentävät perehdyttämishjelmat, joissa ammatillaiset huolehtivat uusien

työntekijöiden palkkaamisesta. [7A, s.3]

- **Opintojen tulisi kannustaa yrittäjyyteen jo varhaisesta vaiheesta lähtien.** Laadukkaat yrittäjöinnit ja kontaktit yritysmaailmaan (mentorointi yms.) voisivat toimia oppilaitoksille valttina saada motivoituneita opiskelijoita. Yrittäjyyden positiivinen esille tuonti ja jo yrittäjänä toimivien malli opiskelijoille tärkeää.

- **Ammattikorkeakoulujen roolin selkeyttäminen.** Korkeakoulu vai työelämään valmentava koulu? Ammattikorkeakoulun tulisi selkeyttää rooliaan ja tehdä siitä myyntivaltti.

- **Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen toimenkuvan määrittely on ensisijaisen tärkeää.** Koulujen on luovuttava reviirin puolustamisesta yhteisen edun nimissä.

- **Yliopiston toimenkuvan määrittely on puutteellista.** Onko yliopistojen tarkoituksena tuottaa tieteellistä tietoa vai työvoimaa työmarkkinoille? Mikäli yliopisto keskittyy tieteelliseen työhön ja siviisityksen jakamiseen, kenen rooli on tukea työmarkkinoille siirtyviä? Auttaisiko jos olisi taho, joka toimisi yli-opistojen ja työmarkkinoiden välillä? Urapalvelut eivät pysty vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin riittävästi, jos katsantokanta on koulutuskeskeinen, ei työmarkkinakeskeinen.

- **Aikuiskoulutuksen tason on oltava korkea ja sen on palveltava opiskelijaa henkilökohtaisella tasolla.** Aikuiskoulutus on väylä uuteen suuntaan tai mahdollisuus syventää jo olemassa olevaa osaamista. Aikuiskoulutuksen tulee lähteä työmarkkinoiden tarpeesta, mutta palvella opiskelijaa henkilökohtaisella tasolla. Mentorointi voisi tarjota mahdollisuuden tähän.

- **Onko korkeakoulupolitiikka onnistunut, jos hakijat kokevat tarpeelliseksi käydä valmennuskurssin päästäkseen opiskelijaksi korkeakouluun, ja jos korkeakouluista valmistuvat tarvitsevat työelämän valmennuskurssin, oppiakseen työnhaku- ja työelämätaitoja?**

OPISKELIJAT JA TYÖNHAKIJAT

- **Tulevaisuuden korkeakoulutettu on monitieteellinen osaaja.** Korkeakoulujärjestelmän tulisi olla mahdollisimman joustava niin, että opintokokonaisuudet ovat ikään kuin hedelmiä, joita opiskelija tai jo työelämässä oleva voi poimia osaamisen koriinsa. Tulevaisuudessa tulisi luopua ajatuksesta, että koulutuslinja johtaa tiettyyn ammattiin, koska työnkuvat ovat monimuotoistuneet ammatteja vastaamattomiksi.

- **Ajatuksesta, että ura on eteenpäin menevä jatkumo, tulisi luopua.** Uran voitaisiin nähdä liikuvan joustavasti myös sivulle, ihmisen ja ympäristön tilanteista riippuen. Tällaisessa ajattelutavassa ei ole sijaa vanhanaikaiselle ajatukselle epäonnistuneesta urasta.

- **Yksilön on otettava vastuu omista opinnoista ja tulevaisuudesta.** Ei voi enää ajatella, että koulutus mahdollistaa ammatin, vaan koulutus mahdollistaa taitoja, joita voi aktiivisesti ja itse tarjota työnantajille. Tarvitaan myös rohkeutta tehdä päätöksiä, jotka edesauttavat omaa työllistymistä! Työmarkkinat arvostavat yksilön suunnitelmallisuutta.

- **Verkostoitumista tukevien erilaisten sosiaalisten ryhmien muodostuminen ja niiden merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa.**

- **Tulevaisuuden korkeakoulutetut ovat yhä monitieteellisemmin koulutettuja.** Monitieteellisuuden ja työtehtävien monimuotoistumisen ongelmana voi olla ammatti-identiteetin puute. Voisiko ammatti-identiteetti termin hylätä; opiskelijan (ja korkeakoulujen) tehtävänä on tulevaisuudessa kasvattaa osaamisidentiteettiä. Oman osaamisen hahmottaminen kasvattaa mahdollisuuksia työllistyä.

VANHEMMAT

- **Sosiaalisten kansalaistaitojen opettaminen olisi tärkeää jo varhaisesta vaiheesta lähtien.** Sosiaalisia verkostoja ja sosiaalista pääomaa ei voi kehittää ja rakentaa hetkessä. Vanhempien sosiaalisen pääoman kasvattamisen merkitys korostuu.

- **Vanhemmilla on suuri rooli lasten valitessa opiskelupaikkaa ja alaa, johon suuntautua.** Vanhempien mielipiteellä on suuri merkitys lasten valitessa jatkokoulutusta. Nuorella kouluun hakevalla ei ole vielä käsitystä eri aloista ja niiden tulevaisuudesta tai historiasta.

YHTEISKUNTA

- **Tulevaisuudessa yhteiskunnan on vastattava tarpeeseen luoda uusia, joustavampia yritysmuotoja.** Pieniä yrityksiä tulisi tukea korkeakoulutettujen palkkaamisessa. Myös tiimiyritysten tukeminen tai mahdollistaminen tulisi ottaa huomioon. Yrittäjäjärjestöjen haastaminen ja tukeminen niin korkeasti koulutettujen palkkaamisessa kuin tiedon jakamisessa yrittäjyydestä on tärkeää.

- **Suuryritysten määrää tulisi kasvattaa Suomessa.** Suuryrityksillä on mahdollisuus kouluttaa työntekijöitä sisäisesti. Yhteiskunnan tulisi kehittyä entistä suuryritystävällisemmäksi.

- **Työnteon pitäisi olla kannattavaa yrittäjien näkökulmasta, jotta vuokratyövoiman käyttö vähentyisi.**

- **Verkostoituminen korostuu tulevaisuudessa korkeakoulutettujen keskuudessa entisestään.** Verkostoituminen ei tarkoita tulevaisuudessa pelkästään sitä, että verkostojen avulla voidaan hyötyä (esim. saamalla työpaikka), vaan työtä tehdään verkostoissa. Tiettyyn projektiin parhaan osaamisen tuovat henkilöt kokoontuvat yhteen projektiin ajaksi, projektin päättymisen myötä henkilöt siirtyvät työskentelemään muihin verkostoihin. Työllistämistöissä tämä näkymä voitaisiin ottaa huomioon tarjoamalla mahdollisuuksia verkostoitua. Työnantaja voisi etsiä työvoimaviranomaisten kautta projektiin sopivaa työtiimiä suorittamaan projektin. Erityisesti nuorten verkostoitumista tulisi tukea voimakkaasti.

- **Niin tulevaisuuden työmarkkinoilla, koulutuksessa kuin yksilön tasollakin tarvitaan enemmän joustavuutta.** Koska tulevaisuuden työ on nykyistä pirstaloituneempaa ja projektiluontoisempaa, tulisi työllistymisen tukitoimien tukea tätä huomiota mahdollistamalla nopeat muutokset, lyhyet työsuhteet ja työsuhteiden kirjavuus mahdollisimman hy-

vin. Tukitoimien tulisi mahdollistaa joustavat siirtymät yrittäjyyden, palkkatyön ja opiskelujen välillä.

- **Mahdollisuutena olisi myös malli, jossa korkeakoulut keskittyisivät antamaan opetusta vain tutkintoon liittyvissä opinnoissa, ja erilaiset hankkeet ja projektit, joko jo opiskeluiden aikana, opintojen päätyttyä tai työpaikkaa vaihdettaessa, tarjoaisivat sitä osaamista työmarkkinoista, jota korkeakoulut eivät tarjoa.**

- **Keskusteluissa tulisi ottaa huomioon työnantajien näkökulma.** Tutkimalla, kuinka työntajat hakevat korkeakoulutettuja työntekijöitä, voitaisiin saada todellista tietoa rekrytointiprosesseista. Tämä antaisi tietoa siitä, kuinka tukitoimia tulisi suunnata oikein, eikä käyttää resursseja toimimattomiin prosesseihin.

- **Tukitoimissa tulisi kiinnittää huomiota työllistymisen laatuun.** Parhaimmillaan tukitoimet (esim. tukityöllistäminen) eivät katkaise osaamisen kehittymistä, vaan henkilökohtaisen suunnitelman avulla tukitoimet saadaan räätälöityä juuri sopiviksi ajattelun oppimisketjua. Tässä mentorointia korostavassa mallissa mentori toimii välikätenä esimerkiksi työnantajien, aikuiskoulutuksen ja työttömän välillä. Tämä malli kannustaa löytämään henkilöitä, jotka muuten putoaisivat kokonaan pois työelämästä. Osittaisella tai tuetulla työllä on arvokas panos yhteiskunnassa.

- **Tukitoimissa pitäisi ottaa huomioon elämäntilanteiden hallintakykyjen korostaminen.** Monimutkaistunut yhteiskunta ja työelämä uhkaavat siirtää osan työvoimasta työmarkkinoiden ulkopuolelle, ja ilmiö koskee myös korkeakoulutettuja. Tukitoimissa pitäisi tehdä yhteistyötä myös terveydenhuollon kanssa, jotta yhdessä voitaisiin pohtia muun muassa mielen-terveysongelmien ja päihderiippuvuuden ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä yksilön kannalta.

JULKISET JA YKSITYISET TYÖNVÄLITYSPALVELUT

- **Nykyiset työllityspalvelut eivät palvele korkeasti koulutettua työnhakijaa: palvelut voi-**

daan kokea jopa esteeksi tai hidasteeksi työtä hakiessa.

- **Kuten haastatteluissamme kävi ilmi, työllitystoiminta voi tulevaisuudessa olla auktorisoitujen työllitystoimistojen hallinnoimaa, vrt. esimerkiksi asunnonvälitystoiminta nykyisellään.** Tässä mallissa työllityspalvelun palkkio muodostuu työllityksen onnistumisesta.

- **Työllityspalveluiden tehtäväkuvan muutos on välttämätön.** Työllityspalvelut voivat tarjota työttömille, opiskelijoille ja työnantajille alustan, jonka avulla he voivat verkostoitua.

TYÖNANTAJAT

- **Vuokratyövoima nähdään ongelmana.** Vuokratyövoiman käyttö on työnantajalle lyhyellä tähtämällä joustavaa, helppoa ja nopeaa. Työnantajien tulisi kuitenkin ajatella yrityksen tai organisaation tulevaisuutta pidemmälle. Työntekijän työmotivaatio, työssä jaksaminen ja tätä kautta tuottavuuden alentuminen tulevat eteen tulevaisuudessa.

- **Korkeasti koulutettu työntekijä on voimavara yritykselle pitkällä tähtämällä katsottuna.** Yritysten tulisi nähdä korkeasti koulutettu työntekijä pitkän tähtäimen voimavarana. Työnantajien ei tulisi pelätä työntekijän korkeaa koulutustasoa.

- **Työmarkkinoiden tulisi vastata työn luonteen muuttumiseen mahdollistamalla erilaiset mallit tehdä työtä.** Esimerkiksi etätyömahdollisuudet, mahdollisuus oman työn ohjaukseen sekä joustot työajassa tuovat viihtyvyyttä ja tuloksellisuutta työhön.

- **Työmarkkinoilla tulisi miettiä ammattiliittojen vastuuta korkeakoulutettujen työttömyydessä.** Ammattiliittojen velvollisuus on toimia alojen edunvalvojina, ei pelkästään palkkojen ja työolosuhteiden, vaan myös hallitun työvoimapolitiikan kannalta.

- **Erilaisten koulutusten työelämään sijoittaminen on myös lainsäädännöllinen kysymys.** Tiukat kelpoisuusvaatimukset ajavat työmarkkinoita määräraikaisiin sopimuksiin, mikä haittaa henkilön työssä kehittymistä ja työnkuvan kehittämistä.

NÄKÖKULMIA YLEISEEN KESKUSTELUUN

- **Aihe vaatii avointa keskustelua eri yhteistyötahojen kanssa.** Think tank -tyyppinen lähestyminen ja paneelikeskustelut tässä ongelmassa voisivat olla hedelmällisiä. Mikäli kaikki tahot toimivat yksin, vailla yhteistä foorumia, ei ongelmaa voida ratkaista. Monipuolinen, kahleeton ajatuksenvaihto eri asiantuntijoiden kesken rikastuttaisi keskustelua. Keskustelua ei saisi varjostaa oman organisaation virallinen kanta.

- **Internetissä käydään keskustelua aiheesta kiivaastikin.** Keskustelussa vallitseva ilmapiiri on usein lähes toivoton ja pelokas. Kirjoitukset heijastavat todellisuutta, mutta niillä myös luodaan sitä. Tässä valossa ajatellen avoin, suora keskustelu ja tieto vähentäisivät pelkoja ja uskomuksia. Avoin keskustelu parantaa yksilön mahdollisuuksia reagoida.

- **Keskustelu on asiantuntijakeskeistä.** Niin kauan kun keskusteluun ei oteta mukaan heitä, joita työttömyys todellisuudessa koskee, ei voida saada tietoa siitä, miten työmarkkinat näyttävät heille. Tässä raportissa tämä näkyi muun muassa suurina näkemyseroina haastateltujen ja internetistä kerättyjen keskustelujen välillä. Korkeakoulutetut työttömät ovat resurssi, joka pitäisi ottaa mukaan keskusteluun siitä, kuinka ongelmaa lähdetään yhdessä purkamaan.

- **Tulisi käydä avointa keskustelua asenteista korkeakoulutusta kohtaan.** Käytännönläheisiä ammatteja, kuten sairaanhoitajat ja poliisit, ei nähdä korkeakoulutettuina, vaikka niihin valmistutaan ammattikorkeakouluista. Toisaalta, korkeakoulujen toivotaan lähestyvän työelämää ja tarjoavan työelämäntaitoja. Voitaisiinko korkeakoulut jakaa teollisemmin painottuneisiin ja käytännöllisemmin painottuneisiin oppilaitoksiin? Tulisi myös pohtia, ovatko ammattikorkeakoulut tarkoituksenmukaisia suomalaisille työmarkkinoille vai voisivatko yliopistot kouluttaa alemmalla korkeakoulututkinnolla vastaavia taitajia?

- **Tulevaisuuden alat ja osaaminen.** Aineistosta nousi vahvasti esille monien tekijöiden vaikutus työllistymiseen ja työttömyyteen. Näin ollen tulevaisuuden alojen ennustaminen voi olla jopa vahingollista, koska se voi ohjata nuoria "trendikkäille" aloille, jotka tulevaisuudessa eivät palvele työmarkkinoita. Tulevaisuudessa tarvitaan monenlaisia osaajia. Työllistymiseen liittyvien eri tahojen tulisi hyväksyä jatkuva muutos ja mukauttaa toimensa vastaamaan muutosta.

- **Opintotuen sitominen opintopisteisiin tulisi poistaa.** Opintotuki tulisi jatkossa maksaa tiettyjen kuukausien ajan riippumatta opintosuorituksista. Tällöin poistuisi opintopisteiden laskeminen ja kerääminen, ja keskityttäisiin oleelliseen eli uuden oppimiseen. Tällä hetkellä opintoja valitaan opintopisteiden mukaan, ei osaamiskartan täydentämisen mukaan.

Lähteet

- 1A. Tilastokeskus. 2011. Kitkatyöttömyys. [<http://www.stat.fi/tup/verkkokoulu/data/tvt/05/03/index.html>]
- 2A. Elinkeinoelämän keskusliitto EK. 2010. Työttömyys. [http://www.ek.fi/www/fi/talous/tietoa_Suomen_taloudesta/tyottomuus.php] Luettu 14.12.2010.
- 3A. Tilastokeskus. 2011. Sijoittuminen koulutuksen jälkeen. [http://www.stat.fi/til/sijk/2009/sijk_2009_2011-03-02_tie_001_fi.html]
- 4A. Tilastokeskus, työvoimatutkimus. 2010. [<http://tilastokeskus.fi/til/tyti/laa.html>]
- 5A. Tilastokeskus. 2011. Sijoittuminen koulutuksen jälkeen. [http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/kou/vkour/vkour_fi.asp]
- 6A. Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010. Työnvälitystilasto.
- 7A. Kumpulainen, T. 2010. Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2010. Koulutuksen seurantaraportit 2010:4. Opetushallitus. [http://www.oph.fi/download/130716_Koulutuksen_maaralliset_indikaattorit_2010.pdf]
- 8A. Neittaanmäki, P., Ärje, J. 2010. Suomen korkeakoulutetut työttömät koulutusaloittain ja -asteittain 2005–2010. Jyväskylän yliopisto – Tietotekniikan laitos. 13.7.2010. [<https://www.jyu.fi/hallintokeskus/tilastot/muut/suomen-korkeakoulutetut-tyottomat-koulutusaloittain-ja-asteittain-2005-2010.pdf/view>] Luettu 14.12.2010.
- 9A. OPM.fi. 2010. Opetusministeriö, Tutkinnot ammattikorkeakouluittain [<http://amkota2.csc.fi:8080/discoverer/app/grid?>]
- 10A. Tampereen Teknillinen Yliopisto 2011 [<http://www.tut.fi/public/index.cfm?MainSel=6&Sel=319&Show=309&Siteid=0>]
- 11A. Tampereen Yliopisto. 2011. [<http://www.uta.fi/laitokset/tkk/tilastoja/tutkinnot/aikasarjat/>]
- 12A. Juntala, H. 2011. Tekniikka & Talous – Teollisuus uudistaisi insinööri-koulutuksen.
- 13A. Helsingin Sanomat. 2010. Työttömyys on vakava ongelma myös teknisillä ja kaupallisilla aloilla. Mieli-pidekirjoitus 26.11.2010. Helsingin Sanomat.
- 14A. Helenius, K. 2011. Suomi torjuu vieraat yhtiöt. Talouselämä 21.1.2011.
- 15A. Högskoleverket. 2010. Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden – Ett planeringsunderlag inför läsåret 2010/11. [<http://www.hsv.se/download/18.6acb18771274a21a9197ffe1810/1001R-hogskoleutbildningarna-arbetsmarknad.pdf>] Luettu 1.3.2011.
- 16A. Järvinen, J. & Leveälähti, S. 2009. Poistuma työvoimasta vuosina 2007–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Alue- ja toimialatarkasteluja. 62/2009.
- 17A. Politiken.dk. 2011. Næsten hver 10. ung går arbejdsløs. [<http://politiken.dk/erhverv/ECE807559/naesten-hver-10-ung-gaar-arbejdsloes/>]

18A. The Global Online Recruitment Resource. 2010. Graduate unemployment peaks at highest rate in nearly two decades. [http://www.onrec.com/news/graduate_unemployment_peaks_at_highest_r]

19A. Työelämän tutkimuslaitos, Oslo. 2011. Miten syntyy uusia ammatteja ja mikä hävittää vanhat? [<http://www.tyoelamapohjoismaissa.org/i-fokus/teema-kriisi-synnyttaa-uusia-ammatteja/miten-syntyy-uusia-ammatteja-ja-mikae-haevittaeae-vanhat>]

20A. Työelämän tutkimuslaitos, Oslo. 2011. DNA-testaus on tulevaisuuden ala. [<http://www.tyoelamapohjoismaissa.org/i-fokus/teema-kriisi-synnyttaa-uusia-ammatteja/dna-testaus-on-tulevaisuuden-ala>]

21A. Minkkinen, M. 2009. Työurille Tampereelta – Tampereen alueen korkeakouluista vuonna 2003 valmistuneiden työelämään sijoittuminen ja työmarkkinaliikkuvuus viisi vuotta valmistumisen jälkeen.

22A. Kirjalainen, E. 2010. Viisi vuotta valmistumisesta – ammattikorkeakoulusta valmistuneiden urakehitys. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Maaliskuu 2010.

23A. Kanervo, O. 2001. Korkeasti koulutetut ja työ. Valintojen rationaalisuus eurooppalaisessa vertailussa. Turun yliopisto, koulutussosiologian tutkimuskeskus.

24A. Manninen, J. & Luukannel, S. 2006. Maisterit ja kandidaatit työmarkkinoilla. Vuonna 2000 Helsingin yliopistossa alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon [http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/maisterit_ja_kandit_tyomarkkinoilla.pdf] Luettu 7.1.2011. suorittaneiden sijoittuminen työmarkkinoille viisi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Helsingin yliopisto.

25A. Brinton, M. C & Kariya, T. 2001. Institutional Embeddedness in Japanese Labor Markets. Stanford University Press. Standfod. 181-207.

26A. Peteri, S. 1999. Askeleita akateemisille – Tutkimus korkeasti koulutettujen työllistymisen esteistä ja mahdollisuuksista. Rovaniemi 1999. Lapin yliopisto. 7.12.2010.

Sisällön analyysin lähteet

1B. Demari.fi. 2010. Talousnobel nollatutkimuksella. Veehoon mietteitä blogi. [<http://blogit.demari.fi/veehoo/2010/10/11/talousnobel-nollatutkimuksella/>] Luettu 7.12.2010.

2B. RaivoRiina -blogi. 2010. Paluutyösuhteet puuttuvat äideiltä. 19.6.2010. [<http://raivoriina.blogs.fi/2010/06/19/paluutyoesuhteet-puuttuvat-aeideiltae-8832294/>] Luettu 2.12.2010.

3B. Lähteenmaa, J. 2010. Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. Työvoimapolitiittinen aikakauslehti 4/2010. [<http://www.tem.fi/index.phtml?s=4255>] Luettu 23.12.2010.

4B. Helve, H. 2010. Pätkätyöt eivät ole vain paskaduuneja. Kolumni 18.5.2010 [http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=820] Luettu 3.12.2010.

5B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Alalla oleva. Kommentti uutiseen Moni ammattikorkeakouluopiskelija pettyy opintoihinsa. 15.12.2010. [<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5650035>] Luettu 3.12.2010.

6B. Halonen, A. 2009. Tampereen yliopistosta vuonna 1995-2005 valmistuneiden sosiologien ja sosiaalipsykologien työllistymisprosessit -Pro Gradu tutkielma. Tampereen yliopisto.

7B. Biobusiness.fi. 2010. Tohtoreita yrityksiin -lehdistötiedote. 3.12.2010. [http://www.biobusiness.fi/portal/services/tohtoreita_yrityksiin/uutiset/] Luettu 1.12.2010.

8B. Suomi24.fi. 2010. m.t.t. Ammattikorkeakoulu ja Työttömyys. 17.20.2010. [<http://keskustelu.suomi24.fi/node/9400469>] Luettu 2.12.2010.

9B. Manner, M. 2010. Valmistumistalkoisiin, mars. Ylioppilaslehti 29.10.2010. [<http://www.ylioppilaslehti.fi/2010/10/29/valmistumistalkoisiin-mars/>] Luettu 1.12.2010.

10B. City-lehti. 2010. Akateemiset duunarit. [<http://www.city.fi/artikkeli/Akateemiset+duunarit/3635/>]. Luettu 1.12.2010.

11B. Turun sanomat.fi. 2010. Iso osa tohtoreista päätyy hanttihommiin tai työttömiksi. 10.1.2010 [<http://www.ts.fi/online/kotimaa/101667.html?forumid=9&topicid=14560&parentid=0&docid=101667&topicsortorder=0&topicpage=1&commentsortorder=0&commentpage=2&commentpagesize=4&action=0>] Luettu 2.12.2010.

12B. Uranus.fi. 2010. Lottovoitto. Työvoimapula vaiko työpula? 12.4.2010. [http://www.uranus.fi/hyotya_ja_huvia/keskustelu/open.php?id=112076&page=1] Luettu 7.1.2011.

13B. Opiskelupaikka.fi. 2010. Aikuisopiskelu avasi uuden elämän. 27.4.2009. [<http://www.opiskelupaikka.fi/Uutiset/Aikuisopiskelu-avasi-uuden-elaman>] Luettu 1.12.2010.

14B. City.fi. 2010. Maisteriini. Kommentti artikkeliin Akateemiset duunarit. 8.11.2010. [<http://www.city.fi/artikkeli/Akateemiset+duunarit/3635/>] Luettu 1.12.2010.

15B. City.fi. 2010. Semmoista. Kommentti artikkeliin Akateemiset duunarit. 5.11.2010. [<http://www.city.fi/artikkeli/Akateemiset+duunarit/3635/>] Luettu 1.12.2010.

16B. Uranus.fi. 2010. AnniH. Työtön maisteri. 16.7.2010. [http://www.uranus.fi/hyotya_ja_huvia/keskustelu/open.php?id=49913&page=16&SESSID=evcfrmp5ttsmlkejhmu8t0h2stb9p1u] Luettu 3.12.2010.

17B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Onko siivoajaksi ajautunut maisteri epäonnistunut ihmisenä? Kolumni. 8.11.2010. [<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Onko+siivoajaksi+ajautunut+maisteri+ep%C3%A4onnistunut+ihminen%C3%A4/1135261472051>] Luettu 3.12.2010.

18B. Korhonen, J. 2010. Osaajat päästetään käsistä. Jylkkari. 18.10.2010. [<http://www.jylkkari.fi/2010/10/osaajat-paastetaan-kasista/>] Luettu 3.12.2010.

19B. Humanistiura-blogi. 2010. Humanisti ja ura. 10.7.2010. [<http://humanistiura.vuodatus.net/>] Luettu 2.12.2010.

20B. Kaleva. 2010. Kommentti uutiseen Humanisti uskoo tulevaisuuteen. 13.9.2010. [<http://www.kaleva.fi/uutiset/humanisti-uskoo-tulevaisuuteen-nayta-komentit/869773>] Luettu 2.12.2010.

21B. Tiede.fi. 2010. Jussi. Ovatko humanistiset aineet turhia. 24.11.2010. [<http://www.tiede.fi/keskustelut/muut-tiedeaiheet-f14/ovatko-humanistiset-aineet-turhia-t48519-15.html>] Luettu 3.12.2010.

22B. Tiede.fi. 2010. Väläys. Ovatko humanistiset aineet turhia. 23.11.2010. [<http://www.tiede.fi/keskustelut/muut-tiedeaiheet-f14/ovatko-humanistiset-aineet-turhia-t48519.html>]. Luettu 3.12.2010.

23B. Tiede.fi. 2010. Neutroni. Ovatko humanistiset aineet turhia. 24.11.2010. [<http://www.tiede.fi/keskustelut/muut-tiedeaiheet-f14/ovatko-humanistiset-aineet-turhia-t48519-15.html>]. Luettu 3.12.2010.

24B. Tiede.fi. 2010. Väläys. Ovatko humanistiset aineet turhia. 24.11.2010. [<http://www.tiede.fi/keskustelut/muut-tiedeaiheet-f14/ovatko-humanistiset-aineet-turhia-t48519-15.html>] Luettu 3.12.2010.

25B. Neittaanmäki, P., Ärje, J. 2010. Suomen korkeakoulutetut työttömät koulutusaloittain ja –asteittain 2005-2010. Jyväskylän yliopisto – Tietotekniikan laitos. 13.7.2010. [<https://www.jyu.fi/hallintokeskus/tilastot/muut/suomen-korkeakoulutetut-tyottomat-koulutusaloittain-ja-asteittain-2005-2010.pdf/view>] Luettu 14.12.2010.

26B. Tietoviikko.fi. 2010. Yhä useampi ICT-alan korkeakoulutettu jää työttömäksi. 19.9.2010. [http://www.tietoviikko.fi/kaikki_uutiset/article495240.ece?service=mobiler]. Luettu 2.12.2010.

27B. Tietoviikko.fi. 2010. Heihaloo. Kommentti artikkeliin Yhä useampi ICT-alan korkeakoulutettu jää työttömäksi. 20.9.2010. [http://www.tietoviikko.fi/kaikki_uutiset/article495240.ece]. Luettu 2.12.2010.

28B. Valtiotieteilijä.fi. 2010. PateZ. Kommentti Valtiotieteilijän artikkeliin Työtä tekijälle. 12.6.2009. [<http://www.valtiotieteilija.fi/node/22>]. Luettu 3.12.2010.

29B. Manninen, O. 2010. Tämän vuoksi työkokemuksesi ei riitä. Taloussanomat 30.11.2010. [<http://www.taloussanomat.fi/uutinen/2010/11/30/taman-vuoksi-tyokokemuksesi-ei-riita>] Luettu 1.12.2010.

30B. SAMOK. 2010. Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto ry:n kannanotto. Harjoittelun vastattava paremmin tutkinnon tavoitteita. 20.12.2010. [<http://www.laureamko.fi/samok-harjoittelun-vastattava-paremmintutkinnon-tavoitteita/16/>] Luettu 10.1.2011.

31B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Moni ammattikorkeakouluopiskelija pettyy opintoihinsa. 15.12.2010. [<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Moni+ammattikorkeakouluopiskelija+pett%C3%YDy+opintoihinsa/1135262401654>] Luettu 15.12.2010.

32B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Erään AMK:n kasvatti. Kommentti uutiseen Moni ammattikorkeakouluopiskelija pettyy opintoihinsa. 15.12.2010. [<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5650035>] Luettu 15.12.2010.

33B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Huhhaheijaa. Kommentti uutiseen Moni ammat-tikorkeakouluopiskelija pettyy opintoihinsa. 15.12.2010. [<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5650035>] Luettu 15.12.2010.

34B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Nemesis the Warlock. Kommentti kolumniin Onko siivoajaksi ajautunut maisteri epäonnistunut ihmisenä? 8.11.2010. [<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5576046/?page=2&perPage=20>]. Luettu 3.12.2010.

35B. Blogit.iltalehti.fi. 2010. Lauri. Kommentti Petri Ahoniemen blogiin. 12.11.2010. [<http://blogit.iltalehti.fi/petri-ahoniemi/2010/11/12/tyolaisille-kunnia-ja-paskaduuni-sanana-pannaan/>] Luettu 13.12.2010.

36B. Tiede.fi. 2010. Abskissa. Mistä töitä vai onko niitä edes olemassa. 6.3.2010. [<http://www.tiede.fi/keskustelut/historia-kulttuurit-ja-yhteiskunta-f13/mista-toita-vai-onko-niita-edes-olemassa-t44598-30.html>] Luettu 3.12.2010.

37B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. FM. Kommentti kolumniin Onko siivoajaksi ajautunut maisteri epäonnistunut elämässään? 8.11.2010. [<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5576046>]. Luettu 3.12.2010.

38B. Yle.fi. 2010. Nopea valmistuminen ei aina kannattavaa korkeakouluopiskelijalle. 23.9.2010. [http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/09/nopea_valmistuminen_ei_aina_kannattavaa_korkeakouluopiskelijalle_1997188.html] Luettu 1.12.2010.

39B. Berg, E. 2010. Sopiva maisteri. Kansainvälistyvä korkeakoulutus ja työelämän vaatimukset työnantajan silmin. Pro gradu -tutkielma. Helmikuu 2010. Turun yliopisto.

40B. Yle.fi. 2010. Primovaari. Kommentti uutiseen Nopea valmistuminen ei aina kannattavaa korkeakouluopiskelijalle. 23.9.2010. [http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/09/nopea_valmistuminen_ei_aina_kannattavaa_korkeakouluopiskelijalle_1997188.html]. Luettu 1.12.2010.

41B. Yle.fi. 2010. KM2006. Kommentti uutiseen Nopea valmistuminen ei aina kannattavaa korkeakouluopiskelijalle. 23.9.2010. [http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/09/nopea_valmistuminen_ei_aina_kannattavaa_korkeakouluopiskelijalle_1997188.html]. Luettu 1.12.2010.

42B. Porssivihjeet.fi. 2010. Pörssivihjeet.fi -blogi. 10.4.2010. [http://www.porssivihjeet.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=1881%3Avihjeet-1532010&Itemid=73] Luettu 1.12.2010.

43B. Suomen kuvalehti.fi. 2009. Halutaan töihin ilmainen maisteri. 2.8.2009. [<http://suomenkuvalehti.fi/blogit/erasmuksen-oppilas/halutaan-toihin-ilmainen-maisteri/>] Luettu 1.12.2010.

44B. Helsingin Sanomat.fi. 2010. Kulttuuria, kulttuuria. Kommentti kolumniin Onko siivoajaksi ajautunut maisteri epäonnistunut ihmisenä? 8.11.2010. [<http://www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5576046/?page=2&perPage=20>]. Luettu 3.12.2010.

45B. Taloussanomat. 2010. 50 ammattia – täältä ei työ lopu. 29.11.2010 [<http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2010/11/29/50-ammattia--taalta-ei-tyo-lopu/201016534/139>] Luettu 2.12.2010.

46B. Kaksplus.fi. 2010. Keittiönoita. Mitä alaa oikeasti kannattaa lähteä nykypäivänä opiskelemaan. 1.5.2010. [<http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/1719423-mita-alaa-oikeasti-kannattaa-lahtea-nykypaivana-opiskelemaan/>] Luettu 3.12.2010.

47B. Taloussanommat.fi. 2010. Ei hyvältä näytä, sanoisin että jopa pahalta näyttää. Korkeasti koulutettujen työttömien määrä ennätystasolla. 29.11.2010. [<http://www.taloussanommat.fi/tyo-ja-koulutus/2010/11/29/50-ammattia--taalta-ei-tyo-lopun/201016534/139?offset=10#comments>] Luettu 2.12.2010.

48B. SAK:n tiedote. 2010. SAK:n puheenjohtaja Lauri Lyly: Suomessa ei ole pula työvoimasta vaan osaamisesta. 1.10.2010. [<http://www.sak.fi/suomi/ajankohtaista.jsp?id=34143&location1=1&sl2=2&ao=tiedotteet&lang=fi>] Luettu 7.1.2011.

49B. Kauppalehti.fi. 2010. Molox. Korkeasti koulutettujen työttömyys ennätystasolla. 4.10.2010. [<http://keskustelu.kauppalehti.fi/5/i/keskustelu/thread.jspa?threadID=164655&start=15&tstart=0>] Luettu 3.12.2010.

50B. Uranus.fi. 2010. Jo vain met menemmä töihin... Työtön maisteri. 14.9.2010. [http://www.uranus.fi/hyotya_ ja_huvia/keskustelu/open.php?id=120099] Luettu 3.12.2010.

51B. Kaksplus.fi. 2010. Poipoipoi. Mitä alaa oikeasti kannattaa lähteä nykypäivänä opiskelemaan. 1.5.2010. [<http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/1719423-mita-alaa-oikeasti-kannattaa-lahtea-nykypaivana-opiskelemaan/sivu2.html>]

52B. Björklund, N. 2009. Työtä tekijälle. Valtiotieteilijä. [<http://www.valtiotieteilija.fi/node/22>]. Luettu 3.12.2010.

53B. Kauppalehti.fi. 2010. Tiedostanut. Mitä kannattaa opiskella että saa töitä. 8.12.2010. [<http://keskustelu.kauppalehti.fi/5/i/keskustelu/thread.jspa?threadID=173265&tstart=0>] Luettu 8.12.2010.

54B. Uranus.fi. 2010. Maakrapu*. Työtön maisteri. 17.9.2010. [http://www.uranus.fi/hyotya_ ja_huvia/keskustelu/open.php?id=120099] Luettu 3.12.2010.

55B. Kuvataideakatemia. 2011. Kuvataideakatemiasta valmistuneet vahvasti sitoutuneita kuvataiteilijana toimimiseen. [http://www.kuva.fi/portal/ajankohtaiset_tiedotteet/?id=1670] Luettu 15.2.2011.

56B. Yle.fi. 2011. Työtä saa suhteilla ja netistä. 11.1.2011. [http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/01/tyota_saa_suhteilla_ ja_netista_2272953.html?origin=rss] Luettu 13.1.2011.

57B. Tiede.fi. 2010. Neonomide. Ovatko humanistiset aineet turhia. 26.11.2010. [<http://www.tiede.fi/keskustelut/ muut-tiedeaiheet-f14/ovatko-humanistiset-aineet-turhia-t48519-30.html>] Luettu 3.12.2010.

58B. Uranus.fi. 2010. Brändi ratkaisee. Työvoimapulaa vaiko työpulaa? 12.4.2010. [http://www.uranus.fi/hyotya_ ja_huvia/keskustelu/open.php?id=112076&page=1] Luettu 7.1.2011.

59B. HR kaksipistenolla -blogi. 2010. Susanna Rantanen. Hyvä tyyppi ei ole universaali käsite. [<http://www.hr-kaksipistenolla.fi/blogi.html>] Luettu 5.1.2011.

60B. Tek.fi. 2008. Korkeasti koulutettu yrittäjä tähtää kasvuun. 10.6.2008. [<http://www.tek.fi/index.php?id=2548>] Luettu 21.1.2011.

61B. Tonttila, K. 2010. Akateemisen yrittäjyyden esteinä osaamattomuus tuotteistaminen ja perinteiden vähyys -väitöskirja. 5.11.2010. [<http://www.helsinki.fi/valtiotieteellinen/uutisarkisto/vaitokset/tonttila.html>]

62B. Tut.fi. 2010. Demola toi arvostetun eurooppalaisen innovaatiopalkinnon Pirkanmaalle. 12.11.2010. [http://www.tut.fi/index.cfm?MainSel=1&Sel=1&Show=1&siteid=0&view=user_detail&NewsID=62477&ID=62477] Luettu 6.3.2011.

63B. Akola, E. 2009. Yrittäjäksi ryhtyminen työelämän loppupuolella – tarkastelussa 50-vuotta täyttäneet enonomit ja diplomi-insinöörit. Turun kauppakorkeakoulu, CRE Tutkimus ja koulutuskeskus E1/2009.

64B. Mercurius. Turun kauppakorkeakoulun sidosryhmälehti. 2008. Tiimiyrittäjyys sopii ekonomieille. [<http://www.mercurius.fi/index.php?page=7ecf3de61de286cc231469a1a7069a4>] Luettu 24.1.2011.

65B. Kauppalehti.fi. 2010. KRinne. Korkeasti koulutettujen työttömyys ennätystasolla. 4.10.2010. [<http://keskustelu.kauppalehti.fi/5/i/keskustelu/thread.jspa?threadID=164655&start=15&tstart=0>] Luettu 3.12.2010.

66B. Aalto, H-K., Ahokas, I. & Kuosa, T. 2008. Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030 –menestyksen eväät työelämässä. Hankkeen loppuraportti. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu.

67B. Aalto.fi. 2010. Tulevaisuuden kampus on muuntuva ja avoin kohtauspaikka. [http://www.aalto.fi/fi/cooperation/in_dialogue/tulevaisuuden_kampus/] Luettu 25.1.2011.

68B. Ita-savo.fi. 2010. Tieteiden ilta miettii mitä kannattaa opiskella. 26.9.2010. [<http://www.ita-savo.fi/Kulttuuri%20ja%20viihde/8478058.html>]. Luettu 3.12.2010.

69B. Kauppalehti.fi. 2010. Johnny Wishbone. Mitä kannattaa opiskella että saa töitä. 8.12.2010. [<http://keskustelu.kauppalehti.fi/5/i/keskustelu/thread.jspa?threadID=173265&tstart=0>] Luettu 8.12.2010.

70B. Juva, K & Hynynen, A. 2010. Oivallus -hankkeen toinen väliraportti. Elinkeinoelämän keskusliitto. [<http://ek.multiedition.fi/oivallus/fi/arkisto/index.php>] Luettu 21.1.2011.

71B. Aviisi.fi. 2010. Yliopistoseikkailu. 10/2010. [<http://www.aviisi.fi/artikkeli/?num=10/2010&id=ab0fe78>] Luettu 1.12.2010.

72B. Kauppalehti.fi. 2010. Ethos. Mitä kannattaa opiskella että saa töitä. 8.12.2010. [<http://keskustelu.kauppalehti.fi/5/i/keskustelu/thread.jspa?threadID=173265&tstart=0>] Luettu 8.12.2010.

Liite 1

Haastattelut: henkilöluettelo

Ahola Sakari. Senior Researcher, Turun yliopisto, Research Unit for the Sociology of Education.

Branka Jiri. Analyst, National Observatory of Employment and Training, Czech Republic.

Dube Apramey. Doctorant at the Hanken School of Economics.

Ihalainen Paula. Johtaja, Tampereen teknillisen yliopiston täydennyskoulutuskeskus EDUTECH.

Juva Kirsi. Projektipäällikkö, Elinkeinoelämän keskusliitto.

Kiili Kalle. Ylempien toimihenkilöiden pääluottamusmies, Nokia Oyj.

Kolkka Marjo. Yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö.

Korhonen-Yrjänheikki Kati. Yksikönjohtaja, Tekniikan Akateemisten Liitto.

Lepistö Jaana. EU-koordinaattori, Pirkanmaan ELY-keskus.

Lyden Erkki. Päällikkö, Pirkanmaan ELY-keskus, Työllisyys, yrittäminen ja osaamisen kehittäminen yksikkö.

Pedersen John Luring. CEO, Norstat, Norja.

Pietilä Jyrki. Koulutuskoordinaattori, Tampereen TE-keskus.

Raunio Mika. Projektipäällikkö, Tampereen yliopisto, Tieteen-, teknologian- ja innovaatiotutkimuksen yksikkö.

Roihuvuo Johanna. Koulutuspoliittinen sihteeri, Tampereen yliopiston ylioppilaskunta.

Savonlahti Riitta. Henkilöstöjohtaja, UPM Kymmene Oyj.

Tarvainen Elise. Business Director, EduCluster Finland.

Záckova Hana. Analyst and Statistician, National Observatory of Employment and Training. Czech Republic.

Yli-Suomu Riikka-Maria. Työmarkkina-asiamies, Kunnallinen työmarkkinalaitos.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus (ELY-keskus)
Pirkanmaan ennakointipalvelu
PL 297, Pellavatehtaankatu 25,
33101 Tampere

Pirkanmaan ELY-keskuksen julkaisuja 1/2011
ISSN-L 1798-7970
ISSN (painettu) 1798-7970
ISSN (verkkajulkaisu) 1798-8861
ISBN (painettu) 978-952-257-271-4
ISBN (pdf) 978-952-257-272-1